

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ ÜZERİNE ETKİLERİ:
T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Hazırlayan

Numan YILDIZ

İktisat Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Fehim BAKIRCI

TOKAT – 2010

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜ ÜZERİNE ETKİLERİ:
T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Numan YILDIZ

İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Fehim BAKIRCI

TOKAT – 2010

BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE
ETKİLERİ; T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 11./11./2010

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Fatih Coşkun ERTAŞ

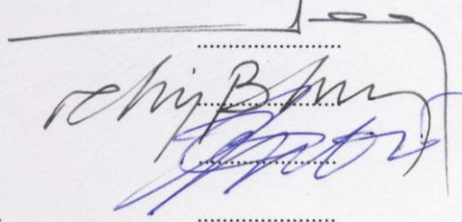
Üye : Doç. Dr. Fehim BAKIRCI

Üye : Doç. Dr. Birol ÇETİN

Üye :

Üye :

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 29./07./2010. tarih ve 2010/28 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU
Enstitü Müdürü

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağımı gösterdiğimi beyan ederim.

(03/12/2010)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Numan YILDIZ

İmzası

ÖNSÖZ

Gelecek dönemlerde yapılacak çeşitli araştırmalara fayda sağlaması amacıyla hazırlanan bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde değerli fikirleri ile bana önderlik eden danışmanım Sayın Doç. Dr. Fehim BAKIRCI'ya, bugünlere gelmemde en büyük emek sahibi, değerli anneme, babama ve desteklerini her zaman yanımda hissettiğim tüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

Numan YILDIZ
Tokat 2010

ÖZET

BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE ETKİLERİ: T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Banka sermaye yeterliliklerine ilişkin hesaplama yöntemlerinde referans olarak alınan en önemli kaynak şüphesiz Basel Bankacılık Denetim Komitesidir. Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği uygulamalarını birbirleriyle uyumlu hale getirebilmek amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Uzlaşısını yayımlamıştır. Bu düzenleme, statik bir yapıda kalmak için değil, zaman içerisinde geliştirilmek üzere tasarlanmıştır. Bu nedenle, uluslararası finansal sistemde yaşanan değişimlere paralel olarak, hali hazırda uygulanmakta olan Basel I Uzlaşısı Basel Komitesince Kredi Riski, Piyasa Riski, Operasyonel Risk, Likidite Riski, Piyasa Disiplini ve Kamu Denetimi gibi yeni kavramlarla güçlendirilerek Basel II'ye ilişkin nihai metin 12 Haziran 2004'te yayımlanmıştır.

Bu çalışma; konunun teorik olarak değerlendirildiği ve bir uygulama örneğinin verildiği bir yapıda oluşturulmuştur. Bu bağlamda öncelikli olarak; uluslararası Ödemeler Bankası, Basel Komitesi ve Basel I sermaye yeterliliği uzlaşısı genel çerçevesi ile değerlendirilmiş, hemen ardından Basel II uzlaşısının ortaya çıkış süreçleri, Basel II uzlaşısı ile beraber uygulamaya alınan asgari sermaye yeterliliği, üç yapısal blok, risk kavramları ve hesaplama modelleri gibi kavramlar değerlendirilmiştir. Daha sonra Basel II Kriterleri'nin Türk bankacılık sistemine etkileri ele alınarak, T.C. Ziraat Bankası'nın Basel II'ye uyum sürecinde risk yönetimi ve kredi değerlendirme konularında gerçekleştirdiği çalışmalar incelenmiştir.

ABSTRACT**BASEL II CRITERIA,
EFFECTS ON TURKEY BANKING SECTOR:
PRACTICAL EXAMPLE, TURKEY REPUBLIC ZİRAATBANK**

Basel Committee on Banking Supervision is the main source of the methods of calculation about banks' capital adequacy ratio. Basel Committee which is formed by the participation of central bank and banking supervision authorities of developed countries; had published Capital Agreement named as Basel-I to accord capital adequacy applications at different countries at 1988. This regulation is not for staying in a static state, it is designed to be improved by time. For this reason, the final text of Basel II had been published at 12nd of June 2004, Basel -I was strengthened with the new terms like Credit Risk, Market Risk, Operational Risk, Liquidity Risk, Market Discipline and Government Control by Basel Committee.

This study is formed as evaluation of the subject theoretically and an application sample. Firstly international payments bank, Basel Committee and Basel I Capital Agreements framework have been evaluated and then the foundation period of Basel II agreement, capital adequacy, three structural blocks, risk terms and calculation methods have been evaluated. After that by searching the effects of Basel II criteria on Turkey banking sector, the studies of Ziraat Bank about risk management and credit evaluation in Basel II transition period have been analysed.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	İV
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	Viii
TABLolar LİSTESİ	XIV
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVI
KISALTMALAR LİSTESİ	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞILARI

(BASEL I & BASEL II)

1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank For International Settlements, BIS).....	4
1.2. Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Otoritesi (Basel Committee On Banking Supervision, BCBS).....	6
1.2.1. Basel Komitesinin Amacı	7
1.3. Basel I Uzlaşısı	8
1.3.1. Sermaye Yeterliliği Oranı Hesaplamasına Esas Teşkil Eden Sermayenin Bileşenleri	11
1.3.2. Sermayeden İndirilecek Değerler	13
1.3.3. Kredi Riski Ağırlıkları ve Kulüp Kuralı	14
1.3.4. Basel I'e Yönelik Eleştiriler	15
1.4. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (New Basel Capital Accord, BASEL II).....	17
1.4.1. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısının Kapsamı ve Amaçları	18

1.4.2. Yeni Uzlaşımın Temel Unsurları; Üç Yapısal Blok (Three Pillars)	20
1.4.2.1 Birinci Yapısal Blok ve Sermaye Yükümlülüğü Hesaplam	
Yöntemleri	21
1.4.2.1.1. Piyasa Riski.....	22
1.4.2.1.1.1. Standart Yöntem.....	22
1.4.2.1.1.2. Riske Maruz Değer Yaklaşımı	24
1.4.2.1.1.3. Basel Komitesi'nce Piyasa Riski Çerçevesinde	
Yapılan Son Değişiklikler	25
1.4.2.1.2. Kredi Riski	26
1.4.2.1.2.1. Standart Yaklaşım (SA) / Basitleştirilmiş Standart	
Yaklaşım (SSA)	27
1.4.2.1.2.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımları.....	29
1.4.2.1.2.3. Kredi Riski Azaltım Teknikleri.....	31
1.4.2.1.3. Operasyonel Risk.....	33
1.4.2.1.3.1. Temel Gösterge Yaklaşımı.....	35
1.4.2.1.3.2. Standart Yaklaşımlar.....	36
1.4.2.1.3.3. İleri Ölçüm Yaklaşımları	37
1.4.2.2. İkinci Yapısal Blok – Denetim Otoritesinin İncelemesi	39
1.4.2.2.1. Denetim Otoritesinin İncelemesinin Dört Temel Prensipten.....	40
1.4.2.3. Üçüncü Yapısal Blok – Piyasa Disiplini.....	42
1.4.3. Basel-II'nin Muhtemel Yansımaları	44
1.4.3.1. Basel-II'nin Finansal Birimler Üzerine Etkileri	44
1.4.3.2. Ekonominin Devresel Hareketleri Üzerine Etkisi	45
1.4.3.3. Derecelendirme Kuruluşları.....	45

1.4.3.4. OECD “Kulüp Kuralının” Kaldırılması.....	46
1.4.3.5. Müşteri Piyasasının Bölünmesinin Belirginleşmesi	46
1.4.3.6. Bankalara ve Resmi Otoritelere Getireceği Maliyetler.....	47
1.4.3.7. Basel-II'nin Gelişmekte Olan Ülkelere Muhtemel Etkileri	47
1.4.4. Basel-II'nin Yürürlüğe Konulmasında Göz Önünde Tutulması	
Gereken Hususlar.....	48
1.4.5. Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması	49
1.4.6 Basel II'ye Yönelik Eleştiriler	50
1.4.6.1. Uygulama ve Sonuçlarına Yönelik Eleştiriler	50
1.4.6.2. Denetim ve Kamuyu Aydınlatma Sistemine Yönelik Eleştiriler.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASEL II KRİTERLERİ'NİN

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

2.1. 1988 Basel Uzlaşısı Öncesi Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü	52
2.2. Türkiye’de 2001 Krizi Sonrasında Bankacılık Sisteminin	
Yeniden Yapılandırılması Süreci.....	58
2.3. Türk Bankacılık Sektöründe 1988 Basel Standartı Yayınlanana Kadar	
Yürürlükte Olan Düzenlemeler	61
2.4. 1988 Basel Standardının Türk Bankacılık Sistemine uyarlanması.....	63
2.5. Türkiye’de Kamu Otoritelerinin ve Finansal Birimlerin Basel II	
Uygulamalarına Yönelik Teknik Hazırlık Süreci.....	68
2.5.1. Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporları	68
2.5.2. Basel II İlerleme Raporu – Şubat 2010	68
2.5.3. Türk Bankacılık Sistemi 2. Anket Çalışması.....	70
2.5.4. Basel II 2. Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2).....	72

2.5.5. QIS-TR2 Sonuçlarının QIS-1 ve QIS-TR3 Sonuçları İle Karşılaştırılması..	73
2.6. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısının KOBİ'ler Üzerine Etkileri	76
2.6.1. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel II Hükümleri	77
2.6.1.1. Ticari-Kurumsal Kredilendirmede Geleneksel Yaklaşım.....	78
2.6.1.2. Ticari-Kurumsal Kredilendirmede Basel II Yaklaşımı.....	79
2.6.1.3. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi ve Derecelendirme Notu'nun Etkisi....	80
2.6.1.4. Derecelendirmede Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ	
Ayrımının Etkisi	81
2.6.2. Türkiye'de KOBİ Tanımları	82
2.6.3. Ülkemizde Kullanılmakta Olan Teminat Türlerinin Basel II	
Sürecindeki Yeri ve Önemi.....	84
2.6.4. Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri	88
2.6.4.1. Kredi Miktarı.....	88
2.6.4.2. Kredi Maliyeti	89
2.6.4.3. Derecelendirme Gerekleri ve Kurumsal Yönetişim.....	90
2.7. Kredi Derecelendirmesi	90
2.7.1. Derecelendirmeye Olan İhtiyaç	90
2.7.2. Dünyada Derecelendirme	91
2.7.3. Derecelendirme Faaliyetinin Kapsamı.....	92
2.7.4. Türkiye'de Kredi Derecelendirme Faaliyetinde Bulunacak	
Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları İçin Şartlar	93
2.7.5. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi	94
2.7.6. Kredi Derecelendirme Sisteminde Esas Teşkil Eden Kurumsal.....	
Yönetim İlkeleri.....	95

2.7.7. Türkiye’de Derecelendirme Faaliyeti	96
2.7.8. Derecelendirme ve Derecelendirme Şirketlerine Yönelik Eleştiriler	98
2.8. Literatür Taraması.....	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BASEL II KRİTERLERİ’NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ ÜZERİNDE ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE

T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

3.1. Ziraat Bankasının Kuruluşu	117
3.2. 2009 Yılında Ziraat Bankası.....	122
3.3. T.C. Ziraat Bankası Bünyesinde Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde	
Yapılan Düzenlemeler.....	124
3.3.1. Risk Yönetimi	125
3.3.2. Kredi Riski Yönetimi.....	127
3.3.3. Piyasa Riski Yönetimi	128
3.3.4. Operasyonel Risk Yönetimi Strateji ve Politikası	130
3.4. Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde Ziraat Bankası’nda Kredi	
Değerlendirme Yöntemleri.....	132
3.4.1. Rating Yönteminin Esasları ve İşleyişi.....	133
3.4.2. Scoring Yöntemi Esasları ve İşleyişi	135
3.4.3. Ziraat Bankası’nın Basel II Uzlaşısına Yönelik	
Hazırlıklarının Değerlendirilmesi	137
SONUÇ	139
KAYNAKÇA	142
ÖZGEÇMİŞ	147

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması	13
Tablo 2 : Basel I'de Varlıklara İlişkin Risk Ağırlıkları	14
Tablo 3 : Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri	22
Tablo 4 : Standart Yaklaşımında Kullanılan Risk Ağırlıkları	28
Tablo 5 : İş Kolları İçin Belirlenen Beta (\square) Katsayıları.....	37
Tablo 6 : Basel II'nin Finansal Birimler Üzerine Etkileri.....	44
Tablo 7: 1980-1989 Döneminde Bankacılık Sektörü Göstergelerinin Gelişimi.....	55
Tablo 8: 1990-2000 Döneminde Bankacılık Sektörü Göstergelerinin Gelişimi.....	56
Tablo 9: Sektörün Teknolojik Gelişme ve Diğer İlgili Göstergeleri	57
Tablo 10 : Bankacılıkta Toplam Aktiflerin Banka Büyüklüklerine Göre % Gelişimi..	58
Tablo 11: Sektör ve Banka Grupları Bazında Sermaye Yeterlilik Rasyoları	67
Tablo 12: Kamu ve Özel Sermayeli Bankaların SYR (%)	67
Tablo 13: Sayısal Etki Çalışmalarında Hesaplanan Katkı Oranları.....	74
Tablo 14: Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları	83
Tablo 15: Derecelendirme Kurumlarının Notlandırma Sistemleri	92
Tablo 16: Türkiye'de Derecelendirme Kuruluşları.....	98
Tablo 17: Başlıca Finansal Göstergeler	124
Tablo 18: Rating Modülü Veri Sınıflandırılması.....	134
Tablo 19: Rating Puanı ve Not Skalası	135
Tablo 20: Rating Modülü Veri Sınıflandırılması.....	136
Tablo 21: Scoring Puanı ve Not Skalası.....	137

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Basel Temel İlkeleri (BCPs), Basel-I ve Basel-II İlişkisi.....	20
Şekil 2 : Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri	85

KISALTMALAR LİSTESİ

- BCBS** :Basel Bankacılık Denetim Komitesi (*Basel Committee on Banking Supervision*)
- BDDK** :Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- BHM** :Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı
- BIS** :Uluslararası Ödemeler Bankası (*Bank for International Settlements*)
- EAD** :Temerrüt Anındaki Risk Tutarı (*Exposure at Default*)
- ECA** :İhracat Kredi Kuruluşları (*Export Credit Agencies*)
- ECAI** :Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (*External Credit Assessment Institutions*)
- HDTM** :Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı
- IRB** :Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (*Internal Ratings Based Approach*)
- İÖY** :İleri Ölçüm Yaklaşımı
- KOBİ** :Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
- LGD** :Temerrüt Halinde Kayıp (*Loss Given Default*)
- LDA** :Zarar Dağılımı Yaklaşımı (*Loss Distribution Approach*)
- OECD** :Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (*Organization for Economic Cooperation and Development*)
- PD** :Temerrüde Düşme Olasılığı (*Probability of Default*)
- RAA** :Risk Ağırlıklı Aktifler
- RMD** :Riske Maruz Değer
- QIS** :Sayısal Etki Çalışması (*Quantitative Impact Study*)
- SA** :Standart Yaklaşım (*Standardised Approach*)
- SSA** :Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (*Simplified Standardised Approaches*)
- SPK** :Sermaye Piyasası Kurulu
- SYR** :Sermaye Yeterliliği Rasyosu
- TBB** :Türkiye Bankalar Birliği
- TCMB** :Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
- TGY** :Temel Gösterge Yöntemi
- TMSF** :Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
- YPNGP** :Yabancı Para Net Genel Pozisyonu

GİRİŞ

Sermaye yeterliliği rasyoları, banka denetim otoriteleri ve finansal çevreler tarafından bankaların mali sağlamlığının en önemli göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, ulusal ve uluslararası otoritelerce sermaye yeterliliğinin ölçülmesine, değerlendirilmesine ve izlenmesine ilişkin pek çok araştırma ve çalışma yapılmış ancak 30 yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen söz konusu yeterliliğin belirlenmesi ve ölçülmesi hususunda tüm finansal çevreler ve kamu otoritelerince kabul görecektir etkin bir sonuca varılamamıştır.

Banka sermaye yeterliliklerine ilişkin hesaplama yöntemlerinde referans olarak alınan en önemli kaynak şüphesiz Basel Bankacılık Denetim Komitesidir (Basel Committee on Banking Supervision, 2010). Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği uygulamalarını birbiriyle uyumlu hale getirebilmek amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Uzlaşısını yayımlamıştır.

1988 Basel uzlaşısında sermaye yeterliliği hesaplamasında bankalar faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları kredi riskinin %8'i seviyesinde asgari sermaye tutmakla yükümlüdürler. Basel I Uzlaşısı günümüzde 100'den fazla ülkede sermaye yeterliliğinin hesaplanması alanında tek uygulama olmasına rağmen gerek asgari sermaye yeterliliği hesaplamaları gerekse risk ağırlıklandırma metotları değerlendirildiğinde muhtelif eksikliklerinin bulunduğu kolayca görülmektedir. Bunlardan ilki, asgari sermaye yeterliliğinin sadece kredi riski ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. Bankaların faaliyetleri dolayısıyla yüksek miktarda piyasa, operasyonel ve likidite riskleri üstlendikleri gerçeği dikkate alındığında banka sermayelerinin sadece kredi riskleri ile ilişkilendirilmiş olması sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini azaltıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Finans sektöründe yaşanan küreselleşme, sürekli artan ürün portföyü ve finansal

oyuncularla artan çeşitlilik 1988 Basel uzlaşısının tanımladığı risk kavramlarının tartışılmasını ve riskin yanı sıra sermaye yeterliliği ölçümlerine ve denetim otoritesine ilişkin yeni kavramların ortaya çıkması sonucu, Haziran 1999'da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'na (Basel-II) ilişkin ilk istişari metni yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişari metin, Nisan 2003'te ise üçüncü istişari metin yayımlanmıştır. İstişari metinler, ülke denetim otoritelerinin yanı sıra banka ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilmiş ve Kredi Riski, Piyasa Riski, Operasyonel Risk, Likidite Riski, Piyasa Disiplini ve Kamu Denetimi gibi yeni kavramlarla güçlendirilen Basel II'ye ilişkin nihai metin 12 Haziran 2004'te yayımlanmıştır.

Çalışmamızın konusunu belirlerken Basel bankacılık denetim ve gözetim komitesinin, Basel Kriterleri ile ulusal ve uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankaların krizlere dayanma gücünü yansıtan sermaye yeterlilik oranları ile faaliyet gösterdikleri ülkelerin denetim otoritelerinin uygulamalarını kökten değiştirecek standartlar getirmiş olması, rekabetin büyük önem kazandığı günümüzde küresel piyasalarda kendini göstermeye çalışan veya buralardan fon bulmayı amaçlayan bankaların, karşılaştıkları ilginin derecesini ve bulacakları fonların maliyetlerini Basel Komitesinin kararları gibi uluslararası bankacılık standartlarına sağladığı uyuma göre belirlenmesi bu konudaki çalışmalara verilen önemi bir kat daha arttırmıştı. Bu nedenle ülkemizde kamu otoritelerinin ve finansal çevrelerin önümüzdeki günlerdeki en önemli konu başlıklarından birini oluşturacağı düşüncesiyle "Basel II Uzlaşısı ve Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri" tez konumuz olarak belirlenmiştir.

Çalışmamız teorik ve uygulama değerlendirmelerinin yapıldığı üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde başta Basel Komitesi, BDDK, TBB gibi kamu otoritelerince yayınlanan raporlar, tebliğler, yönetmelikler başta olmak üzere ilgili tüm çevrelerce

yayınlanan ulusal ve uluslararası çalışmalardan yararlanılarak, Uluslararası Ödemeler Bankası, Basel Komitesi ve Basel I sermaye yeterliliği uzlaşısı genel çerçevesi ile değerlendirilmiş hemen ardından Basel II uzlaşısının ortaya çıkış süreçleri, Basel II uzlaşısı ile beraber uygulamaya alınan asgari sermaye yeterliliği, üç yapısal blok, risk kavramları ve hesaplama modelleri gibi kavramlar değerlendirilmiş son olarak bu uzlaşılara yönelik eleştirilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise, ağırlıklı olarak BDDK ve Merkez Bankası kütüphanelerinde yayımlanmış kaynaklar, TBB, Üniversiteler ve ilgili kurumlarca yapılmış çalışmalardan yola çıkarak Basel II Kriterleri'nin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Türk bankacılık sisteminin 1988 öncesi ve sonrası genel görünümü değerlendirilerek Basel Uzlaşısı öncesi yürürlükte olan bankacılık kanunlarından ve uygulamalarından bahsedilmiş, Basel I Uzlaşısı'nın hayata geçirilme süreci değerlendirilerek Türkiye'de Basel II Uzlaşısına yönelik teknik hazırlık süreci, ilerleme raporları, BDDK Anket çalışmaları kapsamında değerlendirilmiş ilerleyen kısımlarda DPT, KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Odaları ve ilgili birimlerce hazırlanmış çalışmalardan yola çıkarak Türkiye'de KOBİ kavramına değinilmiş, reel sektörün genel görünümü çerçevesinde KOBİ'lerin finansman kaynakları incelenmiş, Türkiye'deki KOBİ'lerin Basel II Uzlaşısına uyumu incelenmiştir.

Son olarak çalışmanın üçüncü bölümünde Basel II Uzlaşısının Türk bankacılık sektörüne etkilerinin daha iyi anlaşılmasına yönelik, Ziraat Bankası'nın Basel II'ye uyum sürecinde risk yönetimi ve kredi değerlendirme konularında gerçekleştirdiği çalışmalar incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞILARI

(BASEL I & BASEL II)

Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements, BIS) ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Bankacılık ve finans sektöründe dünya çapında ortak standartların kullanılmasını sağlamak üzere, 1974 yılında BIS bünyesinde “Basel Komitesi” oluşturulmuştur. Basel Komitesi tarafından yürütülen çalışmalar sonrasında 1988 yılında yayınlanan “Basel-I Standartları” ile bankaların uymaları gereken çalışma kriterleri belirlenmiş ve bankaların krizlere karşı dayanıklılığını artırmak üzere, banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının %8’den az olamayacağını ifade eden sermaye yeterlilik rasyosu getirilmiştir. Finansal piyasalarda yaşanan küreselleşme, portföy çeşitliliği uluslararası mali operasyonların karmaşıklaşması sonucu ortaya çıkan yeni risk kavramları karşısında Basel-I kriterlerinin yetersiz kaldığı görülmüş ve “Basel-II Standartları“ ortaya çıkmıştır (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a)

1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank For International Settlements, BIS)

18. yy.’dan itibaren ulusal merkez bankacılığının Avrupa’da ve Dünya’da yayılması, uluslararası ticaret hacimlerindeki artışlar ve günümüz piyasalarına göre oldukça basit kalan mali transferlerde yaşanan sıkıntılar, merkez bankalarının üye olacağı uluslararası bir takas kurumunun oluşturulması gerekliliğini zorunlu hale gelmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’nın ödemekle yükümlü kılındığı savaş borçlarının bankacılık transferlerinde ortaya çıkan takas problemleri nedeniyle imkansız hale gelmesi 1930 yılında, İsviçre’nin Basel kentinde Uluslararası Tahkim Bankası (Bank for International Settlements)’nin kurulmasıyla aşıldı. Bankanın kuruluş amacı, Almanya’nın

savaş borçlarının ödenmesine aracılık etmek, bu borçların ödenmesinde ticari alacak ve borçları tahkim etmektir. Borç ödemeleri nedeniyle oluşan uluslararası takasları yapmak için kurulan bu bankanın kuruluş amacı içinde uluslararası merkez bankası olma fikri vardı. Nitekim, bu kuruma, üye ülkelerin aralarında vardığı anlaşma sonucu üye ülkelere teknik anlamda parasal ve ekonomik konularda danışmanlık hizmeti veren bir konum kazandırıldı. Bankanın altın eşdeğeri olan Fr.1,5 milyon tutarındaki sermayesi Belçika, Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya ve Japonya ile ABD de bazı banka grupları tarafından garanti edilmiştir (Abaan, 2004, s. 87-88).

Bankalar, hem küresel ekonominin yeni düzenine uyum sağlamaya çalışan müşterilerinin taleplerini karşılayabilmek hem de sürekli artan rekabet ortamında rakiplerine karşı üstünlük sağlayabilmek için sundukları finansal ürünlerde bir dizi yenilik gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler, bankaların müşterilerine sundukları ürün portföylerinin genişlemesini ve çeşitlenmesini sağlamış hem de daha önce arz edilen finansal ürünlere göre çok daha karmaşık risk unsurlarının oluşmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda, bankacılık sektöründe artan rekabet baskısı, farklı hizmetleri sunan finansal kuruluşlar ve farklı finansal ürünler arasında var olan ayrıştırıcı çizgilerin belirsizleşmesine ve bunun sonucunda farklı bankacılık ürünlerinin aynı finansal kuruluş çatısı altında birlikte sunulmasına yol açmıştır. Tüm bu gelişmeler bankacılık sektörü için yerel düzenlemelerin yerini uluslararası düzenlemelerin alması gerekliliğinin ortaya çıkarmış ve bu anlamda kilit rolü Uluslararası Ödemeler Bankası üstlenmiştir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 1).

Bankanın amacı, ulusal ve uluslararası bankacılığın kurallarını belirlemek, bu alanda yerel otoritelerce kabul görecektir bankacılık standartlarının uygulanmasını sağlamaktır. BIS, bu misyonu doğrultusunda uluslararası sermaye hareketleri ve kötü bankacılık uygulamaları sonucu global krizler yaşanabileceği endişesiyle, bankaların sermayelerinin, iş hacimleri ve

aldıkları riskler karşılığında yeterlilik düzeyini ölçmekte ve buna ilişkin standartlar geliştirmektedir. Banka, finans piyasalarına yönelik olarak yaptığı düzenlemeler ve hazırladığı yönetmelikler ile ülkeler arası işbirliğini geliştirmek, finans işlemleri ve uluslararası mali operasyonlar için kolaylıklar sağlamak adına çalışmalar yürütmektedir (Beşinci, 2005, s. 22).

1.2. Basel Bankacılık Denetim ve Gözetim Komitesi (Basel Committee On Banking Supervision, BCBS)

1970 ve 80'lerde küresel ekonomide finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların denetimden uzak ve mali açıdan zayıf halleri tüm dünya ülkelerini etkileyen önce petrol krizi ardından yaşanan uluslararası borç krizinin daha da derinleşmesine sebep olmuş bu durum tüm çevrelerce finansal kuruluşlar üzerinde uluslararası denetiminin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) nezdinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi" adında bir komite oluşturulmuştur. Komiteye üye ülkeler, hem kendi merkez bankaları hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilmektedir. Temel olarak, Basel Komitesi, uluslararası bankalar, yerel bankalar ve yerel otoritelerle çalışarak, onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır. Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika'nın bankacılık denetim otoriteleri ve merkez bankalarının üst düzey temsilcilerinden oluşan komite ilk toplantısının 1975 yılında gerçekleştirmiştir (Konya Ticaret Odası, 2005).

Komite, dünya çapında bankacılık uygulamalarının kalitesinin artırılmasına ve bankaların maruz kaldığı veya kalmaları muhtemel risklere karşı erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi ve üye ülkeler arasında bankacılık düzenlemeleri konusunda işbirliği

sağlamasını amaçlamaktadır. Komite ayrıca ülkelerin gözetim ve denetim uygulamaları konusunda bilgi alışverişinde bulunmaları, uluslararası banka uygulamalarında kullanılan tekniklerin geliştirilmesi, etkinleştirilmesi ile sermaye yeterliliği konusunda asgari standartlar getirilmesi alanlarında da çalışmalar yürütmektedir. Basel Komitesi'nin yasalarla kendisine verilmiş uluslararası bir gözetim yetkisi bulunmamaktadır. Komitenin geliştirdiği standartların uygulanmasına yönelik üye ülkeler üzerinde yasal bir yaptırım gücünde yoktur. Komite yaptığı çalışmalar ile uluslararası ölçekte düzenleme ve gözetim uygulamalarının birbirine yakınlaşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bu standartları uygulayıp uygulamamak ve uygulanacaksa bunun hangi koşullar ve süreçlerde yapılacağına karar vermek tamamen ülkelerin düzenleme otoritelerinin yetkisindedir. Düzenlemeleri tavsiye niteliği taşımaktadır, ancak düzenlemelerine uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri, uluslararası platformda dışlanmakta, risk primleri de olumsuz yönde etkilenmektedir (Değirmenci, 2003, s. 13-14).

1.2.1. Basel Komitesinin Amacı

1974 yılında İsviçre'nin Basel kentinde Uluslararası Ödemeler Bankası nezdinde oluşturulan Bankacılık Düzenleme ve Denetim Komitesi'nin uluslararası finansal piyasalarda eşgüdüm ve standardizasyonun sağlanmasına yönelik çalışmaları ve amaçları şöyle sıralanabilir (Matlum, 2007, s. 49).

- Yaşanabilecek herhangi bir krizin önlenmesi için erken uyarı sistemleri oluşturmak, düzenleme ve denetimlerin kalitesini arttırmak.
- Ülkelerarası bilgi alışverişinin artırılması,
- Sermaye yeterliliğinde asgari standartların sağlanması,
- Getirilen standartların diğer sektörlere uygulanabilirliğinin araştırılması,
- Uluslararası bankaların denetim ve gözetim tekniklerinin geliştirilmesi, konularında

çalışmalar yapılması(Matlum, 2007, s. 49).

Basel Komitesinin uluslararası finans sektörünün istikrarı üzerine ilk çalışması bankalara sermaye yeterliliği konusunda getirdiği düzenlemelerdir. Komite 1988 yılında “Sermaye Uyumu” adlı kararlar sermaye ölçüm sistemi oluşturmuştur. 1992 yılının sonunda uygulamaya geçen bu kararlar birlikte, banka sermayesine tanımlar getirilmiş, banka aktifleri risk ağırlığına göre dört grupta toplanmış, tanımlanan sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranının en az %8 olması öngörülmüştür (Tanyıldız, 2007, s. 81).

1.3. Basel I Uzlaşısı

1980’li yılların başında yaşanan krizler nedeni ile borç yükü altında kalan ülkelerin risklerindeki artış, bu ülkelere borç veren uluslararası piyasalarda faaliyet gösteren bankalarında krizden etkilenmelerine sebep olmuş ve G-10 ülkeleri Merkez Bankası Başkanlarının talebi üzerine Basel Komitesi banka sermayelerinin kuvvetlendirilmesi ve sermaye yeterliliği ölçümlerinin uyumlaştırılmasını sağlamak üzere çalışmaya başlamıştır. Komite, bankaların bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinin çeşitli risk ağırlıklarıyla çarpılması ile bulunan risk ağırlıklı varlık ve yükümlülüklerin toplamının sermaye ile karşılaştırılması esasını getiren ilk sermaye yeterliliği düzenlemesini, G-10 ülkeleri merkez bankası başkanlarınca onaylanmasının ardından, Temmuz 1988’de yayımlamıştır (Altıntaş, 2006, s. 62).

Sadece uluslararası alanda faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik olarak yayınlanan bu düzenleme ile sermaye tabanının risk ağırlıklı varlıklara olan oranına %8’lik bir asgari sınır getirilmiştir. Ulusal otoriteler, kendi bankacılık sistemlerine özgü olan risk yapısını dikkate alarak, yerel bankalar için daha yüksek oranlar saptama imkanı getirilmiştir. (TBB, 2002b). Bu düzenleme, statik bir yapıda kalmak için değil, zaman içerisinde geliştirilmek üzere tasarlanmıştır. Bu nedenle, uluslararası finansal sistemde yaşanan

değişimlere paralel olarak, düzenleme 1996 yılında güncelleştirilerek gerekli görülen değişiklikler yapılmıştır (Ulus, 2008, s. 7).

Basel I'in temel amacı, uluslararası bankalar arasında rekabet eşitsizliğini azaltacak uygulamalar ile finansal sisteminin istikrarını, ve güvenilirliğini korumak, bankaların risk kültürlerini oluşturmak, yöneticilerin ve banka sahiplerinin bakış açılarını yeni düzenlemelere uyumlu olarak geliştirmek, teknolojik yatırımları tamamlamak, personeli eğitmek ve farklı ülkelerdeki uygulamalara yeknesaklık sağlamaktır (Kidder, 2003, s. 93).

Piyasa riskine ilişkin olarak yayımlanan dökümanda yer alan hususlar, 1988 Basel Düzenlemesi'nde olduğu gibi pek çok ülke denetim otoritesince kısa sürede benimsenmiştir. Bu çerçevede Türkiye'de de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından 10 Şubat 2001 tarihinde yayımlanan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ile piyasa riskleri sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir (Yüksel, 2005, s. 2). 1992 yılından beri yürürlükte olan bu standart, sermaye yeterlilik oranlarının hesaplanmasında 1996 yılındaki düzenlemelere kadar yalnızca kredi riskini göz önüne almaktaydı.

Basel I'de yer alan "Cooke Rasyosu" olarak bilinen sermaye yeterliliği oranı (SYO) aşağıdaki şekilde formülize edilmiştir (Yüksel, 2005, s. 4).

$$SYO = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar + Gayrinakdi Krediler (Kredi Riski)}} > \%8$$

Bu uygulamayı takip eden yıllarda finansal piyasalardaki faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar, çok sayıda Amerikan finansal kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir. Bu eksikliği gidermek üzere Komite tarafından 1996 yılında SYO'nun paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin beraberce tanımlandığı piyasa riski içinde

gerekli sermaye miktarı ilave edilmiş ve düzenleme aşağıdaki şeklini almıştır (Yayla & Türker Kaya, 2005).

$$SYR = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} > \%8$$

Bu rasyonun payında geçen “özkaynak”, bankaların tuttukları muhasebesel sermaye miktarından çok daha farklı olarak tanımlanmıştır. Bu hesaplamada banka sermayesi, ana sermaye ile tutarı belli sınırlamalar dahilinde hesaplanacak katkı sermaye toplamından, sermayeden indirim kalemi yapılacak tutarların düşülmesi sonrasında elde edilmektedir (Yüksel, 2005, s. 1).

Özkaynaklar = Ana Sermaye + Katkı Sermaye + Üçüncü Kuşak Sermaye - (Sermayeden İndirilecek Değerler)

Kredi riskini karşılaması için, katkı sermayenin en fazla ana sermaye kadar olan kısmı kullanılabilen ve katkı sermayenin ana sermayeyi aşan kısmı üçüncü kuşak sermaye olarak değerlendirilmektedir. Kredi riski için gerekli asgari %8 sermaye seviyesi limit dahilinde ki katkı sermaye ile karşılanamıyorsa, %8 sınırına ulaşabilmek için asgari sermayeden gerekli miktar kullanılmaktadır. Piyasa riskini karşılamak amacıyla kullanılabilir üçüncü kuşak sermayenin, kredi riski için gerekli asgari sermaye tutarının hesaplanmasında kullanılmayan ana sermayenin %250’ sini geçmemesi gerekmektedir. Piyasa riski için gerekli asgari sermaye tutarının en az %28.57’ sinin kredi riski için kullanılmayan ana sermaye, kalanının ise üçüncü kuşak sermaye ile karşılanması gerekmektedir. Üçüncü kuşak sermayenin yeterli olmaması halinde elde kalan ana sermaye imkanları piyasa riskini karşılamak amacıyla kullanılmaktadır (Resmi Gazete, 2002).

1.3.1. Sermaye Yeterliliği Oranı Hesaplamasına Esas Teşkil Eden Sermayenin Bileşenleri

Ana Sermaye;

Ana sermaye (1.kuşak sermaye), sermayenin temel bileşenidir ve esas olarak banka hissedarlarının tamamı ödenmiş ortaklık sermayeleri ile tüm vergi yükümlülüklerinden arındırılmış ve kamuya açıklanmış dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır (Değirmenci, 2003, s. 16).

- Ödenmiş Sermaye
- Kanuni Yedek Akçeler
- İhtiyari ve Fevkalade Yedek Akçeler
- Vergi Provizyonundan Sonraki Dönem Karı ve Geçmiş Yıllar Karı Toplamı
- Dönem Zararı İle Geçmiş Yıllar Zararı Toplamı

Katkı Sermaye;

Katkı sermaye, diğer bir ifade şekliyle 2. kuşak sermaye, ana sermaye kalemleri dışında kalmakla birlikte taşıdığı nitelikler nedeniyle sermaye kapsamına alınabilecek kalemlerden oluşmaktadır. Katkı sermayenin banka sermayesi içerisindeki payı en fazla ana sermaye kadar olabilecektir (BDDK, 2006 / Sayı:26333).

- Genel Kredi Karşılığı Tutarı Banka Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu (Maliyet Artış Fonu, Sermayeye Eklenecek İştirak ve Bağlı Ortaklık Hisseleri ile Gayrimenkul Satış Kazançları Dahil)
- İştirakler, Bağlı Ortaklıklar Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Karşılığı
- Alınan Sermaye Benzeri Krediler, Menkul Kıymetler Değer Artış Fonu
- Muhtemel Riskler İçin Ayrılan Serbest Karşılıklar

Üçüncü Kuşak Sermaye;

Ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan ve piyasa riski için kullanılabilir kısmının %250'sini geçmemek ve piyasa riski için kullanılmayan kısmı, sermaye yeterliliği oranının hesabında dikkate alınmamak kaydıyla,

- Yalnızca piyasa risklerinden doğan özkaynak gereksinimini karşılamak üzere özkaynaklara eklenen,
- Herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, başlangıç vadesi en az iki yıl olan,
- Kurumun izni olmaksızın vadesinden önce geri ödenmesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen,
- SY Yönetmeliğinde belirtilen standart oranın altında kalmasına neden olacak veya bu oranın standart oranın altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizinin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici sözleşmelere dayalı, sermaye benzeri krediler ile katkı sermayenin ana sermayenin üzerinde kalan kısmını ifade etmektedir (Altıntaş, 2006, s. 65-67).

Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanmasında kredi riskinin yanı sıra piyasa riskinin de dikkate alınarak yeniden düzenlenen sermaye yeterliliği oranının nasıl hesaplanacağı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1: Sermaye Yeterliliği Oranının Hesaplanması

A. Ana Sermaye (Birinci Kuşak)			
			Ödenmiş Sermaye
			Yedek Akçeler
			Kamuya açıklanmış rezervler(dağıtılmamış karlar)
B. Katkı Sermaye (İkinci Kuşak)			
			İhtiyati rezervler
			Yeniden değerlendirme
			Genel Karşılıklar
			Sermaye Benzeri Krediler
C. 3.Kuşak Sermaye***			
			Kısa vadeli sermaye benzeri krediler
D. Sermaye = A+B+C			
E. Sermayeden İndirilen Kalemler			
			Şerefiye
			Finansal İştirakler
F. Sermaye Tabanı = D-E			
G. Toplam Kredi Riskine Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklar			
H. Toplam Piyasa Riskine Maruz Varlıklar			
Minimum	SYR	=	$F/(G+(12,5*H))$ =Toplam Sermaye/Kredi Riski+Piyasa Riski>% 8

Kaynak: Değirmenci, TCMB Uzmanlık Tezi, 2003,s.35.

1.3.2. Sermayeden İndirilecek Değerler

- Ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları ile sigortacılık olan ve bu konulardaki özel kanunlara göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren mali kurumlara yapılan tüm sermaye katılımlarına ilişkin tutarlar,
- Özel maliyet bedelleri, ilk tesis giderleri, peşin ödenmiş giderler,
- İştiraklerin, bağlı ortaklıkların, sermayesine katılan diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri bilançoda kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark,
- Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen “sermaye benzeri krediler”,
- Şerefiye ve aktifleştirilmiş giderlerdir (BDDK, 2006 / Sayı:26333).

1.3.3. Kredi Riski Ağırlıkları ve Kulüp Kuralı

Basel I uzlaşısı kapsamında sermaye yeterliliği hesaplamalarında hem bilançonun aktifinde yer alan, hem de bilanço dışı tabir edilen nazım hesaplarda izlenen hesapların %0, %20, %50, %100 kredi risk ağırlıklarından birisi ile ağırlıklandırılması öngörülmüştür. Sermaye yeterliliği hesaplanırken öncelikle bilânçodaki hesap bakiyeleri ilgili oldukları risk ağırlıkları ile çarpılmakta daha sonra bulunan bakiyenin asgari %8’inden aşağı olmamak üzere özkaynak bulunup bulunmadığı ölçülmektedir. Farklı konularda uzmanlaşmış, finansal ürünleri çeşitlilik gösteren ve farklı müşteri portföyüne sahip bankalara aynı risk ağırlıklarını kullanmalarını öngörmesinden dolayı Basel I “herkese tek beden elbise” şeklinde tanımlanabilecek bir sermaye yeterliliği düzenlemesidir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 2).

Tablo 2 : Basel I’de Varlıklara İlişkin Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlığı	Aktif Türü
%0	- Kasadaki nakit ve altın - OECD Ülkeleri hükümet ve merkez bankalarından alacaklar - Nakit, altın veya OECD hükümet yada merkez bankalarının kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler
%20	- OECD ülkelerinde kurulu bankalardan alacaklar - OECD ülkelerinde kurulu bankaların kefaletiyle veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullanılan krediler
%50	- Gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan konut kredileri
%100	- Diğer nakdi kredi ve alacaklar, gayrimenkul ve iştirak yatırımları

Kaynak: BDDK 2005, s:23

Basel I’de varlıkların risk ağırlıklarının belirlenmesinde kullanılan kriterler aşağıdaki başlıklar doğrultusunda açıklanabilir (Altıntaş, 2006, s. 70-72).

Borçlunun özelliklerini dikkate alan varsayımlar;

I. OECD’ye üye ülkelerin Merkez Bankaları ve Hazinelelerinden olan alacaklar kredi riski taşımazlar (%0 risk ağırlığı).

II. OECD'ye üye ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklar ile çok taraflı banka ve mali kurumlardan olan alacaklar, OECD üyesi olmayan ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklara göre daha düşük kredi riski taşırlar (%20 risk ağırlığı).

Teminatları dikkate alan varsayımlar;

I. Teminatında OECD'ye üye ülkelerin merkez bankaları ve hazinelerinin kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetlerin bulunduğu alacaklar kredi riski taşımaz (Risk ağırlığı %0).

II. Teminatında OECD'ye üye ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarının veya çok taraflı banka ve mali kurumların kefaleti veya bunlarca ihraç edilmiş menkul kıymetler bulunan alacaklar düşük kredi riski taşır (risk ağırlığı %20).

III. Teminatında gayrimenkul ipoteği bulunan alacaklar orta derecede kredi riski taşırlar (risk ağırlığı %50).

1.3.4. Basel I'e Yönelik Eleştiriler

Basel I düzenlemelerinin uluslararası piyasalarda rekabet eşitsizliğini azaltarak finansal sisteminin istikrarını, ve güvenilirliğinin sağlanmasında, bankaların risk kültürlerinin oluşturulmasında, ve farklı ülkelerdeki bankacılık uygulamalarında yeknesaklık sağlanmasında olumlu katkılarının olduğu kabullenilmekle birlikte Basel I düzenlemelerine yönelik eleştiriler de getirilmiştir. Basel I'e yönelik olarak yapılan eleştirileri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Altıntaş, 2006, s. 76):

1. Sermaye yeterliliği standart oranı risk bazlı olmaktan ziyade likidite bazlıdır.
2. Karşı tarafın kredi değerliliği dikkate alınmamaktadır.
3. Banka sermayesinin sadece kredi riski ile ilişkilendirilmiş olması; bankaların faaliyetleri

dolayısıyla yüksek miktarda piyasa, operasyonel ve likidite riskleri üstlendikleri gerçeği dikkate alındığında banka sermayelerinin sadece kredi riskleri ile ilişkilendirilmesi sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini azaltıcı bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

4. Yöntemin risk duyarlılığının yetersiz olması; yöntemde, kredi riskinin sadece beş farklı risk ağırlığı ile ölçülmesi ve söz konusu ağırlıkların uygulanacağı kalemlerin belirlenmesinde OECD ülkesi olup olmama kriterinin dikkate alınması yöntemin riske olan duyarlılığını azaltmaktadır. Bu yöntem risk ağırlıklarının belirlenmesinde pozisyonların gerçek risklilik düzeyini dikkate almamakta, bankaları gerçek risklilik düzeyinden bağımsız olarak, daha az sermaye yükümlülüğü doğuran işlemlere yöneltmekte ve bankanın kredi riski yönetiminin etkinliğini (Örneğin portföy çeşitlendirmesi) hesaba katmamaktadır.

5. Uzlaşma içerisinde tek bir yöntemin bulunması ve farklı şartlarda faaliyette bulunan veya farklı özellikler gösteren tüm bankaların aynı yönteme tabi tutulması.

6. Bankaların sadece sermaye yeterliliği oranını tutturmak için sermaye artırımına gitmeleri, getirisini dikkate almadan faaliyetlerini genişletmelerine sebep olmaktadır.

7. Sermaye yeterliliği oranını yükseltmek için, sabit kıymetler gibi duran varlıkların yüksek değerlendirilmesi için her türlü yöntem başvurulması nedeniyle bu varlıkların gerçek değeriyle satışı halinde ortaya çıkacak büyük zararlar bankaları olumsuz olarak etkileyecektir (TBB, 2002b).

Yukarıda belirtilen hususların dışında Basel I, basit içerikli olması nedeni ile de gelişmiş ülkelerin uluslararası faaliyet gösteren büyük oyuncularının ve akademik çevrelerin olumsuz eleştirilerine maruz kalmıştır. Ancak, içerdiği standartların basit ve kolay uygulanabilir olması, Basel I'in özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Ancak zaman içerisinde bankaların bilançoları daha karmaşık hale gelmiştir. Risk yapılarının da değişmesi sonucunda mevcut olan standart etkinliğini yitirmiş

bu nedenle Basel Komitesi, 1999 yılında daha sonraki yıllarda uygulanması planlanan yeni sermaye yeterliliği standardının taslağını yayınlamıştır (Değirmenci, 2003, s. 2).

1.4. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (New Basel Capital Accord, BASEL II)

Basel Komitesi, dinamik bir yapıya sahip olan sürekli revize edilen Basel I uzlaşısının değişen zamanın gerektirdiği ihtiyaçlara yönelik yapılan ilave değişikliklerle birlikte uluslararası bankacılıkta sermaye yeterliliği uygulamalarının ortaklaşmasını sağlamak gibi çok önemli bir görevi getirdiğine inanmaktadır. Standart, uluslararası bankacılık sisteminin sağlamlığının ve istikrarının güçlendirilmesine katkıda bulunmuş ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankalarda istikrarı güçlendirmiştir (Güleryendağ, 2006, s. 32). Ancak sermaye yeterliliğinin kredi riski bazında hesaplanmasının gündeme getirildiği 1988 yılından bu yana geçen sürede dünyada finansal piyasalarda var olan risk yönetimi modelleri, yeni finansal ürünler ve gözetim uygulamaları önemli değişiklikler göstermiştir. Küresel mali piyasalarda halihazırda kontrol altında izlenmeye çalışılan kredi riskleri ve piyasa risklerinin yanı sıra bankacılığın geçirmiş olduğu değişim süreci ile birlikte finansal birimler açısından operasyonel risk ve likidite riski gibi mevcut uzlaşının kapsamında olmayan risklerde önem kazanmıştır. Bu durum mevcut uzlaşuya göre hesaplanan sermaye oranının her zaman bankanın finansal durumunun iyi bir göstergesi olmaması sonucunu doğurmuştur (Değirmenci, 2003, s. 36). Mevcut uzlaşu ile ilgili bu gelişmeler uzlaşının çerçevesinin ve ağırlık noktalarının bankacılıkta yaşanan dönüşüme paralel olarak güncellenmesi ihtiyacını doğurmuştur (BCBS, 1999).

Komite, 1999 yılın Haziran ayında yeni sermaye yeterliliği standardının (Basel II) ilk taslağını (Consultative Paper – 1) yayınlamış ve üye ülkelerin değerlendirmelerine sunmuştur. Yeni yaklaşımın üç dayanak noktası vardır. i) Asgari sermaye Yeterliliği, ii) Sermaye Yeterliliği Denetimi, iii) Piyasa disiplindir. Ardından 2001 yılı başında ikinci

istişari metin (Consultative Paper – 2), Nisan 2003'te ise üçüncü istişari metin (Consultative Paper – 3) yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler 5 yıllık değerlendirme süreçleri sonucunda ülke denetim otoriteleri, bankalar ve diğer ilgili birimlerden gelen talepler ile revize edilerek yenilenmiş ve nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır. Basel-II içerisinde asgari sermaye yeterliliğinin nasıl hesaplanacağı, karşı karşıya kalınan veya kalınması muhtemel risklerin nasıl yönetileceği ve ölçüleceği ve finansal birimler ile ilgili bilgilerin üçüncü kişilere nasıl açıklanacağına ilişkin hükümler yer almaktadır. Basel-II içerisinde risk ölçümüne ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler ile kredi, piyasa ve operasyonel riske ilişkin istatistiki/matematiksel risk ölçüm metotlarını içeren yöntemler bulunmaktadır. Basel II ile risklerin daha etkili ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesi hedeflenmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 1-3).

Yeni Uzlaş, bankaların denetim ve gözetiminde yerel otoritelerce daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplininin korunması ile uluslararası finansal piyasalarda sürdürülebilir bir mali istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 2-3).

1.4.1. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısının Kapsamı ve Amaçları

Basel Komitesi, Basel II'ye geçiş amacını “risk yönetimine daha fazla önem vermek ve bankaların risk değerlendirme kapasitelerinde devam eden gelişmeleri cesaretlendirmek” olarak belirtmiştir. Basel II uzlaşısı, mevcut uygulamanın ötesinde, denetimsel

düzenlemelerinin ve piyasa disiplinin sağlanmasına önem vererek, uluslararası denetimi devreye sokmaktadır (Parasız, 2004).

Bu bağlamda Basel II'nin temel amacı, beklenen riskler için karşılık ayrılmasına ilave olarak beklenmeyen riskler için de asgari sermaye bulundurulmasını sağlamak, denetim otoritelerinin denetim ve gözetim standartlarını geliştirmek suretiyle, bankaların sermayelerini, yüklendikleri risk ölçütünde tutmalarını sağlamaktır. Basel II'nin temel amaçlarını şu şekilde sıralanmaktadır (Yüksel, 2005, s. 3):

- Basel II uzlaşısı farklı finansal ürün ve farklı müşteri portföyüne sahip bankalara, alternatif yöntem önerileri ile yapılarıyla uyumlu olan risk yöntemini seçme imkânı vermektedir.
- Yeni uzlaşıda yerel bankaların riskin ölçülmesi ve değerlendirilmesi aşamasında uygulayabileceği basit yaklaşımların yanı sıra uluslararası bankalarında karmaşık faaliyetlere ilişkin riskleri de yeterli düzeyde ölçebileceği ileri düzey yaklaşımların var olması, Basel II içerisinde basitlik ile riske duyarlılık amaçlarının dengeli bir şekilde yer almasını sağlamıştır.
- Yeni uzlaşılı ile sermaye yeterliliği ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ölçümlerin riske daha duyarlı hale getirilmesi sağlanmıştır.
- Basel II ile bankaların etkin risk yönetim sistemleri kurmaları ve geliştirmeleri teşvik edilmiştir.
- Uluslararası rekabet eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak Basel I içerisinde yer alan "Kulüp Kuralı" ortadan kaldırılmıştır.
- Bankaların kamuya açıkladıkları sermaye yeterliliği ve faaliyet bilgilerinin kapsamı ve içeriği genişletilmiştir.
- İkinci yapısal blok ile banka sermaye yeterliliği düzeyinin banka ve denetim otoritesi

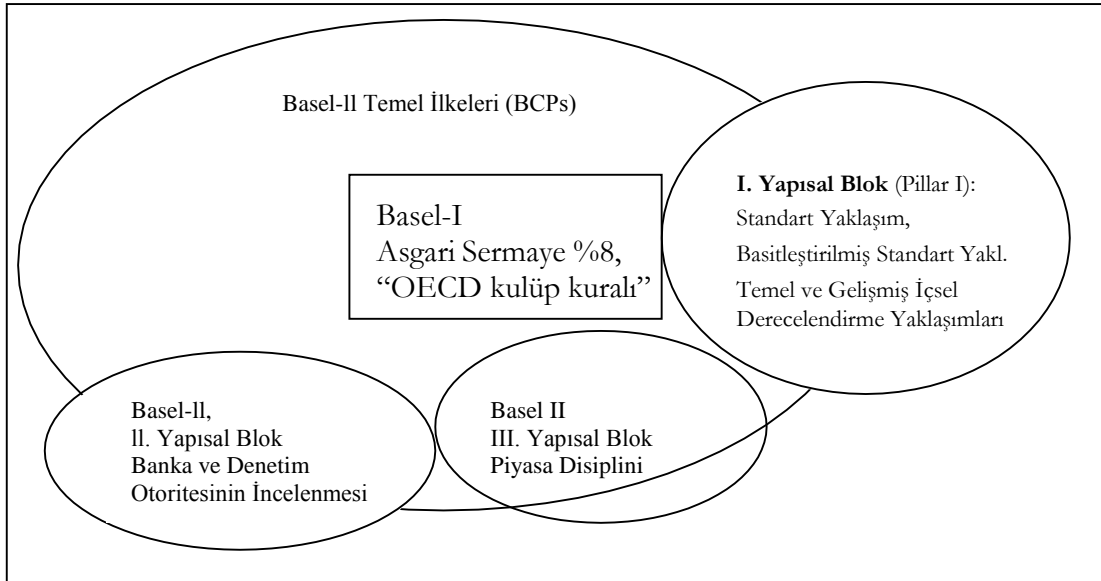
tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır.

- Sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması suretiyle finansal ve ekonomik istikrara oldukça önemli katkılarda bulunulması amaçlanmıştır.

1.4.2. Yeni Uzlaşının Temel Unsurları; Üç Yapısal Blok (Three Pillars)

Basel-II'nin Basel I'den en büyük farkı, birbirini destekleyen üç yapısal bloğun kullanılması yoluyla daha gerçekçi risk ölçüm modellerinin teşvik etmektir. Bankaların birincil sorumluluğu, önemli riskleri gerçeğe yakın bir şekilde ölçmek ve bunları telafi edecek sermaye düzeyini korumaktır. Basel-II uzlaşısı ile asgari sermaye yükümlülüklerinin, bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi açısından tek başına yeterli olamayacağını öngörmektedir. Sırasıyla, İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok kapsamında finansal denetim ve piyasa disiplini asgari sermaye yükümlülüklerinin tamamlayıcısı olmaktadır (BDDK, 2004b, s. 9).

Şekil 1 : Basel Temel İlkeleri (BCPs), Basel-I ve Basel-II İlişkisi

Kaynak: Powell A. (2004) The world Bank s:24-25

Yeni uzlaşıda birinci yapısal blokta yer alan hususların bir kısmının temel ilkelerle kesişimi bulunurken, denetim otoritesi ile ilgili uygulamaları içeren ikinci yapısal bloğun önemli bir kısmı ise halihazırda temel ilkelerde kapsanan hususlardır. Bankanın sermaye yeterliliği ve faaliyetleri ile ilgili önemli bilgilerin piyasa ile paylaşılması gerekliliğini içeren Üçüncü yapısal blokta ise temel ilkelerle çok fazla bir ortaklık mevcut değildir. Birinci yapısal blok, ölçülebilir ve test edilebilir matematiksel değerlendirmeler ile riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya konulmasına ilişkindir. İkinci yapısal blok, niteleyici değerlendirmenin yer aldığı “güçlendirilmiş” denetim otoritesinin incelemesi sürecidir. Son blok ise kamuya artan oranda açıklama yapma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür (Yüksel, 2005).

1.4.2.1 Birinci Yapısal Blok ve Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri

Birinci Yapısal Blok (Pillar-I), bankanın risklere karşı elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarına ilişkin olan bölümdür. Asgari sermaye yükümlülüklerinin belirlenebilmesi için, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk çerçevesinde, farklı ölçüm yöntemleri ve bulundurulması gereken asgari sermaye miktarı bu bölümde belirtilmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 47). Basel-I'deki asgari %8'lik oranın korunduğu bu bölümde, Basel I'de değerlendirilmeyen operasyonel risk kavramı önemli bir yer tutarken kredi riskinin ölçümüne ilişkin yeni yöntemler önerilmiştir. Piyasa riskinin hesaplanmasında Basel-I'e göre önemli bir değişiklik olmazken, yani standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı korunurken, kredi riskinin hesaplanmasında yeni metotlar uygulanmıştır. Banka'nın hesaplanan özkaynaklarının, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskin toplamına oranının en az %8 olması gerekmektedir. Bu çerçevede oluşan sermaye yeterlilik oranı hesaplama tablosu şu şekildedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 2-3):

Özkaynaklar

$$\text{Sermaye Yeter.Or.} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} \geq \%8$$

Yeni düzenlemede (Basel II) asgari sermaye oranının hesaplanmasına ilişkin bir dizi seçenek getirilmiştir. Aşağıdaki tabloda kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için sermaye yükümlülüğü hesaplama yöntemleri incelenmektedir.

Tablo 3 : Sermaye Yükümlülüğü Hesaplama Yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Piyasa Riski (1996 Değişikliği)	Kredi Riski	Operasyonel Risk
Basit		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Riske Maruz Değer (VAR) Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İleri ölçüm yaklaşımları
		Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	

Kaynak: Yüksel, 2004

1.4.2.1.1. Piyasa Riski

Genel anlamı itibariyle Piyasa Riski, bankaların tutmuş oldukları pozisyonlarda mali piyasalardaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan riskler nedeni ile zarar etme ihtimalidir. Basel I uzlaşısına 1997 yılında dahil edilen piyasa riski ile beraber bankalar kredi riskleri karşılığı tutmakta oldukları sermayenin yanı sıra üstlendikleri piyasa riskleri karşılığında da sermaye tutmakla yükümlü kılınmış ve Basel Komitesince piyasa risklerinin ölçümüne ilişkin olarak bankalara iki yöntem önerilmiştir. Bunlardan ilki burada detaylı bir şekilde açıklanacağı üzere “Standart Yaklaşım”, diğeri ise “Riske Maruz Değer Yaklaşımı”dır (Babuşçu, 2005, s. 45).

1.4.2.1.1.1. Standart Yöntem

Piyasadaki oluşan pozisyonlara göre değişiklikler gösteren her risk kategorisi (kur

riski, hisse senedi pozisyon riski, likidite riski, faiz oranı riski) için gerekli sermaye gereksinimi ayrı ayrı hesaplanmakta ortaya çıkan sonuçlar toplanarak sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır. Standart yöntem portföy içinde yer alan varlıklar arasındaki bağı dikkate almamakta, bu nedenle hesaplanan sermaye gereksinimi tutarı olması gerekenden daha yüksek olmaktadır (Okay, 2002, s. 2).

Standart yöntemde hisse senedi ve faiz oranı riskinin genel piyasa riski ve spesifik risk olmak üzere iki bileşeni vardır. Genel piyasa riski, piyasalarda işlem gören portföydeki finansal ürünlerde meydana gelen olumsuz hareketlerden kaynaklanan riski ifade eder. Spesifik risk ise piyasalarda finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşlardan kaynaklanabilecek sorunlar nedeni ile ortaya çıkabilecek kayıp riski olarak tanımlanmaktadır. Standart yöntemde faiz oranı riski hesaplanırken diğer tüm riskler gibi genel piyasa riski ve spesifik risk ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Genel piyasa riskinin hesaplanması portföydeki kıymetlerin döviz cinsleri ve vadelerine kalan süreler dikkate alınarak gruplandırılıp, belirlenen katsayılar ile ağırlıklandırılması esasına dayanır. Vadeye kalan süre uzadıkça faiz oranı riskinin artacağı varsayılmaktadır. Spesifik riskin hesaplanmasında ise getirisi faiz oranları ile ilişkilendirilmiş menkul kıymetlerin pozisyon tutarlarının, belirlenen oranlarla çarpılması söz konusudur (Mazıbaş, 2005a, s. 6-7).

Hisse senedi riskinin hesaplanması, ilgili kıymetlerin günlük piyasa değerlerinin belirlenen oranlarla ağırlıklandırılması esasına dayanır. Genel piyasa riski için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü ise toplam pozisyonun %8'idir (Babuşcu, 2005, s. 81). Hisse senetlerinin pozisyonlarının taşıdığı spesifik risk için ayrılması gerek sermaye yükümlülüğü, hisse senetlerine ilişkin kısa ve uzun pozisyonların mutlak değerleri toplamının %8'idir. Kur riskinin hesaplanması, döviz cinsleri itibariyle belirlenen kısa ve uzun pozisyonların

netleştirilmesi, net uzun veya kısa pozisyon toplamlarından mutlak değerce büyük olanına altın pozisyonunun eklenmesi ve öngörülen oranla ağırlıklandırılması esasına dayanır. Standart yöntemde toplam sermaye gereksinimi yukarıda açıklanan risk tutarları toplamının 12,5 ile çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır (Babuşcu, 2005, s. 77).

1.4.2.1.1.2. Riske Maruz Değer Yaklaşımı

Riske maruz değer yaklaşımı, belirlenen bir güven aralığında ve normal piyasa şartları altında, tanımlanan zaman dilimi için beklenen en fazla kaybın ölçülmesi olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir bankanın 1 milyon \$'lık portföyünün 1 günlük RMD tutarını 10.000 \$ olarak belirlemesi, bir günde karşılaşılabilecek zarar miktarının 10.000 \$'ın üzerinde olabileceğini ifade etmektedir. Riske maruz değer yaklaşımında hesaplamaların yapılabilmesi için aşağıda belirtilen değişkenlerin belirlenmiş olması gerekmektedir (Özün & Candan, 2006, s. 62).

Güven Seviyesi; RMD hesaplamalarında, bankanın veya herhangi bir finansal kuruluşun sahip olduğu portföyün değerinde oluşabilecek kayıp tutarının belirlenen RMD rakamını aşmama olasılığını ifade etmektedir.

Elde Tutma Süresi; portföydeki kıymetlerin ne süreyle portföyde yer alacağını belirlemeye yönelik değişkendir.

Veri Seti; kullanılacak veri setinin sağlıklı belirlenmesi yöntemin başarısı için en önemli faktördür.

Risk Faktörleri; Portföyün değerinin belirlenmesinde kullanılan faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarından oluşmaktadır. Riske maruz değer yaklaşımının hesaplanmasında üç farklı yöntem kullanılmakta olup bunlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Parametrik Yöntem; Bu yöntemde alım-satım portföyünün değerini etkileyen parametreler belirlenmekte ve bunlarda belirli bir olasılık dahilinde meydana gelebilecek

dalgalanmalardan ve geçmiş dönemlere ait verilerden yola çıkılarak portföydeki değer kaybı hesaplanmaktadır.

Tarihsel Simülasyon Yöntemi; Portföyü oluşturan kıymetlerin fiyatlanmasında kullanılan risk faktörlerinin tarihsel değişimlerinden hareketle portföyün gelecekteki kazanç ve kayıp dağılımının belirlenmesini ifade etmektedir. Bu yöntemde minimum bir yıl olmak üzere seçilen bir zaman dilimi süresince gerçekleşmiş günlük fiyat hareketleri alınarak portföy fiyatlaması yapılmakta ve bir değer dağılımı oluşturulmaktadır. Bu değer dağılımında %1'e denk gelen gözlem RMD olarak belirlenmektedir (Babuşçu, 2005, s. 17).

Monte - Carlo Simülasyonu Yöntemi; Bu yöntemde portföy değerinde meydana gelmesi muhtemel değişimler, rastgele oluşturulan binlerce varsayımsal değişimden hareketle belirlenmeye çalışılmaktadır. Varsayımsal olarak oluşturulan binlerce değişimden hareketle portföyün olası kar-zarar dağılımı elde edilmektedir.

1.4.2.1.1.3. Basel Komitesi'nce Piyasa Riski Çerçevesinde Yapılan Son Değişiklikler

13 Temmuz 2009'da Basel II Uzlaşısı'nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Basel Komitesi, bankaların 1996 yılından günümüze uygulanmakta olan mevcut riske maruz değer (RMD) hesaplama çerçevesinde değişikliğe giderek, piyasa riskine ilişkin sermaye gereksinimi hesaplamasına ilave (kredi) riski ve strese tabi RMD için de ayrıca sermaye yükümlülüğü uygulanmasını zorunlu hale getirmektedir. Bankaların finansal piyasalardaki karmaşık alım satım faaliyetlerine ilişkin kredi riskine yönelik getirilen ilave sermaye gereksinimlerinin ve strese tabi RMD uygulamasına yönelik belirlenen yeniliklerin 31 Aralık 2010'a kadar hayata geçirilmesi düşünülmektedir. Strese tabi RMD, mevcutta son bir yıllık veriler kullanılarak hesaplanan RMD'ye ek olarak, önemli kayıpların yaşandığı bir yıllık süreci dikkate alacak şekilde hesaplanmaktadır. Bu uygulamanın piyasa riski için ayrılan

asgari sermaye gereksiniminde yaşanan döngüsellik azaltması beklenmektedir (BDDK, 2010a, s. 3).

Standart Yöntem (SY): Standart yöntemde yapılan değişikliklere bakıldığında; “korelasyon alım satım portföyü” tanımının, söz konusu portföye ait spesifik risk sermaye yükümlülüğünün ne şekilde belirleneceğine ilişkin hükümlerin, seküritizasyon çerçevesinde değerlendirilen pozisyonlar için ve bankacılık hesaplarında yer alan pozisyonlar için kullanılan spesifik risk hesaplama yönteminin alım satım hesaplarındaki net seküritizasyon pozisyonları için de aynen geçerli olacağına ilişkin hükümlerin ve seküritizasyon / reseküritizasyon pozisyonlarına uygulanacak kredi derecelendirme notlarına göre risk ağırlıklarına yönelik bir tablonun eklendiği görülmektedir. Ayrıca, hisse senetlerinin likit ve iyi çeşitlendirilmiş olması halinde %4 oranında spesifik risk hesaplanabilme imkanı ortadan kaldırılarak, tüm hisse senetleri için spesifik risk oranı %8 düzeyine getirilmektedir (BDDK, 2010a, s. 4).

İçsel Model Yaklaşımları: RMD modellerinde aranacak nicel kriterlere bazı ilave koşullar getirilmiştir; modellerin opsiyon veya ipoteğe dayalı menkul kıymet gibi diğer ilgili ürünlerin lineer olmayan fiyat değişimlerini kapsamaması, ciddi kayıpların yaşandığı 12 aylık dönemi kapsayacak şekilde tarihsel veri kullanılarak strese tabi RMD'nin en az haftalık olarak hesaplanması gibi. Denetim otoritesinden onay alınması koşuluyla bankaların korelasyon alım satım işlemlerinin tüm fiyatlama risklerini içerecek şekilde kapsamlı risk ölçümünü içsel olarak geliştirecekleri yaklaşıma dahil etmelerine izin verilmektedir (BDDK, 2010a, s. 4-5).

1.4.2.1.2. Kredi Riski

Yeni uzlaşıda kredi riski ölçüm yöntemlerinin kullanılmasında iki farklı etken göz önünde bulundurulmaktadır. Birincisi borçlunun kredi değerliliği, ikincisi kredi işlem riskini

belirleyen teminat, garanti, kredi türevleri ve/veya netleşme anlaşmaları gibi unsurlar dikkate alınarak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Kredi riskinin hesaplanması için, Standart Yaklaşım (Standardised Approach) Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based - IRB), Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB) olmak üzere dört farklı metot kullanılmaktadır (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, s. 7).

1.4.2.1.2.1. Standart Yaklaşım (SA)/Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA)

Basel-II uzlaşısı ile Standart Yaklaşımında ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmaktadır. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Ayrıca Basel-II'de kredi riskinin hesaplanmasında OECD “kulüp kuralı” kaldırılarak Standart Yaklaşım ile kredi riskinin hesaplanmasında, alacakların tabi olacağı risk ağırlığı borçlunun bağımsız derecelendirme kuruluşlarından almış olduğu derecelendirme notuna göre saptanmaktadır. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise kredi riski hesaplamasında borçlunun ihracat kredi kuruluşlarının notları kullanılmaktadır (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, s. 8).

Yeni uzlaşıda kredi riski hesaplamalarında ilgili kamu otoritelerine değişik seçeneklerin kullanılmasına yönelik ulusal inisiyatif alanları belirleme yetkisi verilmiştir. Bu bağlamda, ulusal otoriteler, kendi ülke hazinelerine ait borçlanmalarını ve kendisi ulusal para cinsinden olan risklerine daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilmektedir. Bankalara verilen krediler için de ulusal tercihlerin uygulanabildiği Standart Yaklaşımında, yüksek risk sınıfına giren takipteki alacaklar ve diğer bazı varlıklara derecelendirme notlarından bağımsız standart risk ağırlıkları verilmiştir. Ayrıca ulusal otoritelere hangi derecelendirme şirketinin

notlarını kullanabileceği konusunda insiyatif tanınması nedeniyle Basel-II önceki uzlaşından daha esnek bir yapıya sahiptir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 6).

Basel-II’de standart yaklaşımlar altında hazine, banka ve şirketlerin derecelendirme notunun BB+ ile B- arasında olması durumunda %100 risk ağırlığı, B-’nin altındaki notlara ise %150 ağırlık uygulanmaktadır. Oysa söz konusu varlıklar için derecelendirilmemiş alacaklara %100 risk ağırlığı verilmektedir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4 : Standart Yaklaşımda Kullanılan Risk Ağırlıkları

Varlıklar	Opsiyonlar	AAA/ AA-	A+/A-	BBB+/BBB-	BB+/B-	B-’nin Altı	Derecesi Olmayan
Hazine/Merkez Bankalarına Verilen Krediler	ECAI Notuna Göre	%0	%20	%50	%100	%150	%100
Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Verilen Krediler	Hazine Benzeri	%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Opsiyon-1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon-2	%20	%50	%50	%100	%150	%20
Bankalara Verilen Krediler	Opsiyon-1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon-2	%20	%50	%50	%100	%150	%50
	Ops.-2 (Kısa Vade)	%20	%20	%20	%50	%150	%20
Varlıklar		AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BB-	BB-’nin Altı	Derecesi Olmayan	
Şirketlere Verilen Krediler		%20	%50	%100	%150	%100	
VARLIKLAR						Risk Ağırlıkları	
Perakende Krediler						%75	
İkamet Amaçlı Gayri Menkul Kredileri						%35	
Takipteki Alacaklar						Belli koşullara göre %50, %100 veya %150	

Kaynak: BDDK (2004)

Basel-II’de, bir bankanın varlıkları ve bilanço dışı kalemleri nedeniyle maruz kaldığı kredi riski ile bu riskin azaltılması amacıyla kullanılan “kredi riski azaltma teknikleri” (Credit Risk Mitigation-CRM) dikkate alınmaktadır. Teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları ile garantiler ve kredi türevleri, “kredi riski azaltma teknikleri” olarak sınıflandırılmaktadır (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 8).

1.4.2.1.2.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımları

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi risk profillerine göre geliştirdikleri ve kamu otoritesince onaylanan derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanıdığından ve bu sayede temerrüt olasılıklarını (Probability of Default-PD) belirlemeleri mümkün olduğundan, içsel derecelendirme yaklaşımının uygulanmasında özerklik vermektedir. Her bankanın kendine özgü içsel derecelendirme modelini kullanması bankalar açısından kolaylık sağlarken özellikle “Basel Temel İlkeleri”ne olan uyumun zayıf olduğu gelişmekte olan ülkelerde resmi denetim otoritesince bankalara ait özgün derecelendirme modellerinin izlenmesinin ve kontrolünün güçlük yaratabileceği düşünülmektedir (Powell, 2004, s. 24-25).

İçsel derecelendirme yaklaşımları “Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı” (Foundation Internal Ratings Based-IRB) ve “İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı” (Advanced IRB) şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu yaklaşımlarda kredi riskinin belirlenebilmesi için öncelikle alacakların sınıflandırılması gerekmektedir. Bu çerçevede, içsel derecelendirme yaklaşımlarında (Temel veya İleri Düzey), kredi veren banka öncelikle varlıklarını şirket, ülke/hazine, banka, perakende ve hisse senedi benzeri yatırımlar olmak üzere beş farklı sınıfa ayırmaktadır. Örneğin, kurumsal sınıf kendi içerisinde beş farklı özel borç verme (Specialised Lending-SL) alt sınıfına ayrılmaktadır. Bunlar proje, obje (nesne),

mal, gelir yaratıcı gayrimenkul ve fiyat ve getiri açısından yüksek “dalgalı” ticari gayrimenkul finansmanı şeklinde sınıflandırılmaktadır. Perakende sınıfında ise üç alt grup yer almaktadır; bireysel krediler (veya düşük tutarlı krediler), ipotekli konut kredileri ve küçük ve orta ölçekli işletmelere verilen krediler (banka grubunun konsolide bazdaki alacağının 1 milyon Euro’nun altında olması gerekmektedir). Resmi otoritenin alacağın sınıfını belirleyen eşik değerler üzerinde değişiklik yapma esnekliği bulunmakla beraber, bu esnekliğin banka yönetimince kredi varlıkları için öngörülen sınıflandırmanın doğasını bozacak şekilde kötüye kullanılmasının da önüne geçilmesi beklenmektedir (TCZB Risk Yönetimi, 2005, s. 13-14).

İçsel derecelendirme yaklaşımı esas itibarıyla tüm riskli aktiflere ve tüm iş alanlarına uygulanması gerekmektedir. Ancak sistem veya kaynak kısıtlamaları sebebiyle bankanın aynı anda tüm varlık sınıfları için içsel derecelendirme yaklaşımını kullanamaması halinde, Yeni Uzlaşıda düzenleyici otoritenin izniyle IRB’nin aşamalı olarak uygulanması olanaklı kılınmıştır. İleri düzey IRB yaklaşımını uygulayan bankanın tekrar standart veya temel içsel yaklaşıma dönmesi, ancak, bankanın iş alanında önemli değişiklik gerçekleşmesi gibi olağan üstü koşullarda ve resmi otoritenin onayı ile mümkün olabilmektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımlarından olan Temel IRB’de, banka portföyünde bulundurduğu kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını (Probability of Default-PD) kendisi tahmin etmektedir. Diğer risk bileşenleri ulusal gözetim otoritesi tarafından veri (given) olarak sunulmaktadır. İleri Düzey IRB’de, banka PD’nin yanı sıra, temerrüt halinde kayıp (Loss Given Default-LGD), temerrüt anındaki risk tutarı (Exposure at Default- EAD) ve asgari standartları karşılamak koşuluyla, vadeyi (maturity-M) kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımlarında da risk azaltıcı teknikler kullanılabilir. Teminatlar, bilanço içi netleşme anlaşmaları ve garantiler/kredi

türevleri kredi riski azaltma teknikleri olarak kullanılabilmekte ve yaklaşımın gelişmişlik düzeyi arttıkça teminatların kapsamı da genişlemektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 9).

1.4.2.1.2.3. Kredi Riski Azaltım Teknikleri

Yeni uzlaşıda risk azaltım tekniklerinin uygulanması üç farklı yöntemden birisi kullanılarak yapılmaktadır. Bunlar Basit ve Kapsamlı Yöntemler ile THK oranlarının bankalar tarafından hesaplanması yöntemidir. Ayrıca Kapsamlı Yöntemde kullanılacak kesinti oranlarının bankalar tarafından hesaplanması veya Basel Komitesi tarafından verilen standart kesinti oranlarının kullanılması mümkündür.

Basit Yöntemde riskler teminatl ve teminatsız kısım olarak ikiye ayrılmakta, teminatl kısım teminatlara ilişkin risk ağırlıkları ile çarpılırken, teminatsız kısım borçlunun tabi olduğu risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Kapsamlı yöntemde riskler ve bu riskler karşılığında alınan teminatlar, her iki tutarın da zaman içerisinde değişebilirliğine bağlı olarak artırılmakta/azaltılmakta, elde edilen iki tutarın farkı ise karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Bu çerçevede öncelikle karşı tarafa ilişkin riskler uygun kesintiler (KKT) vasıtasıyla artırılmakta, alınan teminatlar uygun kesintiler (KT) vasıtasıyla azaltılmakta ve daha sonra artırılmış risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Kapsamlı yöntemde, risk ile teminatın ayrı para cinslerinden olması durumunda ek bir kesinti (KKur) de uygulanmaktadır. Uygulanacak kesintiler Basel Komitesince önerilen oranlarda uygulanabileceği gibi, bunların bankalar tarafından tarihsel veriler kullanılarak tahmin edilmesi veya bankanın risk ölçüm modellerinden elde edilmesi de mümkün olmaktadır (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 23-24).

Kredi riskinin azaltılması amacıyla basit yöntem kullanan bankalar, ancak aşağıda belirtilen finansal araçları teminat olarak dikkate alabileceklerdir (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, s. 10-11).

- Nakit,
- Kredi değerlendirme şirketleri tarafından kabul edilen boręlanma senetleri,
 - Devlet ya da kamu nitelikli alacaklar için belirlenen risk ağırlığına tabi kamu kuruluşları tarafından çıkarılmış “BB-” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - Bankalar, menkul kıymet şirketleri ya da şirketler tarafından çıkarılmış “BBB” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - Kısa vadeli boręlanma enstrümanları içinde en azından “A-3/P-3” dereceye sahip olanlar.
- Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş boręlanma senetleri,
 - Banka tarafından ihraç edilen,
 - Tanınmış bir borsaya kote olan,
 - Birincil borę niteliğinde olan,
 - İhrağçı banka tarafından ihraç edilen kıymetlerin hepsinin öncelik sırası aynı ve en azından “BBB-” veya “A-3/P-3” risk derecesine sahip olanlar,
 - Kıymeti elinde bulunduran bankada söz konusu kıymetin “BBB-” veya “A-3/P-3”den daha düşük risk derecesine sahip olmasına yönelik bir tavsiye bilgisi olmayanlar,
 - Kıymetin piyasa likiditesine yönelik düzenleyici otorite tarafından yeterince güven verilmiş olanlar.
- Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri,
- Altın,
- Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kollektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları,
 - Birim fiyatı günlük olarak açıkęa kote edilenler.

Kapsamlı yaklaşımda, basit yaklaşımda kabul edilen teminat türlerine ek olarak aşağıdaki teminat türleri de geçerli olmaktadır.

- Belirli bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri,
- Bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kollektif yatırımlar ile yatırım fonları,

Kredi riski azaltma teknikleri kapsamında değerlendirilen diğer yöntemler bilanço içi netleşme anlaşmaları ile garanti ve kredi türevleridir. Bilanço içi netleşme anlaşmalarının dikkate alınmasında, anlaşmaların belli şartları sağlaması halinde bankaların pasifte yer alan mevduatlarını aynı kişiye kullandığı kredilerin tutarından düşebilmesi ve bu sayede sermaye yükümlülüğünün azaltılması mümkün olabilmektedir. Garantiler ve kredi türevlerinde ise risk tutarının garanti/türev ile korunan kısmı garantiyi verenin/türevi yazanın risk ağırlığı ile çarpılırken, kalan kısım karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Gerek bilanço içi netleşme anlaşmalarında gerekse garanti ve kredi türevlerinde risk ile kredi riski azaltma araçları farklı para cinslerinden ise kesinti uygulaması gündeme gelmektedir (Yüksel, 2005, s. 26).

1.4.2.1.3. Operasyonel Risk

Tüm risk kavramlarından daha eski ve yaygın bir temel risk olmasına rağmen operasyonel risk bilincinin ortaya çıkması 1970’li yıllarda başlamaktadır. Operasyonel risk, önceleri mali piyasalarda “takas ve ödemelerin gerçekleşmeme riski” olarak oldukça sığ bir tanımla ifade edilmiştir. Özellikle finansal piyasaların genişlemesi ve portföy tanımlarının değişmesi türev araçların yaygın olarak kullanılması ile birçok alandaki deregülasyon uygulamaları ve bilgi işlem sistemlerinin güvenliği konusunda yaşanan kayıp olayları sonucu, bu riskin kapsamının daha geniş olması gerektiği konusundaki bilinç artmıştır.

Operasyonel risklerin potansiyel kayıp boyutu ve kapsamının büyük olması, operasyonel risklerin yönetilmesi gereğini zorunlu hale getirmiştir. Bir riskin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için öncelikle riskin tanımlanması ve bu tanım çerçevesinde ölçümünün gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Mazıbaşı, 2005a, s. 2-3).

Basel- I’de bankaların en önemli riskinin kredi riski olduğu varsayımından hareketle, bankaların kredi ve piyasa riskleri için sermaye bulundurmaları yaklaşımı benimsenmiştir. Ayrıca, kredi riski için hesaplanan sermayenin diğer riskler için de bir koruma oluşturduğu kabul edilmiştir. Bankaların karşı karşıya bulunduğu kredi ve piyasa riski dışındaki “diğer” risklerin sermaye yeterliliğine dahil edilmelerine yönelik olarak herhangi bir yaklaşım benimsenmemiştir. Önceleri “diğer riskler” altında “ölçülebilen riskler olan piyasa ve kredi riski dışında kalan tüm diğer ölçülemeyen riskler” olarak değerlendirilen operasyonel risk, bu olumsuz tanımın risk ölçümü ve yönetimine imkân vermemesi ve her geçen gün artan yeni operasyonel risk kaynaklı zarar olayları nedeniyle ayrı bir risk olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Mazıbaşı, 2002b, s. 4).

Operasyonel risk, tüm diğer risklerin tetikleyicisi ve nedeni durumundadır kayıp olayı ya finansal veya finansal olmayan riskler ya da operasyonel kayıp olayı olarak ortaya çıkmaktadır. Operasyonel riskin bu özelliği nedeniyle dolaylı risklerin ölçümü esnasında ciddi zorluklarla karşılaşılmasına neden olacağına yönelik eleştirilerin ardından Komite, “yeter siz veya başarısız dahili süreçler, insanlar ve sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan kayıp riski” tanımını benimsemiştir (BCBS, 2001b, s. 2). Benimsenen bu tanım henüz ölçümü gerçekleştirilemeyen strateji ve itibar riski ile birlikte iş riski ve sistemik riskleri hariç tutması ile sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasına daha elverişli hale gelmiştir.

İlk aşamada operasyonel risk sermaye yükümlülüğü, sınırlı sayıda veri ile belirlenen

katsayılarla Basel-I asgari yasal sermaye tutarının (%8) yaklaşık %20'sine yakın bir düzeyde belirlenmiştir. Ocak 2002'de sonuçlanan QIS-2 ve Temmuz 2002'de sonuçlanan QIS-2,5 çalışmalarından elde edilen veriler ışığında operasyonel risk sermaye tutarının %20'den %12'ye çekilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Daha önceki QIS çalışmalarından farklı olarak G-10 ülkelerinin dışında kalan diğer ülkelerin de katılımıyla gerçekleştirilen ve sonuçları Mart 2003'de açıklanan QIS-3 çalışmasından elde edilen veriler ışığında yapılan ayarlamaların ardından Üçüncü İstişare Metni (CP3) yayımlanmıştır. CP3 ile asgari yasal sermayenin %20'sinden %12'sine çekilen sermaye tutarlarına İleri Ölçüm Yaklaşımları (İÖY) için getirilen %8 oranındaki alt sınır kaldırılmıştır. CP3 için yapılan istişarelerin ardından Basel-II nihai dokümanı Temmuz-2004'de yayımlanmıştır (Mazıbaş, 2005a, s. 4).

Komitenin yukarıda özelliklerine yer verilen operasyonel risk yaklaşımına dayalı olarak geliştirdiği asgari sermaye yükümlülüğü hesaplama yaklaşımları üç grupta ele alınmaktadır:

1. Temel Gösterge Yaklaşımı
2. Standart Yaklaşım
3. İleri Ölçüm Yaklaşımları

1.4.2.1.3.1. Temel Gösterge Yaklaşımı

Operasyonel riskler için bulundurulacak sermayenin belirlenmesinde kullanılacak en basit yöntem Temel Gösterge Yöntemi'dir (TGY). Yöntem, maruz bulunulan operasyonel riskin büyüklüğünü gösteren bir değişkenin Komite tarafından belirlenen bir katsayı (α -alfa) ile çarpılmasına dayanmaktadır. Bu yöntemde, finansal değişken olarak brüt gelirin kullanılması ve alfa (α) katsayısının ise %15 olarak uygulanması yaklaşımı benimsenmiştir (Mazıbaş, 2005a, s. 6).

TGY'de, bankaların operasyonel riskleri için önceki 3 yılın brüt gelirlerinin %15'i

olarak her bir yıl için hesaplanan ve son 3 yılın ortalaması alınarak ulaşılan tutarda sermaye bulundurmaları öngörülmektedir. Bilimsel ve niteliksel risk hesaplama modellerinden uzak olsa da amaca en uygun ve her bankaya ortak olarak uygulanabilir olması bu modelin tüm kesimlerce uygulanabilir olmasını sağlamıştır. Ayrıca Komite tarafından benimsenen menü yaklaşımı ve teşvik mekanizması gereği en basit yöntem olan bu yöntemin riske duyarlı olması ve bankanın operasyonel riskleri konusunda bilgi vermesi gerçekten biraz uzak kalır. Bunun yanısıra, “ α ” katsayısının yüksek olarak belirlenmesi ile ortaya çıkan sermaye yükünün azaltılabilmesi için riske daha duyarlı yöntemlerin kullanımı teşvik edilmektedir. Diğer taraftan, brüt gelirin negatif olması halinde sermaye tutarının hesaplanmasında ise brüt gelirin işaretine bakılmaksızın mutlak değeri kullanılacaktır (Mazıbaş, 2005a, s. 6).

1.4.2.1.3.2. Standart Yaklaşımlar

Bankanın her bir iş kolunun bir birinden farklı nitelikte risklere maruz kalabileceği düşüncesi ile Standart yöntemde, banka faaliyetleri sekiz ana işkoluna ayrılarak her bir işkolu için sermaye yükümlülüğü bir birinden ayrı olarak hesaplanmaktadır. Bu yöntemde her bir işkolundan elde edilen brüt gelir, o işkolu için belirlenen katsayıyla çarpılarak işkolunun sermaye yükümlülüğü bulunmakta ve tüm iş kolları için hesaplanan sermaye tutarları toplanarak bankanın toplam sermaye yükümlülüğüne ulaşılmaktadır (MÜSİAD, 2007, s. 40).

Bu yaklaşıma göre toplam yasal sermaye, her bir işkolu için hesaplanan son 3 yıllık brüt gelirlerin basit ortalamalarının ilgili katsayılarla çarpımı ile elde edilen tutarların toplamından oluşmaktadır. Herhangi bir yıl için negatif brüt gelir nedeniyle ortaya çıkabilecek negatif sermaye tutarları diğer iş kollarındaki pozitif sermaye tutarları ile herhangi bir kısıt olmaksızın netleştirilmektedir (Mazıbaş, 2005a, s. 8).

Tablo 5 : İş Kolları İçin Belirlenen Beta (β) Katsayıları

İş Kolları	Beta Katsayıları
Kurumsal Finansman (β_1)	% 18
Alım – Satım ve Satış (β_2)	% 18
Perakende Bankacılık (β_3)	% 18
Ticari Bankacılık (β_4)	% 18
Ödeme ve Takas (β_5)	% 18
Acentelik Hizmetleri ve Saklama (β_6)	% 18
Varlık Yönetimi (β_7)	% 18
Perakende Aracılık Faaliyetleri (β_8)	% 18

Kaynak: BDDK araştırma raporları 2005 / 1

İlk istişare metinlerinde her bir işkolu için farklı bir risk göstergesi belirleyen Komite, yeknesaklığın sağlanması ve sermaye hedeflerine ulaşılabilmesi için QIS çalışmaları sonrası bu uygulamadan vazgeçerek tüm iş kolları için aynı göstergenin kullanılmasını benimsemiştir. Komite, QIS çalışmaları sonucunda her bir işkolu için kullanılacak beta (β) katsayılarını belirlemiştir. Her bir işkolu için belirlenen katsayı değerleri Tablo 6’da yer almaktadır (BCBS, 2004b, s. 147)

1.4.2.1.3.3. İleri Ölçüm Yaklaşımları

Operasyonel risklerin gerçek anlamda sayısallaştırılarak ölçümünün gerçekleştirildiği ve bu ölçüm sonuçlarına göre sermaye tahsisinin yapıldığı yöntemler “İleri Ölçüm Yaklaşımları (İÖY)” altında toplanmaktadır. Operasyonel riskin ölçülmesinde piyasa riskinin ölçümünde kullanılan riske maruz değer (RMD) modelleri gibi genel kabul gören herhangi bir ölçüm yöntemi mevcut olmadığından ileri ölçüm yaklaşımında tek bir modele değil, geliştirilecek yöntemlere ilişkin ölçüm yaklaşımlarına yer verilmiştir (Mazıbaş, 2005a, s. 8).

İleri ölçüm yaklaşımı ile bankalara, gerekli sermayenin hesaplanmasında kendi içsel operasyonel kayıp kullanabilme imkanı sunulmuştur. İçsel kayıp verileri bankaların kendi yapılarına ilişkin özelliklerini ve operasyonel risk profillerini yansıtan en objektif ve duyarlı

risk göstergeleri olarak kabul edilmekte ve İleri Ölçüm Yaklaşımlarında kullanılmak üzere tüm bankaların, gerçekleşmiş operasyonel risk olaylarına ilişkin zarar miktarı, zararın ortaya çıkma sıklığı, zararın kaynağı ve benzeri bilgileri güvenli bir yapı içerisinde toplaması gerekmektedir. Basel Komitesi, İleri Ölçüm Yaklaşımlarının 5 yıllık içsel zarar verisine dayanması gerektiğini belirtmekle birlikte, yaklaşımların ilk kullanılmaya başlandığı dönemde 3 yıllık geçmiş zarar verisini yeterli kabul etmektedir (TCZB Risk Yönetimi, 2005, s. 45).

Basel Komitesi, İçsel Ölçüm Yaklaşımını daha çok uluslararası finansal piyasalarda işlem yapan karmaşık yapıli mali kurumlar için önermektedir. Bu üç yaklaşımın haricinde Komite, İçsel Ölçüm Yaklaşımının daha karmaşık ve ileri düzey bir versiyonu olan Zarar Dağılım Yaklaşımı (Loss Distribution Approach), Senaryoya Dayalı Yaklaşım (Scenario Based Approach) ve Puan Kartı Yaklaşımını (Scorecard Approach) da tavsiye etmektedir. İçsel Ölçüm Yaklaşımı, Zarar Dağılım Yaklaşımı, Senaryoya Dayalı Yaklaşım ve Puan Kartı Yaklaşımı, İleri Düzeyde Ölçüm Yaklaşımları (Advanced Measurement Approaches) adı altında toplanmış ve bankaların bu teknikleri kullanabilmeleri için üst yönetimin onayı ve bir dizi kalitatif ve kantitatif standartlar getirilmiştir. Bu yaklaşımlar ise şöyle sıralanabilir (TCZB Risk Yönetimi, 2005, s. 45-46):

Zarar Dağılımı Yaklaşımı (LDA); Beklenen ve beklenmeyen zararlara ilişkin objektif tahminlere ulaşabilmek için bankanın operasyonel kayıplarının gerçekleşme sıklığı (olabilirlik) ve etki (şiddet) tahminleri aracılığıyla ve standart güncel teknikler kullanılarak modellenmesidir. Bu yaklaşım, temel veri olarak zararı esas almaktadır. Bunun nedeni zararın en objektif risk göstergesi olması ve her bir finansal kuruluşun kendine özgü risk profilini yansıtmasıdır.

Senaryoya Dayalı Yaklaşım (Scenario Based Approach); Zarar Dağılımı Yaklaşımından farklı olarak, beklenen ve beklenmeyen zararlara ilişkin risk tipleri veya bankanın operasyonel risk profilini yansıtan portföy yapısı (risk oluşturan kaynaklar) bazında üretilen ve senaryoları içermektedir.

Puan Kartı Yaklaşımı (Scorecard Approach); Bankanın tamamını ya da faaliyet kollarını baz alacak şekilde ayrılacak olan operasyonel risk sermayesinin taban seviyesi belirlenerek, söz konusu tutarın puan kartlarına dayalı olarak finansal göstergeler ve portföy yapısı dikkate alınarak zaman zaman değiştirilmesi temeline dayanmaktadır. Puan kartları sayesinde, çeşitli faaliyet kollarında risk profili ve risk kontrol çerçevesi belirlenmeye çalışılır.

1.4.2.2. İkinci Yapısal Blok – Denetim Otoritesinin İncelemesi

Yeni Uzlaşıda yer alan denetim otoritesinin incelemesi süreci, yalnızca bankaların faaliyetlerinden kaynaklı tüm risklerinin sermaye ile desteklenmesinin ve asgari sermaye oranının korunmasının değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Uzlaşıda, banka yönetimi bankanın risklerini desteklemek amacıyla yeterli düzeyde sermaye buldurması sorumluluğunu taşımaya devam etmektedir. Ayrıca denetim otoritelerinden, riskleri ile orantılı olarak bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirmeleri ve gerektiğinde müdahalede bulunmaları beklenmektedir. Bu etkileşimin, bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki diyalogun gelişmesini sağlamak suretiyle erken müdahale sistemlerinin ve dışarıdan denetimin geliştirilmesini amaçlamaktadır (BDDK, 2004b, s. 1). Bankanın riskleri için bulundurduğu sermaye miktarı ile bankanın risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerinin gücü ve etkililiği arasındaki ilişkiyi ölçmede denetimsel gözden geçirmenin önemi daha da artmaktadır (BDDK, 2004b, s. 1).

1.4.2.2.1. Denetim Otoritesinin İncelemesinin Dört Temel Prensiptir

Basel Komitesi denetim otoritesinin incelemesine ilişkin olarak dört temel prensip belirlemiştir. Bu prensipler (BDDK, 2004b, s. 2-9);

Prensip 1:

Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünlük bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır.

Bankalar, yeterli gördükleri sermaye yeterlilik oranlarını sağlam temellere ve gerekçelere dayandığı ve bu hesaplama yöntemleri ile mevcut pozisyonlarının kapsamlı risk profilleri ve mevcut faaliyet çevreleri ile tutarlı olduğunu kanıtlamalıdır.

Bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin temel özellikleri şunlardan oluşmaktadır.

- Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetiminin gözetimi ve denetimi (oversight),
- Sağlam ve güvenilir sermaye değerlendirmesi,
- Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi,
- İzleme ve raporlama,
- İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi.

Prensip 2:

Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini incelemeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.

Denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterliliği oranı, risk pozisyonu, tutulan sermayenin niteliği ve faaliyet alanlarının genişlemesi konularındaki değerlendirmelerine ilişkin süreci düzenli olarak incelemelidir.

- Risk Değerlendirmesinin Yeterliliğinin Gözden Geçirilmesi

- Sermaye Yeterliliğinin Değerlendirilmesi
- Kontrol Ortamının Değerlendirilmesi
- Asgari Standartlara Uygunluğun Denetim Otoritesince Gözden Geçirilmesi
- Bankaya Yönelik Tedbir Alma

Prensip 3:

Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.

Prensip 4:

Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığında veya tekrar yerine konulamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirlerin alınmasını istemelidir.

Denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterlilik oranlarının korunması ve risk hesaplamalarının güvenilirliği alanlarında yükümlülükleri yerine getiremediğine ilişkin bir kaygı taşımaları halinde müdahaleye konu tedbirler için bir dizi seçeneği göz önünde bulundurmalıdır. Bu tedbirler, bankanın izleme yoğunluğunun artırılması, temettü ödemelerinin kısıtlanması, bankadan tatmin edici bir sermaye yeterliliğini eski haline getirme (restore etme) planı hazırlamasını ve uygulamasını isteme ve bankadan acilen sermaye artırımına gitmesini isteme gibi tedbirleri kapsayabilmektedir. Denetim otoriteleri, bankanın içinde bulunduğu kendi koşullarına ve faaliyet ortamının koşullarına en uygun araçları kullanma yetkisine sahip olmalıdır.

1.4.2.3. Üçüncü Yapısal Blok – Piyasa Disiplini

Basel- II uzlaşısının yapısal bloklarının sonucusu olan Piyasa Disiplini, bankaların daha şeffaf olması esasına dayanmaktadır. Kamu otoriteleri bankaların gerçekleştirdikleri faaliyetlere ve finansal pozisyonlarına göre sahip oldukları bilgilerini paylaşma standartlarının geliştirilmesini teşvik ederek yeterli sermaye tutmasında piyasa katılımcılarının rolünü artırmaktadır. Bu sayede finansal kuruluşların daha nitelikli ve daha şeffaf bir kamuoyu bilgilendirme mekanizması içerisinde yer alması hedeflenmektedir. Bu temel yapı taşı oluşturarak kamu denetimi ve piyasa disiplini, kamu otoritelerinin proaktif ve etkin bir denetim yapmasını, bankaların içinde buldukları pozisyonlar ve risk yönetimi konularında piyasaya detaylı bilgiler sunmalarını gerektirmektedir. Yapısal blokta ana hedef bilgi paylaşımı aracılığıyla finansal piyasalardaki disiplinin sağlanmasıdır. Piyasa disiplini, birinci ve ikinci yapısal blokları tamamlayıcı niteliktedir. Bankaların sahip oldukları sermaye yeterliliği ve tuttıkları pozisyonlar itibarıyla risk değerlendirme yöntemleri dâhil olmak üzere önem arz eden konularda belirlenen çerçeveler içerisinde kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sayede bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi sağlanacak ve finansal bilgi kullanıcıları, kamuya açıklanacak bilgiye dayalı olarak alacakları kararlarda riske göre karar verme olanağına sahip olacaklardır (MÜSİAD, 2007, s. 53-56).

Dolayısıyla, bu yapısal blokta Basel I uzlaşısında olmayan bir bileşen, yani bankaların finansal pozisyonları ve risk profilleri hakkında kamuya nasıl bilgi açıklamak zorunda oldukları hususu ayrıntılı olarak yer almaktadır. Söz konusu blokta, yine önemlilik derecesi (materiality) dikkate alınarak bir banka grubunun nasıl konsolide edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Kamu otoritesince bankalara sermaye yapıları, portföy yapısı ve riskler dikkate alınarak, sermaye yeterliliği, kredi riski, hisse senedi şeklinde tutulan portföy riski, kredi riskini azaltma teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski

gibi bileşenlerinin açıklanması talep edilmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 12-13).

Basel Komitesi, bankaların kamuyu aydınlatma prensiplerini genişleterek, üçüncü kişilerin bankaların risk yüklenimleri, risk yönetim süreçleri ve sermaye yeterlilikleri hakkında daha detaylı bilgi sahibi olabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Bankaların, piyasa disiplini uzlaşısı çerçevesinde kamuyu aydınlatma politikaları olması gerektiği ifade edilen bu bölümde, sermaye yeterliliğine yönelik kamuya açıklanacak bilgilere ilişkin çizilen genel çerçeveyi şu şekilde özetlemek mümkündür (Arslan, 2007, s. 63).

Kamuya Açıklanacak Bilgilere Yönelik Genel Çerçeve;

- Uygulamanın kapsamı hakkında açıklama
- Sermaye'ye ilişkin açıklamalar
- Risk profiline ilişkin açıklamalar
- Genel niteliksel bilgiler
- Kredi riski
- Genel bilgiler
- Portföylere ilişkin bilgiler
- Kredi riski profili
- Kredi riski azaltım teknikleri
- Menkul kıymetleştirme
- Piyasa riski
- Operasyonel risk
- Hisse senedi yatırımları
- Yapısal faiz oranı riski

1.4.3. Basel-II'nin Muhtemel Yansımaları

1.4.3.1. Basel-II'nin Finansal Birimler Üzerine Etkileri

Basel II uzlaşısı özellikle içerdiği yenilikler nedeniyle, küresel finansal piyasalarda işlem yapan finans sektörünün oyuncularını üzerinde bir takım etkiler yaratması muhtemeldir. Başta bankalar olmak üzere, düzenleyici otoriteler, derecelendirme kuruluşları, sermaye piyasaları, hissedarlar / yatırımcılar, mevduat sahipleri ve finans sektörünün kredi ve diğer müşterilerinin Basel-II'nin yaratacağı değişimlerden etkilenmeleri beklenmektedir. Tablo 6'dan da anlaşılacağı gibi Basel-II'nin en fazla etkiyi öncelikle banka ve kredi müşterileri üzerinde yaratması beklenmektedir.

Tablo 6 :Basel II'nin Finansal Birimler Üzerine Etkileri

<i>Finansal Birim</i>	<i>Mevcut Durum (Basel I)</i>	<i>Basel II Etkileri</i>
Bankalar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Herkese tek beden elbise yaklaşımı (tek tip risk modellemesi) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yasal sermayeyi ekonomik risklerle ilişkilendirecek risk yönetim tekniklerinin uygulanması. ✓ Kredi ve Operasyonel risk yaklaşımlarının belirlenmesi.
Düzenleyici Otorite	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Farklı finansal kuruluşlar için, farklı otoritelerin bulunduğu bir ortamda faaliyet gösterilmekte, ✓ Bankaların finansal pozisyonları ve risk portföyleri ile ilgili sınırlı bilgiye sahip olunması, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Üçüncü yapısal blok, piyasa disiplini ile daha fazla bilgiye daha kısa zamanda sahip olunması (şeffaflık), ✓ Finansal istikrarın ve şeffaflığın koruna bilmesi adına denetim otoritesinin artırılan yetkileri,
Sermaye Piyasası	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sınırlı yapıda menkul kıymetleştirme ve türev piyasa işlemlerinin bulunması, 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Risk yönetimi çerçevesinde, risk azaltım tekniklerinin kullanılması ve menkul kıymetleştirme ve türev piyasalarında büyüme,

Kaynak; KPMG (2003), "Basel-II- A Worldwide Challenge for the Banking Sector".

1.4.3.2. Ekonominin Devresel Hareketleri Üzerine Etkisi

Küresel piyasalarda finansal varlıkların risk düzeyleri ekonomideki konjonktürel hareketlere göre değişmekte ve buna bağlı olarak hesaplanan sermaye ise türdeş bir devresel hareket niteliği taşımaktadır. Bankalar risk tahminlerinin ve ekonomideki konjonktürel hareketliliğin azaldığı genişleme dönemlerinde daha az sermaye tutup daha çok (aşırı) kredi açarken, risk göstergelerinin yükseldiği resesyon dönemlerinde tersini yapmaları ekonomilerde ciddi küçülmelere neden olabilecektir. Bu durum ekonomideki daralma-büyüme (boom-bust) hareketini güçlendirmektedir (Stephany GRİFFİTH, 2001, s. 6). Bunun sonucu ekonomilerde devresel hareketler hem daha uzun sürmekte, hem de dip ve tepe noktaları arasındaki fark açılmaktadır. Benzer şekilde, borçlulara ait parametrelerin banka tarafından belirlendiği içsel derecelendirme yaklaşımlarında, devresel hareketlerle yöndeşlik daha belirgin hale gelmektedir. Banka tarafından hesaplanan temerrüt olasılığının devresel hareketlerle türdeş olması sonucu, ekonominin iyi olduğu dönemlerde temerrüt olasılığı azalmakta, kötü olduğu dönemlerde ise artmaktadır. Buna bağlı olarak, bankaların sermaye gereği de devresel hareket etmektedir (Danielson, Embrechts, Goodhart, & v.d., 2001, s. 5).

1.4.3.3. Derecelendirme Kuruluşları

Derecelendirme kuruluşlarının kamu otoritelerince tam şeffaflık ve hesap verilebilirlik denetiminin sağlanamaması veya firmalara muhtemel notlarını kamuya açıklanmayacak şekilde bildirmesine yönelik uygulamaların da riskli firmaları not almamaya teşvik edebileceği düşünülmektedir. Derecelendirilmemiş firmalara %100 risk ağırlığına sahip olması özellikle KOBİ'lerin finansman maliyetlerini artırmamaya dönük olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, kredi notunun büyük firmalar için

zorunlu tutulabileceği düşünülmektedir (Danielson, Embrechts, Goodhart, & v.d., 2001, s. 5). Aynı piyasada aynı risk profilleri üzerinden değerlendirme yapan derecelendirme kuruluşları arasında firmalara verilen notların tutarlı olması güvenilirlik açısından önem taşımaktadır. Özellikle uluslararası derecelendirme kuruluşlarının verecekleri notlarda politik ve siyasi baskılarla hareket etmeleri veya talebi kendilerine çekmek üzere “iyi” not vermek için gerçekteki derecelendirme notlarını abartmaları gibi çeşitli uygulamalar ile son olarak artan talebi karşılayabilecek sayıda derecelendirme firmasının olmaması standart yaklaşım uygulamasında ortaya çıkabilecek sorunlardır (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 16).

1.4.3.4. OECD “Kulüp Kuralının” Kaldırılması

Yeni Sermaye Uzlaşısında OECD üyesi olma avantajının kaldırılması OECD üyesi düşük notlu ülkeler aleyhine olurken, OECD üyesi olmayan yüksek notlu ülkeler Yeni Uzlaşıdan olumlu etkilenmektedir. Buna bağlı olarak, yasal sermayenin bağlayıcı kısıt olduğu varsayımı altında, ülke notları hükümetlerin uluslararası piyasalardan borçlanma imkanlarının belirleyicisi olabilecektir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 16).

1.4.3.5. Müşteri Piyasasının Bölünmesinin Belirginleşmesi

İçsel derecelendirme yaklaşımında düşük risk katsayısına sahip müşterilerin kredilendirilmesi asgari sermaye gereğini ciddi ölçüde azaltmakta iken aksi durumdaki müşterilerin kredilendirilmesi ise asgari sermaye gereği artmaktadır. Bu nedenle içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanan bankaların daha kabiliyetli, risk profili düşük müşterilere kredilendirmek istemeleri mümkün olabilecektir. Bunun sonucunda notu düşük olan müşteriler standart metot kullanan yerli/yabancı bankalar tarafından kredilendirilecek ve müşteri piyasası belirgin bir şekilde bölünebilecektir. Düşük notlu

müşteriler, ya yüksek fonlama maliyetlerine ve muhtemelen daha düşük hizmet kalitesine katlanacaklar ya da notlarını artırma yönünde politikalara (şeffaflık, mali yapının güçlendirilmesi, iyi yönetim, raporlamanın standartlara uygun hale getirilmesi gibi) ağırlık vereceklerdir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 20).

1.4.3.6. Bankalara ve Resmi Otoritelere Getireceği Maliyetler

Gerek finansal kuruluşların gerekse denetçi otoritelerin Yeni Sermaye Uzlaşısına geçişte ciddi maliyetlerle karşılaşmaları beklenmektedir. Bu maliyetlerin Yeni Sermaye Uzlaşısının gerektirdiği bilgi teknolojilerine ilişkin donanım altyapıları, ilgili personelin istihdamı ve eğitilmesi gibi alanlarında yoğunlaşacağı düşünülmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 19).

1.4.3.7. Basel-II'nin Gelişmekte Olan Ülkelere Muhtemel Etkileri

Yeni uzlaşımın gelişmekte olan ülkelere etkileri değerlendirilirken yabancı sermaye akımı alan bir ülke ise finansal oyuncular için Basel-II'yi hemen uygulamaya koymasa bile, ulusal piyasalara yabancı sermaye arz eden uluslararası finans oyuncularının, mevcut uygulamalarını Basel-II uzlaşısına uyumlu hale getirmeleri beklenmektedir. Uluslararası finans oyuncuları, borçluların (hazine, ulusal banka ve şirketlerin) derecelendirme notlarını OECD üyeliğine bakmaksızın dikkate alacağından, mevcut düzenleyici ortama göre daha fazla etki oluşacağı ileri sürülmektedir. Birinci etkinin bu kanalla ortaya çıkması beklenmektedir. İkinci etkinin, ulusal bankaların da Basel-II'ye geçmesiyle yine borçluların derecelendirme notuna ihtiyaç duymaları veya ulusal bankaların içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanmaları halinde ortaya çıkması beklenmektedir. Bu hususlar ise borçlunun borçlanma kapasitesini ve bankanın ayırması gereken yasal sermaye tutarını etkileyecektir. Dışarıdan sermaye girişlerinin ve

sıcak paranın önemli olduğu ve kalkınma stratejilerinin finansmanının çoğunlukla borçlanmaya dayalı olduğu gelişmekte olan ülkelerde derecelendirme notları ile ortaya konan risk profilleri borçlanma maliyetlerinin artmasını ve haliyle bu ülkelere giren para miktarının da azalmasına sebep olacaktır (Münir YAYLA, 2005, s. 19).

1.4.4. Basel-II'nin Yürürlüğe Konulmasında Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar

Temel İlkeler (BCPs) uyum konusunda gelişmekte olan ülkeler, G10+ ülkelerinin oldukça gerisindedir. Özellikle yeterli denetim ve düzenleme alt yapısının oluşturulması, denetim otoritesinin bağımsızlığının tesis edilmesi, uluslararası muhasebe ve bilgi standartlarına uyum, mali tabloların düzenli olarak kamuoyuna sunulması, hızlı önlem alma imkanı bulunması Basel-II'ye geçilmeden önce sağlanması gereken ön şartlar olarak değerlendirilmektedir (BCBS, 2004b, s. 23).

Kamu otoritelerince bankacılıkta ulusal önceliklerin belirlenmesi gerekmektedir. Öncelikle yapılması gereken sektörde sağlam altyapı, etkin risk yönetimi, yeterli sermaye, piyasa disiplini ve finansal istikrarın korunmasıdır. Bu nedenle, Basel-II'ye geçiş için iyi bir denetim ve gözetim sistemi gereklidir. Mevcut sistemin yeterliliği için Finansal Sektör Değerlendirme Programları (FSAP) ve Basel Temel İlkeleri (BCPs)'nin girdi olarak kullanılması önerilmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 34).

- Birinci yapısal blok ile beraber Yeni Uzlaşımın ikinci ve üçüncü yapısal bloklarının da tam bir eşgüdüm ile uygulanması gereklidir.
- Yeni uzlaşıya hemen geçilemese bile mevcut uygulamada risk odaklı denetime (risk-based supervision) önem verilmelidir.
- Bankaların tam denetim, şeffaflık ve hesap verebilirlik konularında kamuoyunu

zamanında ve tutarlı bilgilerle aydınlatması ve açıklamaların finansal performans, risk yönetim stratejileri ve maruz kalınan riskler alanlarını kapsamaları önerilmektedir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 34).

- Yeni uzlaşının ikinci yapısal bloğun oluşturan, finansal deneim konusunda kamu otoritesinin yeterli kaynağa (bilgi birikimi, yeterli ve konu üzerinde yetkin insan gücü, teknik yeterlilik, yönetim bağımsızlığı gibi) sahip olması Basel-II'ye geçmeden önce sağlanması gereken “olmazsa olmazlar” arasındadır. Örneğin, bankaların risk odaklı bir yapıda denetleniyor olması, yerinden ve uzaktan denetim unsurları arasında azami işbirliğinin sağlanması, bankaların periyodik raporlama yapması denetçi otoritenin Basel-II'ye geçmeden önce sağlaması gereken şartlar arasındadır (BCBS, 2004a, s. 25).

1.4.5. Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Risk yönetiminde sadece kredi risklerini dikkate alan Basel I kriterlerinin küreselleşen ve ürün portföyünün genişlediği risk çeşitlerinin arttığı günümüz koşullarında yetersiz kalmasından kaynaklanan olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulan Yeni Basel II Uzlaşısı, Basel I Uzlaşısı ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan farklılıklar şu şekilde sıralanabilir (BDDK, Araştırma Dairesi, 2005c, s. 2),

1. 1988 uzlaşısında yer alan kredi riski açısından asgari sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan “kulüp kuralı” Basel II Uzlaşısı ile birlikte kaldırılmaktadır.

2. Yeni uzlaşıda kredi riski, krediyi alan tarafların risk profiline göre belirlenmektedir. Bankalar tarafından derecelendirme şirketleri (Ör. Standard & Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, risk ölçüm yöntemleri

gelişmiş, finansal ürün çeşitliliğine ve ileri risk yönetim kabiliyetine sahip olduğu kamu otoritesince teyit edilen bankalar bazı ileri yöntemlerle kendi değerlendirmelerine dayanarak, verdikleri derecelendirme notlarını kullanabilecektir.

3. Basel I sadece kredi riskini dikkate alan bir hesaplama yöntemine sahipken 1996 yılında piyasa risklerini de sermaye hesaplamalarına dahil etmiştir. Yeni uzlaşıda ise tüm bu risklerin yanı sıra yıllarca ihmal edilmiş olan operasyonel risk kavramı da sermaye yeterliliği hesaplamalarına dahil edilmiştir.

4. Basel II içerisinde kamu otoriteleri bankaların sürekli sermaye yeterliliklerini denetlerken bankanın kendisinin de kendi iç süreçlerini, risk pozisyonlarını ve sermaye yapısını denetlenmesini, değerlendirilmesini ve üç aylık devrelerle raporlamasını istenmektedir.

5. Basel II uzlaşısında Basel I uzlaşısında hiç değinilmeyen bir diğer uygulamada Bankaların faaliyetleri, sermaye yapıları ve pozisyonları gereği kamuoyuna tam şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi kamu otoritesince belirlenen alanlarda açıklama yapma zorunluluğu getirmektedir.

1.4.6 Basel II'ye Yönelik Eleştiriler

Basel-II Uzlaşısı'nın belirlemiş olduğu amaçlar ve bu amaçların gerçekleştirilmesi durumunda sağlanacak faydaların olmasının yanı sıra, Uzlaşılı'ya yönelik olarak çok sayıda olumsuz eleştiride getirilmiştir. Bu eleştiriler başlıklar halinde sınıflandırılarak aşağıda açıklanmıştır.

1.4.6.1. Uygulama ve Sonuçlarına Yönelik Eleştiriler

Uygulama ve sonuçlarına yönelik eleştiriler aşağıda sıralanmıştır (Altıntaş, 2006, s. 94-95).

1. Uzlaşı'nın kamu otoritesi, bankalar ve diğer finansal kuruluşlar için teknik seviyesinin ve maliyetlerinin yüksek olması,
2. Uygulama sürecinde teknolojik alt yapının kurulum ve geliştirilmesi noktasında nitelikli personel bulunmasının güç olması,
3. OECD Kulüp kuralının kalkması ile derecelendirme notlarının önem kazanması sonucu gelişmekte olan ülkelerin finansman kaynaklarının azalması ve borçlanma maliyetlerinin artması,
4. Ekonomik kriz olasılığının artması; bankaların kriz dönemlerinde uygulayacağı kredi politikalarının krizin derinleşmesine neden olmasıdır.

1.4.6.2. Denetim ve Kamuyu Aydınlatma Sistemine Yönelik Eleştiriler

Denetim otoritelerine yetki kullanımı konusunda verilen esneklik ve kamuyu aydınlatmaya yönelik getirilen eleştiriler şunlardır (Yüksel, 2005, s. 3):

1. Farklı denetim otoritelerinin Basel Komitesince sağlanan ulusal inisiyatiflerle Basel II'de yer alan esasları farklı esneklik seviyesinde uygulamaları sonucu finansal kurumlar arasında rekabet eşitliğinin ortadan kalkması.
2. Denetim ve kamuyu aydınlatmayla ilgili olarak yeni uzlaşıda yer alan yükümlülüklerin özellikle küçük ve orta büyüklükteki yerel bankaların faaliyet giderlerinin artmasına sebep olması ve açıklanacak olan teknik ve stratejik bilgilerin rekabet unsuru olarak diğer bankalar tarafından kullanılması (Boyacıoğlu, 2002, s. 78).

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

1980'li yıllarda küreselleşen ve etkileşimi artan uluslararası finansal piyasalarla beraber Türk mali sistemi de yeniden yapılanma sürecine girmiş serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte gerek kurumsal gerekse yasal altyapı yönünden mali piyasalarda rekabeti, serbestiyi öngören önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmeler bankacılık sektörünün rekabet edebilirlik kabiliyetini güçlendirmiş ve uluslararası piyasalarla entegrasyonunu sağlamıştır. Reformlar, bankacılık ürün ve hizmetlerinin çeşitlenmesine ve yenilenmesine, kurumsal altyapı gelişmelerinin hızlanmasına ve bankacılık sektörünün mali sistemdeki payının hızla artmasına yol açmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen ekonomik ve siyasal yapıda devam eden çözümlenememiş sorunlar, diğer yandan kamu denetimi sağlanmadan uygulanan makroekonomik politikalar, bankaların risk algılama ve yönetim yapılarını olumsuz yönde etkilemesi ve banka gözetim ve denetiminde uluslararası bankacılık standartlarının etkin olarak uygulanamaması sektörde önemli yapısal sorunların birikmesine yol açmıştır (Melike, 2003, s. 75).

2.1. 1988 Basel Uzlaşısı Öncesi Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Türk Bankacılık sektöründe 1940'larda çok partili siyasi hayata geçiş ve özel sermaye birikiminin de oluşması sonucunda özel bankaların gelişimi için zemin oluşmuş ve 1945-1960 döneminde 30 adet özel banka faaliyete geçmiştir. 1960'larda planlı döneme geçiş sonrasında Beş Yıllık Planlar çerçevesinde çeşitli sektörleri desteklemek amacıyla yatırım ve kalkınma bankaları kurulmuştur. Bunlara örnek

olarak 1960 yılında kurulan Turizm Bankası, 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında kurulan Devlet Yatırım Bankası, 1976 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası gösterilebilir. Bu dönemde kurulan bankalar 1933 yılında yürürlüğe giren 2243 ve 1936 yılında yürürlüğe giren 2999 sayılı Bankalar Kanununda da yer alan hükümlere tabi olmakla beraber kendi özel yasaları bulunmaktaydı. Ayrıca banka içi ve dışı denetimler kendi özel Kanunlarının el verdiği ölçüde Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yapılmaktaydı (Dinçer, 2006, s. 84).

1980 yılına kadar devlet kontrolünde yürüyen ve sınırlı finansal ürünler ile hizmet veren bankacılık sektörü, 1980 yılından itibaren küresel finansal sisteme entegrasyon alanında adımlar atılmasıyla portföy zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankacılık denetim ve gözetimindeki eksiklikleri ciddi olarak gündeme getirmiştir. Finansal piyasaların serbestleştirilmesindeki asıl amaç, sistemin genişlemesini ve derinleşmesini sağlamaktır. Mali serbestleşmenin en önemli araçlarından biri, mevduat ve kredi faiz oranlarının serbest bırakılmasıdır. Bu politika hayata geçirilmeden önce ekonomide istikrarın, bankacılıkta etkin denetimin sağlanması gerekmektedir. Türkiye’de mali serbestleşmenin başladığı 1980 yılında ekonominin içinde bulunduğu koşullara bakıldığında, enflasyonun yüksek ve dalgalı, kamu açıklarının yüksek ve bankacılıkta denetimin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Bu anlamda, Türkiye’de mali serbestleşme ekonominin istikrarsız, bankacılık denetiminin yetersiz olduğu koşullarda başlatılmış, bu eksiklikler mali sistem dışı açıldıktan sonra giderilmeye çalışılmıştır (Şükrü BİNAY, 1998, s. 4).

Türk bankacılık sektörünün uluslararası piyasalarla entegrasyonu çerçevesinde 1980’lerde yasal, yapısal ve kurumsal değişiklikler ve gelişmeler yaşanmıştır. Bu düzenlemeler temel olarak bankacılığın daha verimli çalışması ve bankacılıkta

rekabetin teşvik edilmesi yönünde olmuştur. Bu çerçevede, faiz oranları ve döviz kurları serbest bırakılmış, bankacılık sistemine yeni girişlere olanak tanınmış ve yabancı bankaların Türkiye'ye gelmesi ya da şube açması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Finansal liberalleşme çerçevesinde, 1981 yılında faiz oranları serbest bırakılmış ve rekabet ve etkinliği artırmak için sisteme girişin önündeki engeller kaldırılmıştır. 1982 yılında çıkarılan Sermaye Piyasası Kanunu ile sermaye piyasası araçlarının gelişimi için düzenlemeler yapılmış ve 1984'te döviz alım-satımı ve 1984 yılından itibaren İslam Bankacılığı da Özel Finans Kurumları aracılığıyla Türkiye'de kendilerine yer bulmuşlardır (Şükrü BİNAY, 1998, s. 4). 1986 yılında bankacılık sisteminin likiditesini düzenleme amacıyla Bankalararası Para Piyasası kurulmuş ve aynı yıl içinde Tekdüzen Hesap Prensipleri ve standart raporlama sistemi oluşturulmuştur. 1987 yılında bankaların bağımsız dış denetçiler tarafından denetlenmesine başlanılmış ve bu yıl içinde sermaye piyasalarının gelişimi için yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 1989'da sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. Ayrıca sektöre ilişkin mevzuat düzenlemelerinin de uluslararası normlara uygun hale getirilmesine dönük çalışmalar yürütülmüştür. Bu şekilde, bankalar hisse senedi arzı ve bunların ikincil piyasada alım satımı, yatırım fonu yönetimi ve mali danışmanlık hizmetleri gibi hizmetler verebilmeye başlamışlardır (Dinçer, 2006, s. 87).

Bu politikalar sonucunda, mali sistem banka sayısı, istihdam, hizmet ve portföy çeşitliliği ve teknolojik altyapı oluşturulması konularında bir genişleme süreci yaşamıştır. 1981 yılı itibarıyla 13'ü özel yasalarla kurulmuş, 2'si kalkınma ve yatırım, 6'sı yabancı ve 24'ü ulusal sermayeli ticaret bankası olmak üzere toplam 45 adet banka bulunmaktaydı. Bu dönemde banka performansını gösteren net kârın toplam aktiflere oranının yüksek olması ve holdinglerin finansman ihtiyaçlarını kendi bankalarından

karşılama istemeleri, banka sahipliğini cazip hale getirmiş ve 10 yıllık süreçte banka sayısında önemli bir artış olmuştur. Tablo 7’de görüldüğü üzere 1989 yılına gelindiğinde banka sayısı, özellikle yeni yabancı bankaların (15 adet) ve yatırım ve kalkınma bankalarının (7 adet) sisteme girmesinin etkisiyle, 1981 yılına göre 17 adet artarak 62’ye yükselmiştir (Dinçer, 2006, s. 87).

Tablo 7: 1980-1989 Döneminde Bankacılık Sektörü Göstergelerinin Gelişimi

	1981	1985	1989
Banka Sayısı (Adet)	45	50	62
Özel Sermayeli Ticari Banka	24	20	24
Yatırım ve Kalkınma Bankası	2	2	9
Özel Kanunlara Tabi Kamu Bank.	13	13	8
Yabancı Sermayeli Bankalar	6	15	21
Şube Başına Düşen Personel (Adet)	20,3	22,0	25,6
Personel Başına Düşen Aktif (\$)	203.954	210.764	347.390
Personel Gid./Toplam Gid. Oranı (%)	25,2	9,8	8,9
Kredi /Mevduat (%)	86,2	67,1	73,8
Faiz Geliri/Faiz Gideri (%)	136,9	108,8	113,6
Net Kâr/Toplam Aktif (%)	1,75	1,62	1,76

Kaynak; DPT, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, Ekim 2006

1980’li yılların sonları ve 1990’lı yıllarda Türkiye’de, kamu borçlanma gereğinin yüksekliği ve sınırsız mevduat güvencesi gibi rekabeti bozucu engellerden kaynaklanan kâr marjı yüksekliği ve banka lisansı almanın kolaylığı, banka sahipliğini özendirilmiş ve banka sayısı önemli bir artış göstermiştir. Tablo 8’de görüldüğü üzere 1980’lerin başında 45 olan banka sayısı 1999 yılında 81’e ulaşmıştır. Yaşanan krizler ve şoklar, risk esaslı çalışmayan, yeterli özkaynağa ve sağlam bir mali bünyeye sahip olmayan bankaların kamu otoritesi tarafından el konulmasına kadar gidecek müdahalelerin yapılmasına sebep olmuştur. Gerek kamu otoritesince el konan bankalar gerekse özel bankaların kendi aralarında yaptıkları birleşme ve satın almalar sonucu, banka sayısı 2005 yılsonu itibarıyla 47’ye gerilemiştir. 2000 Kasım ve 2001 Şubat

krizleri sonrası bankacılık sektörünün kazandığı tecrübeler yeni dönemde sektörün daha güçlü sermaye, risk yönetimi esaslı yönetim anlayışının var olmasını sağlamıştır (Dinçer, 2006, s. 90).

Tablo 8: 1990-2000 Döneminde Bankacılık Sektörü Göstergelerinin Gelişimi

	1990	1995	2000
Banka Sayısı (Adet)	66	68	79
Özel Sermayeli Ticari Banka	25	32	28
Yatırım ve Kalkınma Bankası	7	7	12
Kamu Bankası (Ticari ve KYB)	11	8	18*
Yabancı Banka	23	21	21
Şube Başına Düşen Personel (Adet)	23,5	23,3	21,7
Personel Başına Düşen Aktif (\$)	361.696	460.060	1.524.158
Personel Gideri/Toplam Gider Oranı (%)	12,5	10,1	9,2
Kredi /Mevduat (%)	84,0	41,7	49,9
Net Faiz Marjı (%)	6,4	8,4	3,5
Net Kâr/Toplam Aktif (%)	2,3	2,8	-2,8

Kaynak; DPT, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, Ekim 2006

Özellikle 1990'lı yıllarda bankacılık sektörü, emek yoğun ve sınırlı bankacılık ürünü odaklı çalışma modellerinden teknolojik alt yapının geliştiği, geniş ürün portföyü esaslı rekabetçi bir yapıya yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Son on yıllık dönemde ATM sayısı, on-line bağlantıya sahip şube sayısı, Elektronik Fon Transferi (EFT) ve SWIFT sistemlerinin kullanımı, interaktif bankacılık hizmetleri ve internet bankacılığı alanlarında hızlı bir gelişme gözlenmiştir. Söz konusu teknoloji yatırımlarının artışında, kâr marjlarının yüksekliği ve rekabet ortamının önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Ayrıca, bankacılık hizmet ve ürünlerinin çeşitlendirilmesinde önemli bir gelişme sağlanmış, banka kartları ve kredi kartları kullanımı hızla yaygınlaşmıştır. 1992 yılında 1 milyon civarında olan kredi kartı sayısı, 2000 yılında 13,4 milyona yükselmiştir (Babuşcu, 2002).

Tablo 9: Sektörün Teknolojik Gelişme ve Diğer İlgili Göstergeleri

	1980	1990	1999	2000	2004	2005
Banka Sayısı	43	66	81	79	48	47
Şube Sayısı	5.954	6.560	7.691	7.837	6.106	6.247
On-Line Şube Sayısı	-	-	6.938	7.523	-	-
ATM Sayısı	-	3.209	9.939	11.991	13.544	14.823
POS Sayısı			188.957	299.950	912.118	1.140.957
Personel Sayısı	125.312	154.089	173.988	170.401	127.163	132.258
Kredi Kartı Sayısı (Bin)	-	-	10.045	13.408	26.681	29.978
Banka Kartı Sayısı (Bin)	-	-	24.107	29.560	43.085	48.243
Kredi Kartı İşl. Hac. (Milyar Dolar)	-	-	12.410	16.413	48.078	63.557

Kaynak; DPT, Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, Ekim 2006

Bankacılık sektörünü etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturmak, dayanıklılığını artırmak ve sektöre olan güveni kalıcı kılmak amacıyla 18 Haziran 1999 tarihi itibarıyla 4389 Sayılı Bankalar Kanunu uygulamaya girmiştir. Söz konusu Kanunla, 25 Nisan 1985 tarihli 3182 sayılı Bankalar Kanununun eksik olan yanları tamamlanmış ve uluslararası standartlarla uyumlu düzenlemeler getirilmiştir. Sektörü denetlemek ve gözetlemekle sorumlu olan idari ve mali açıdan özerk Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulması, kredi sınırlamaları, risk grubunun tanımlanması ve belli kısıtlamalar konulması, TMSF'nin bankaların sistemden çıkışında devreye girmesini sağlayacak düzenlemelerin bulunması, 4389 sayılı Bankalar Kanununun getirdiği yenilikler olmuştur (Babuşcu, 2002).

Tablo 10 : Bankacılıkta Toplam Aktiflerin Banka Büyüklüklerine Göre % Gelişimi

		1990	1995	1997	1999	2001	2005
İlk beş banka	T.Aktif	54	48	44	46	48	62
	T.Mevduat	59	53	47	50	51	65
	T.Krediler	57	50	46	42	42	55
İlk on banka	T.Aktif	75	71	67	68	69	85
	T.Mevduat	85	73	70	69	72	89
	T.Krediler	78	75	72	73	71	78

Kaynak: TBB, Bankacılar Dergisi, Sayı 42, Eylül 2002

Mali serbestleşme sonucunda, finansal araçlardaki çeşitliliğin artması beklenen bir sonuçtur. Türkiye’de de finansal araçlarda bir çeşitlenme yaşanmış ve menkul kıymet ihracı önemli bir artış göstermiştir. İhraç edilen toplam menkul kıymetler, 1980’de ulusal gelirin %2,1’i iken, 1990’da %6,5’a ve 1999’da %39,8’e yükselmiştir. Bu artışın kompozisyonu incelendiğinde, 1999’daki %39,8’lik kısmın %38,7’sinin kamunun iç borcun finansmanını gerçekleştirmek için ihraç ettiği yüksek reel faiz getirisi sağlayan DİBS’den oluştuğu görülmektedir (Yeldan, 2001, s. 2). Bankalar, son derece karlı ve risksiz olan DİBS’lere portföylerinde artan oranda yer vermişlerdir.

2.2. Türkiye’de 2001 Krizi Sonrasında Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması Süreci

2000 ve 2001 mali krizleri Türk bankacılık sektörünün piyasa yapısını önemli ölçüde etkilemiş ayrıca krizlere yönelik alınan tedbirler mali piyasaların toparlanmasında ve yeniden yapılanmasında olumlu katkılar sağlamıştır. 2001 yılında yaşanan krizin ve alınan tedbirlerin etkisiyle, banka sayısında azalma ve konsolidasyon yaşanmıştır. 2002 yılı ve sonrasındaki dönemde kamu bankalarının bankacılık sektörü aktif büyüklüğü içerisindeki payı azalmış, yabancı ve özel sermayeli bankaların payı ise artış göstermiştir. Bu çerçevede, 1999-2003 döneminde banka sayısı 81’den 50’ye

gerilerken toplam aktiflerde ilk 10 bankanın payı %67,5'ten %82,3'e yükselmiş, 2007-2009 dönemindeki küresel krize rağmen 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla banka sayısı 49 olarak gerçekleşirken ilk 10 bankanın payı %83,4 olmuştur (Bakdur, 2003, s. 36).

2001 Şubat krizinden sonra mali piyasalar yönelik bir dizi tedbirler alınmıştır. Özellikle Türk bankacılık sistemde büyük tahribata neden olan ve kısa dönemde istikrarsızlığa yol açan bankacılık sistemi kaynaklı yerli döviz talebinin karşılanabilmesi ve buna bağlı olarak döviz kuru istikrarsızlığının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda bağlı olarak Mayıs 2001 tarihinde ilan edilen “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulamaya konulmuştur. İç ve dış şoklara dayanıklı, finansal piyasaları ve mali aracılık fonksiyonunu sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmeye odaklanmış bir bankacılık sistemi ile de, sürdürülebilir büyüme hızına sahip “güçlü bir ekonomi yaratılacağı” öngörülmüştür (Uyar, 2003, s. 138).

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci aslında 2000 yılı Ağustos ayında bankacılık alanında idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın oluşturulmasıyla başlamıştır. Yaşanan krizin ardından ve 2001 yılı Şubat ayından itibaren BDDK koordinasyonunda gerçekleştirilen ve Türk bankacılık sektörüne yönelik finansal ve operasyonel yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında ortaya çıkan gelişmeler kısaca şöyle özetlenebilir (BDDK, 2003, s. 19):

- İlk olarak mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışına yönelik olmuştur. 1996-2002 döneminde TMSF'ye alınan 20 bankanın mali yapılarının güçlendirilmesi için, yeniden yapılandırılmaları ve yükümlülüklerinin devri amacıyla Hazine'den özel tertip tahviller ihraç edilmiş, TCMB'den avans kullanılmış ve TMSF'den kaynak

aktarılmıştır. 2003 Temmuz sonu itibariyle TMSF yönetimindeki bankalara, geri ödemeler dahil edildikten sonra, ana para ve faiz borcu toplam olmak üzere aktarılan toplam tutar 28,2 milyar dolara yükselmiştir (BDDK, 2003, s. 19).

- Yeniden yapılandırma sürecinin ikinci ayağında yıllarca siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarını etkin kullanamayan, yönetim zafiyetine uğratılarak zarar ettirilen kamu bankalarının mali ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması oluşturmuştur. Bu çerçevede 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin %50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere kamu bankalarına kaynak aktarılmış, Emlak Bankası A.Ş devren Ziraat Bankası A.Ş ile birleştirilmiştir. Birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihai olarak özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler ise hızlandırılmıştır (Parasız, 2002, s. 513).

- Yeniden yapılandırmanın üçüncü aşamasında, alacak kalitesi bozulan özel sermayeli bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi için üçlü bir denetimden geçirilerek sermaye desteği yapılması esasına dayalı bir program uygulanmıştır. Bu kapsamda Haziran 2001'de gerçekleştirilen iç borç takası ile özel sermayeli bankaların yabancı para pozisyonları önemli ölçüde kapanmış ve bu suretle faiz ve kur riskleri azaltılmıştır. Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının özel sektöre maliyeti, 5,2 milyar doları TMSF tarafından ve 2,7 milyar doları kriz döneminde eriyen sermayeleri güçlendirmek amacıyla özel sektör bankaları tarafından olmak üzere toplam 7,9 milyar dolar olmuştur (BDDK, 2002, s. 48). Ayrıca sorunlu aktiflerin çözümünü hızlandırıcı mekanizmalar oluşturulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Bankacılık sisteminin takipteki kredilerinin (karşılık öncesi) toplam kredilere oranı 2001 yılı sonunda %26,1'e yükselmiş iken bu oran karşılık düzenlemesindeki değişikliklere bağlı olarak bankaların

takipteki alacakları için ayırdıkları karşılıkların artması sonucu 2002 yılı sonunda %16,5'e gerilemiştir. "İstanbul Yaklaşımı" olarak bilinen, reel kesim borçlarının "finansal yeniden yapılandırma programı" da, üç yıllık bir süreç kapsamında Haziran 2002'de uygulamaya konulmuştur (BDDK, 2003, s. 45).

2.3. Türk Bankacılık Sektöründe 1988 Basel Standartı Yayınlanana Kadar Yürürlükte Olan Düzenlemeler

Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliği konusunda, 1980'li yıllarda kadar olan dönemde 2243, 2999 ve 7129 sayılı bankalar kanunlarına bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerle düzenlemeler yapılmıştır. 1933 yılında yürürlüğe giren 2243 sayılı Bankalar Kanunu, bankaların mevduat kabul etmeleri için sahip olmaları gereken sermaye tutarını, ilk tesis masrafları hariç tutulmak üzere, bankanın faaliyet gösterdiği yerin nüfusu ile ilişkilendirmiştir. Bu kanuna göre, bankalar ödenmiş sermayeleri ile ihtiyat akçeleri toplamalarının (sermaye) 500 bin TL'nin üzerinde olması durumunda, ancak bu tutarın beş katı kadar tasarruf mevduatı kabul edebileceklerdir. 1936 yılında yürürlüğe giren 2999 sayılı Bankalar Kanununda da, bankanın sahip olması gereken asgari sermaye tutarı ile faaliyet gösterilen yerin nüfusu arasında bağlantı kurulması yaklaşımı sürdürülmektedir. Ayrıca bir bankanın üstlenebileceği kredi riskinin sınırlandırılması için, bankanın tek bir müşteriye kullanılabileceği kredi tutarına, toplam sermayesinin %10'u sınırlaması getirilmiştir. 2243 sayılı kanunla getirilen tasarruf mevduat sahiplerinin, mevduatlarının %40'lık bir bölümü için bankaların aktifleri üzerinde imtiyazlı alacaklı kabul etmektedir. Ayrıca bankalar kanuni yedek akçeleri dışında, ileride karşılaşılabilecekleri zararları düşünerek, karlarından %5 oranında ek karşılık ayırmakla yükümlü kılınmışlardır. Bu iki kural, Türk bankacılık sisteminde mevduat sahiplerini korumak için bir araç olarak kullanılmasının ve öngörülemeyen

zararlar için karşılık ayrılmasının ilk uygulamalarıdır (APAK, 1993). 1958 yılında yürürlüğe giren 7129 sayılı Bankalar Kanununun getirmiş olduğu en önemli değişiklik, bankalar üzerindeki denetimin kapsamının genişletilmesidir. Denetçilerin, daha önce son derece sınırlı olan, bankalardan bilgi isteme yetkileri artırılmıştır. Sermaye ile yerleşim yerinin nüfusu arasında kurulan ilişki benimsenmiş, ancak kapsamı geliştirilmiştir. Ayrıca, bu kanunun 38. maddesi ile bankaların risklerini sınırlandırmak amacıyla kaynak kullanımına ilişkin kısıtlamalar getirilmiştir (Bakdur, 2003, s. 12-13).

1985 yılının Mayıs ayında yürürlüğe giren 3182 sayılı Bankalar Kanununda, banka sermayesi yerine özkaynaklar tanımı kullanılmıştır. Özkaynaklar, özsermaye ve yedek akçelerden oluşmaktadır. Kanun, sermayenin nakit olarak getirilmesini ve nakit karşılığında hisse senedi çıkarılmasının şart koşmaktadır. Yedek akçeler, “kanuni yedek akçeler” ve “muhtemel zararlar karşılığı” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kanuna göre, her banka kanuni yedek akçeler yanında karının %5’i düzeyinde muhtemel zararlar karşılığı da ayırmakla yükümlüdür. Bankalar kullandıkları kredilerin şüpheli alacak haline gelmesi durumunda, süreleri ve oranları kanunla belirlenmiş karşılıklar ayırmak zorundadırlar. Kanun özkaynak ile yerleşim yerinin nüfusu arasında ilişki kurma yaklaşımını sürdürmektedir. Önceki kanunlardan farklı olarak, tasarruf mevduatları ile özkaynak arasında bir bağlantı kurulmamıştır. Bunun en önemli nedeni, banka risklerinin banka aktiflerinden kaynaklandığına inanılmasıdır. Bu nedenle, bankanın kredi kullandırmasına ilişkin sınırlamalar getirilmiştir. Kalkınmada öncelikli sektörlerle kullandırılacak kredilere için, bu sınırlamalar daha esnek bir şekilde uygulanmaktadır. Yeni olarak, bu kanunla beraber, banka sermayesi ile banka iştirakleri arasında bağ kurulmuştur. Ayrıca bankanın likiditesini etkileyecek şekilde gayrimenkul yatırımı

yapmasını engelleyecek sınırlamalar getirilmiştir (APAK, 1993).

2.4. 1988 Basel Standardının Türk Bankacılık Sistemine Uyarlanması

Türk Bankacılık sisteminde, 1988 Basel sermaye yeterliliği standardının esaslarını benimseyen ilk düzenleme, 26 Ekim 1989 tarih ve 20234 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, 3182 sayılı Bankalar Kanununa ilişkin 6 sayılı tebliğdir. HDTM tarafından yayımlanan tebliğ, “bankaların sermaye artırımlarında ve özkaynaklarının mevcut ve potansiyel riskler nedeniyle oluşacak zarara karşı korunmasında uyulacak Sermaye Tabanı/Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler standart rasyosu ile ilgili tanımları, uygulama yöntemlerinin, risk ağırlıklarını ve asgari orana ilişkin açıklamaları içermektedir” (BHDM, 1989).

Risk ağırlıklı varlıklar, gayrinakdi krediler ve yükümlülükler %0, 20,50 ve 100 risk ağırlıklarına göre ağırlıklandırılmış banka aktiflerinin, gayrinakdi kredilerinin ve yükümlülüklerinin toplamından oluşur. Bu toplam, sermaye yeterlik rasyosunun paydasını vermektedir (BHDM, 1989). Tebliğin 5. maddesinde verilen sermaye yeterlilik rasyosu analiz formunun, bilanço döneminden itibaren Mart ayı sonuna kadar, HDTM’na gönderilmesi gerekmektedir. Bu form, bankanın ana ve katkı sermaye tutarları ile sermayeden indirilen değerlerinin tutarlarını ve bankanın SYR’nu içermektedir. Tebliğ, tüm bankalara bilanço dönemi sonuna kadar asgari %8 SYR sağlamaları yükümlülüğü getirmektedir. Bu oranın %8’in altında kalması durumunda, ilgili bankaya 6 ay ek süre verilmekte ve bankanın sermaye eksikliğini nakden ödemek yoluyla tamamlaması gerekmektedir. Ayrıca, Müsteşarlık her bir bankadan özel koşulları nedeniyle daha yüksek oranlar tesis etmesini isteyebilir (BHDM, 1989).

Basel I uzlaşısı ile ilgili uygulama takvimine göre bankalar yıllara göre aşağıda belirtilen SYR'leri sağlamalıdır.

1989 yılı için %5,

1990 yılı için %6,

1991 yılı için %7,

1992 yılı için %8.

1993 yılında, HDTM yayımladığı 8 sayılı tebliğ ile, 6 sayılı tebliğin 2. maddesinin (A) fıkrasının (b) bendini değiştirmiştir. Buna göre, HDTM'nin uygun görüşü alınmak kaydıyla, kalan vadesi 5 yıl ve daha uzun olan sermaye benzeri kredilerin, katkı sermayeye dahil edilmesine karar verilmiştir. Bu kredilerin toplam tutarının en fazla ana sermayenin %50'si ile sınırlandırılması uygulaması sürdürülmektedir. 6. sıra nolu tebliğin, yalnızca kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye benzeri kredilerini katkı sermaye kapsamına aldığı düşünüldüğünde, bu kredilerin tanınmasına ilişkin kapsamın genişletildiği görülmektedir (BHDTM, 1993).

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (BHM), sermaye yeterliliği konusunda, 9 Şubat 1995'de yayımlamış olduğu 12 sayılı tebliğ ile, 6 sayılı tebliği yürürlükten kaldırmıştır. Tebliğ, SYR analiz formunun her üç ayda bir doldurularak, izleyen 1,5 aylık sürede Müsteşarlığa gönderilmesini istemektedir. 12 sayılı tebliğin analiz formunda, SYR dışında iki yeni rasyo daha bulunmaktadır. Bunlar, "katkı sermayenin ana sermayeye oranı" ve "alınan sermaye benzeri kredilerin ana sermayeye oranıdır". Bu iki oran ile, bankanın toplam sermayesinin bileşenlerinin daha iyi analiz edilebilmesi hedeflenmektedir (BHDTM, 1995).

BHM tarafından çıkarılan ve 30.06.1998 tarihinde 23388 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine

İlişkin Usul ve Esaslar hakkında Tebliğ”, 12 sayılı tebliği yürürlükten kaldırmıştır. Tebliğ, bankaların hem konsolide, hem de konsolide olmayan bazda minimum %8 SYR’ye sahip olmaları yükümlülüğünü getirmektedir. Konsolide bazda hesaplamının yapılmasına, Hazine Müsteşarlığı bu konuda bir düzenleme yaptıktan sonra başlanacaktır. Rasyonun hesaplanmasında kullanılacak sermaye bileşenlerinde ve sermayeden indirilecek değerler kaleminde küçük çaplı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre, ana sermayeye eklenen bankaların üç aylık hesap özetlerinde yer alan dönem karının, vergi pozisyonundan sonraki bölümünün dikkate alınması istenmektedir. Katkı sermaye bileşenleri arasında daha önce “krediler serbest karşılığı” diye ifade edilen kalem yerine, bu kez “tasfiye olacak alacaklar düşüldükten sonra kalan genel kredi karşılığı” ifadesi kullanılmıştır. Katkı sermaye içinde değerlendirilen yeniden değerlendirme fonlarının %kaç oranında dikkate alınacağı belirtilmemiştir. Son olarak, sermayeden indirilen değerlere “şerefiye” ve “aktifleştirilmiş giderler” de eklenmiştir. Risk ağırlıklı varlıkların ve sermayeden indirilen değerlerin hesaplanmasında, tükenme ve değer kaybı ile karşı karşıya olan varlıklar, ilgili amortisman ve karşılıklar düşüldükten sonra kalan net tutarlar üzerinden dikkate alınacaktır.

Bu tebliğ, iki yeni başlık içermektedir. İlki, potansiyel riskler adı altında ilk kez piyasa risklerinin tanımlanması, diğeri de üçüncü kuşak sermayenin tanımlanmasıdır. Daha önce belirtildiği gibi, 1988 Basel Standardı 1996 yılında yapılan değişiklik ile piyasa risklerini de kapsayacak şekilde güncelleştirilmişti. Tebliğ, 2.maddesinin “E” fıkrası, potansiyel riskler başlığı altında, bankaların karşılaşılabilecekleri riskleri kredi riski ve piyasa riskleri olarak sınıflandırmakta ve piyasa risklerini de tanımlamaktadır. Bu maddede, ilgili tebliği yalnızca kredi riskine ilişkin sermaye yeterliliği düzenlemesi yaptığı, piyasa riskine ilişkin düzenlemenin ise Hazine Müsteşarlığı tarafından ayrıca

yapılacağı belirtilmektedir. Tebliğin, 2. maddesinin (F) fıkrası, yalnızca piyasa riskine ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınabilecek bir kalem olan üçüncü kuşak sermayeyi tanımlamaktadır (BHDTM, 1998). Bankalar, konsolide ve konsolide olmayan bazda hesapladıkları SYR'lerinden en az biri %8'in altında ise, 6 aylık süre içinde sermaye tabanında gerekli artırımını gerçekleştireceklerdir. Her iki oran da %8'in altında ise sermaye artırımında en düşük olan oranı dikkate alacaklardır.

Aynı Resmi Gazete'de yayımlanan bir başka tebliğ ise BHM ve TCMB'nin birlikte çıkardıkları "Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Sermaye Tabanı ve Yabancı Para Net Vadeli İşlem Pozisyon/Sermaye Tabanı Standart Rasyolarının Bankalarca Hesaplanması ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğdir". Bankaların sermaye tabanları ile uyumlu döviz pozisyonunun tutmalarını sağlamayı amaçlayan tebliğ, bankaların döviz pozisyonlarını yönetirken sahip olmaları gereken standart oranlara ilişkin düzenlemeler yapmaktadır (BHDTM, 1998).

Yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP), bankanın TL cinsinden toplam döviz varlıkları ile döviz yükümlülükleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Getirilen düzenlemeye göre, YPNGP'un bankanın sermaye tabanına oranının azami %30 olması gerekmektedir. Yabancı par net vadeli işlem pozisyonu (YPNVİP) ise, bankanın TL cinsinden toplam vadeli döviz alım taahhütleri ile toplam vadeli döviz satım taahhütleri arasındaki farkı ifade etmektedir. Bu farkın sermaye tabanına oranının, azami %15 olması gerekmektedir. Bankalar bu oranları 1998 Aralık ayı sonuna kadar sağlamakla yükümlüdürler (HDM ve TCMB, 1998). Bu tebliğ daha yürürlüğe girmeden 29 Ağustos 1998 tarihinde yayımlanan yeni bir tebliğ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni tebliğ ile getirilen iki önemli değişiklik YPNGP'un sermaye tabanına oranının azami %20 olarak belirlenmesi ve YPNVİP'un, sermaye tabanına oranının azami %15

olması düzenlemesinin kaldırılmasıdır (HDM ve TCMB, 1998).

Sonuç olarak, yapılan yasal düzenlemeler ile 1992 yılından bu yana, Türkiye’de bankacılık faaliyeti yürüten kuruluşların, minimum %8 SYR sağlamaları zorunlu hale getirilmiştir. Tablo 11’de 1992-2000 yılları arasında sektör ve banka grupları bazında SYR’ler verilmektedir.

Tablo 11: Sektör ve Banka Grupları Bazında Sermaye Yeterlilik Rasyoları

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Sektör(*)	9,9	12,1	16,4	17,2	15,1	17,2	17,3	3,4	4,9
Kamu	9,7	11,7	8,1	11,1	11,8	13,8	14,1	13,2	14,4
Özel	11,0	13,3	18,6	19,9	17,2	21,0	20,3	18,8	21,9
TMSF	4,5	4,7	11,8	11,9	9,0	6,6	4,7	-67,5	-65,1
Yabancı	-	-	-	-	-	11,4	18,3	30,6	36,8
KYB	8,6	9,8	5,7	11,0	17,8	19,8	93,0	62,8	50,2

*Kaynak:*TBB (www.tbb.org.tr)

(*) Sektör ortalaması hesaplanırken kalkınma ve yatırım bankaları dışarıda tutulmuştur.

Tablo 12.’de, aktif büyüklükleri toplamı sektörün %75’ini oluşturan kamu ve özel sermayeli bankaların SYR’leri verilmektedir.

Tablo 12: Kamu ve Özel Sermayeli Bankaların SYR (%)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ziraat Bankası	14,6	25,2	13,1	11,8	6,2	14,9	12,4	9,4	14,9
Halk Bankası	9,5	9,1	8,0	19,3	25,4	26,9	18,2	21,5	19,2
Vakıflar Bankası	8,2	5,5	5,6	8,9	11,0	10,8	11,7	15,2	9,0
İş Bankası	-	-	-	-	16,4	17,0	20,5	23,2	23,2
Yapı Kredi	8,0	8,0	11,3	15,0	12,1	13,2	13,0	14,0	27,0
Garanti Bankası	18,0	17,2	14,9	15,9	13,2	11,9	18,4	14,6	12,7
Akbank	18,6	16,8	20,5	33,2	39,8	31,8	35,3	30,4	23,8

*Kaynak:*TBB, (www.tbb.org.tr)

Tablo 12’de görüldüğü gibi, Türk bankacılık sektöründe, 1992-1998 yılları arasındaki dönemde, kalkınma ve yatırım bankaları hariç tutularak hesaplanmış SYR’ler, %8 olan yasal oranın üzerinde değerler almıştır.

2.5. Türkiye’de Kamu Otoritelerinin ve Finansal Birimlerin Basel II Uygulamalarına Yönelik Teknik Hazırlık Süreci

Basel II uygulamasının başlaması ile karşılaşılabilecek yeni durum bazı yararları beraberinde getirmekle birlikte, önemli dezavantajları ve zorlukları da içermektedir. Bu durum ilgili kesimlerin ciddi bir hazırlık sürecine girmesine neden olmuştur. Düzenleyici kurumlar ile birlikte bankalara bu süreçte rol alan ana faktörler olarak hem kendi işleyişlerinin yeniden yapılandırılması, hem de işletmelerin bilinçlendirilmesi aşamasında önemli görevler düşmektedir.

2.5.1. Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporları

Ülkemizde kredi riskinin hesaplanmasında Basel-II uygulaması ertelenmekle beraber CRD ve Basel-II ile uyumlu düzenleme çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, bankaların CRD/Basel II’ye uyum konusunda yürüttükleri çalışmaların yakından takip edilmesi amacıyla bankalardan altışar aylık dönemlerde “Bankaların CRD/Basel II’ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketi” talep edilmekte ve ankete verilen cevaplar değerlendirilerek kamuoyunun bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır (BDDK Şubat 2010 İlerleme Raporu, 2010b).

2.5.2. Basel II İlerleme Raporu – Şubat 2010

Şubat 2010 Basel II İlerleme raporu ile Türk bankacılık sektörünün Basel II’ye uyum çalışmaları Aralık 2009 itibariyle değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışma ile bankaların özellikle Basel II’ye yönelik strateji ve politikalarında hangi aşamada oldukları ile risk hesaplama modelleri ve uygulamalarında ne kadar ilerleme kaydettikleri değerlendirilmiştir. Aralık 2009 itibarıyla sektörün toplam aktif

büyükliğünün %39,4'ünü oluşturan bankalar bireysel bazda, %29,3'ünü oluşturan bankalar ise konsolide bazda CRD/Basel II'ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını yönetim kurullarının onayına sunmuş veya söz konusu strateji ve politikaları yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koymuştur. Bankaların CRD/Basel II'ye uyum durumu anketler üzerinden incelendiğinde kredi riskinde bankaların %99'unun standart yaklaşıma %50 ile %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda uyum sağlayan bankalar geçen döneme göre artarak %53'e yükselmiştir. Bankaların tamamı piyasa riskinde standart yöntemle uyum sağlarken, içsel ölçüm yöntemlerinde ve değerlemeye ilişkin hususlarda büyük ölçüde (%75-%100) uyumlu olan bankaların oranı sırasıyla %86 ve %83'dür. Spesifik riske ilişkin hususlarda büyük ölçüde uyumlu olduğunu belirten bankaların oranı %39 seviyesinde kalmaktadır. Operasyonel riskte bankaların tamamı şu anda kullanılmakta olan temel gösterge yaklaşımına uyum sağlarken, standart yaklaşımda %75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %30'da kalmaktadır (BDDK Şubat 2010 İlerleme Raporu, 2010b, s. 2-3).

İkinci yapısal bloğa uyumun birinci yapısal bloğa kıyasla daha düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir. Üçüncü yapısal blok hükümlerine ise bankaların %93'ünün %50 ile %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir (BDDK Şubat 2010 İlerleme Raporu, 2010b).

Kredi riskinin hesaplanmasında bankaların büyük bir kısmı uygulamanın başlamasını takip eden 3 yıl içerisinde ileri yöntemlere geçmeyi planlamakta, bu çalışmalar kapsamında veri biriktirmekte, yine büyük kısmı stres testleri uygulamakta ve bankaların tamamına yakını kredi riski analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır. Operasyonel risk hesaplamasında bankaların büyük çoğunluğu nihai

olarak ileri ölçüm yaklaşımını hedeflemekte ve operasyonel risk analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmaktadır. Piyasa risklerinin ölçümünde bankaların tamamına yakını içsel modeller kullanmakta, stres testleri uygulamakta, analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmakta ve sektörün %95'i yasal sermaye hesaplamalarında içsel model kullanımını planlamaktadır. Bankaların ikinci yapısal blok kapsamında ele alınan yapısal faiz oranı, likidite riski ve yoğunlaşma risklerini çoğunlukla tanımlamış oldukları, diğer taraftan karşı taraf risklerine ilişkin strateji ve politikalarını yeni oluşturmaya başladıkları görülmektedir. Üçüncü yapısal blok kapsamında ise bankacılık sektörünün kamuya açıklama yükümlülüklerine büyük ölçüde uyumlu olduğu görülmektedir (BDDK Şubat 2010 İlerleme Raporu, 2010b).

2.5.3. Türk Bankacılık Sistemi 2. Anket Çalışması

Basel-II 2. Anket Çalışması sektörde faaliyet gösteren 50 bankaya uygulanmış, bankaların risk birimleri yöneticilerine TBB kanalıyla Temmuz ayında gönderilen anket formlarına ait cevaplar yazılı ve elektronik olarak Ekim ayı sonunda sektör genelinde tamamlanmıştır. Basel-II uygulamasına geçişe ilişkin birinci anket çalışması daha çok genel sorular içermekle beraber sektörün konuyla ilgili durumu açısından önemli bilgiler edinilmesini sağlamıştır. Daha geniş kapsamlı Basel-II 2. Anket Çalışması sürece ilişkin ayrıntılı bilgiler içermekte olup toplam altı bölümden oluşmaktadır. Genel hususlar, yol haritası, kredi riski, operasyonel risk, piyasa riski ve ulusal tercihler başlıkları altında 90 sorudan oluşan anket sonuçlarının sektör açısından da yol gösterici olacağı düşünülmektedir (BDDK 2. Anket Çalışması, 2005).

Basel-II uygulamasında Türk Bankacılık Sektörü'nün konsolide bazda genel değerlendirilmesine bakıldığında; sektörün tamamına yakınının Basel-II uyum

çalışmalarına başladığı ve yarısına yakın bir bölümünün süreci kapsamlı bir proje olarak ele aldığı görülmektedir. Özellikle banka ölçeği büyüdükçe sürecin daha detaylı ve kapsamlı ele alındığı görülmüştür. Sektör aktif toplamının tamamına yakın kısmı Basel-II'ye yönelik strateji ve politikaları belirlemiş, ilgili strateji ve politikaları yönetim kurulu onayından geçirmiştir. Geçiş süreciyle ilgili sektörün yarısı yatırımlar için bütçe tahsisi yapmış ya da planlamıştır. Bu yatırımlar özellikle bilgi işletim sistemi ve yazılım-donanım konularında yoğunlaşmıştır. Son dönemde bankaların kredi riski üzerine çalışmalarını ve yatırımlarını arttırdığı görülmüştür. Kredi riski ölçümüne bankaların büyük çoğunluğu standart veya basitleştirilmiş standart yöntemle başlamayı planlamaktadırlar. İlerleyen dönemde sektör aktifinin önemli bir kısmı ileri yöntemlerle hesaplama yapmaya geçeceklerini beyan etmişlerdir. Sistemin tamamına yakın bir çoğunluğu kredi riskini standart yöntemle hesaplama konusunda gerekli teknik bilgiye sahiptir. Operasyonel risk hesaplanması açısından bankalar daha çok standart, alternatif standart ve temel gösterge yaklaşımını tercih etmekle beraber adı geçen yöntemler konusunda sektör yeterli teknik bilgi ve altyapıya sahiptir. Standart yöntemle uygulamaya başlayacak bankaların toplam aktifin yaklaşık %90'ını oluşturan kısmı ileri yöntemlere geçme planı yapmaktadır. İleri yöntemlere geçiş tarihi çeşitli olmakla beraber 4 yıl içinde sektörün büyük kısmı operasyonel risk hesaplamasını ileri yöntemlerle yapmaya başlayacaktır. Bankalar ileri ölçüm yöntemlerinden daha çok kayıp dağılımları yaklaşımlarını kullanmayı planlamaktadır. Sektörün önemli kısmında operasyonel risk kayıp olayı sınıflandırması yapılmakta, işkolları ve faaliyet alanları belirlenmiş ve her bir işkolundan gerekli gösterge verisi elde edilebilmektedir. Piyasa riski ölçümünde diğer risklere nazaran Türk Bankacılık Sektörünün daha tecrübeli ve hazır olduğu görülmüştür. Sektörün tamamına yakın kısmı içsel modelleri yoğun olarak

günlük karar alma, limit belirlenmesi gibi süreçlerde kullanılmaktadır. İlgili modellerin kullanımı konusunda bankaların teknik bilgi ve altyapıları yeterli olmakla beraber, modeller 3 yıl içerisinde büyük oranda yasal sermaye hesaplamasında kullanılması düşünülmektedir (BDDK 2. Anket Çalışması, 2005).

2.5.4. Basel II 2. Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2)

Basel Komitesi tarafından Basel-2'nin hazırlanması sürecinde getirilen hükümlerin banka sermaye yeterlilikleri üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek ve gerekli değişikliklerin yapılabilmesini teminen global düzeyde Sayısal Etki Çalışmaları (QIS) gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde de Basel-2 hükümlerinin Türk bankacılık sektöründeki bankaların sermaye yeterlilikleri üzerine etkilerini görebilmek amacıyla yapılan etki çalışmaları, Basel Komitesi tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen QIS-3 çalışmasına katılım sağlanması ile başlamıştır. Sektör aktif büyüklüğünün yaklaşık %60'ını oluşturan bankaların katılımı ile gerçekleştirilen QIS-3 çalışmasının ardından 2004 yılında sektör payı yaklaşık %95'e ulaşan 23 banka ile ilk yerel sayısal etki çalışması olan QIS-TR1 yapılmıştır. Basel-2 ile CRD'ye ilişkin nihai metinlerin 2005 ve 2006 yıllarında yayınlanmış olması ve QIS-TR1 çalışmasından sonraki dönemde bankacılık sektörünün aktif kompozisyonunda özellikle krediler lehine yaşanan değişimler yeni bir sayısal etki çalışmasının yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır. QIS-TR2 çalışması, Eylül 2006 dönemi verileri esas alınarak, sektörün aktif toplamının yaklaşık %97'sini oluşturan 31 bankanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma Ekim 2006-Haziran 2007 arasındaki dönemde yapılmıştır. Portföylerin sermaye yükümlülüğüne katkıları incelendiğinde, bankaların sermaye yeterliliklerinin düşmesine neden olan unsurların başlıcalarını kamu portföyü, kurumsal portföyü ve operasyonel

riskin ilavesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. En yüksek olumsuz katkı, kamu portföyü ve alım-satım hesaplarında sınıflandırılan YP kamu menkul kıymetlerinin risk ağırlığının SA kapsamında %100'e çıkmasından kaynaklanmaktadır. Bunu operasyonel riskin sermaye yükümlülüğüne ilavesinin neden olduğu olumsuz katkı takip etmektedir. Kurumsal alacaklar için de derecelendirme notlarının kullanımı esası getirilmiş, ancak çok az sayıda müşterinin derecelendirme notunun bulunması nedeniyle bu alacaklar derecesiz olarak %100 risk ağırlığına tabi tutulmuştur. Bankalar portföyü de derecelendirme notuna dayalı risk ağırlığı uygulaması nedeniyle olumsuz katkının ortaya çıktığı bir diğer portföy durumundadır. Çalışma sonucunda, katılımcı bankaların cari mevzuat çerçevesinde hesaplanan sermaye yeterlilik oranları %19,31 iken, CRD / Basel-2 kapsamında bu oran 5,6 puanlık azalış ile %13,68 olarak gerçekleşmiştir (BDDK QIS-TR 2 Çalışması, 2007).

2.5.5. QIS-TR2 Sonuçlarının QIS-1 ve QIS-TR3 Sonuçları İle Karşılaştırılması

Gerçekleştirilen üç adet sayısal etki çalışması sonucunda hesaplanan katkı tutarları Tablo 13'de yer almaktadır. Tablodaki veriler, Basel Komitesi tarafından 40'tan fazla ülkeden bankanın katılımıyla gerçekleştirilen ve ülkemizin 6 banka ile katılım sağladığı QIS-3 çalışması ile yerel olarak gerçekleştirilen QIS-TR1 ve QIS-TR2 çalışmalarının sonuçlarını içermektedir. (BDDK QIS-TR 2 Çalışması, 2007).

Tablo 13: Sayısal Etki Çalışmalarında Hesaplanan Katkı Oranları

PORTFÖYLER	QIS-3	QIS-TR1	QIS-TR2
Alım – Satım Hesapları	31,5	22,0	6,3
Kamu Portföyü	16,9	11,8	18,6
Bankalar Portföyü	1,3	1,6	2,7
KOBİ Dışı Kurumsal Krediler Portföyü	5,7	4,6	4,4
Kurumsal KOBİ Kredileri Portföyü	2,4	2,7	1,4
İkamet Amaçlı Gayrimenkul Kredileri Portföyü	-0,1	-0,2	-1,5
Perakende KOBİ Kredileri Portföyü	0,5	-0,1	-1,5
Diğer Perakende Krediler Portföyü	-3,0	-2,2	-4,1
Operasyonel Risk	20,6	13,9	14,5
Toplam	78,5	56,7	38,1

Kaynak: BDDK, 2007

Portföylerin katkıları incelendiğinde, genelde Hazine tarafından ihraç edilen menkul kıymetlerden oluşan alım-satım hesapları ile kamu portföyünün katkı oranının, bu kıymetlerin banka bilançolarındaki görece öneminin azalmasına paralel olarak düştüğü görülmektedir. Tersine bir etki ise perakende portföylerde ortaya çıkmaktadır. Bu portföylerin artan bilanço payları, katkı oranlarının da mutlak değer olarak artmasına sebep olmuştur. Ayrıca son dönemde sermaye yeterliliği mevzuatında gayrinakdi krediler ve diğer bazı hususlarda yapılan değişiklikler, cari mevzuatımızı Basel-2 ile daha uyumlu hale getirmiştir. Bu da başta kurumsal portföyler (KOBİ dışı kurumsal ve kurumsal KOBİ portföyleri) olmak üzere katkı oranlarının düşmesine neden olmuştur. Bir diğer önemli husus da portföy katkı oranlarının işaretlerinin her üç çalışmada da aynı olmasına karşın, kredilerin yoğunlukla yer aldığı portföylerin toplam katkısı ve KOBİ portföylerinin katkısının daha önceki çalışmaların aksine QIS-TR2 çalışmasında negatif çıkmış olmasıdır. Kredilerin yoğunlukla yer aldığı KOBİ dışı kurumsal, kurumsal KOBİ, perakende KOBİ, ikamet amaçlı gayrimenkul kredileri, nitelikli rotatif perakende krediler ve diğer perakende krediler portföylerinin toplam katkısı QIS-3 çalışmasında %5,5 ve QIS-TR1 çalışmasında %4,8 iken QIS-TR2 çalışmasında -%4,24

olarak hesaplanmıştır. Ayrıca kurumsal ve perakende KOBİ kredilerinden oluşan KOBİ portföylerinin toplam katkısı da QIS-3 çalışmasında %2,9 ve QIS-TR1 çalışmasında %2,6 iken QIS-TR2 çalışmasında -%0,06 olarak hesaplanmıştır. Kamuoyunda da yoğun bir şekilde tartışılan Basel-2'nin KOBİ'ler ve reel sektör üzerine olası etkileri konusunda elde edilen bu istatistik, Basel-2'nin reel sektör tarafından kullanılan kredilerin sermaye yükümlülüğü üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkaracağı şeklinde yorumlanabilecektir (BDDK QIS-TR 2 Çalışması, 2007).

İki sayısal etki çalışmasında hesaplanan sermaye yeterliliği oranları incelendiğinde, her iki çalışmada da CA ile SA kapsamında hesaplanan özkaynak tutarlarında önemli değişiklikler olmadığı ve sermaye yeterliliği oranlarındaki değişikliklerin temelde risk ağırlıklı varlıklardaki artışlardan kaynaklandığı görülmektedir. Risk ağırlıklı varlıklar, QIS-TR1 çalışmasında yaklaşık %70, QIS-TR2 çalışmasında da yaklaşık %42 oranında artış göstermiştir. Sermaye yeterliliği oranının ise QIS-TR1 çalışmasında yaklaşık 12 puanlık bir azalışla %28,84'ten %16,87'ye, QIS-TR2 çalışmasında da yaklaşık 5,6 puanlık bir azalışla %19,31'den %13,68'e düştüğü görülmektedir (BDDK QIS-TR 2 Çalışması, 2007).

Sonuç olarak, portföylerin kredi kalitesi dağılımlarının incelenmesinden cari uygulamaya göre kamu portföyünde olumsuz etkilerin, KOBİ kredilerinin de önemli bir bölümünü kapsayan perakende portföyü üzerinde ise olumlu etkilerin ortaya çıktığı görülmektedir. Kamu portföyünde yer alan YP cinsinden borçlanma araçlarının ülke kredi derecelendirme notu nedeniyle %100 risk ağırlığına tabi tutulması kamu portföyündeki olumsuz etkinin temel nedeni konumundadır. Portföylerin sermaye yükümlülüğüne katkıları incelendiğinde, bankaların sermaye yeterliliklerinin düşmesine neden olan katkıların başlıca kamu portföyü, kurumsal portföy ve operasyonel riskin

ilavesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. En yüksek olumsuz katkı, kamu portföyü ve alım-satım hesaplarında sınıflandırılan YP kamu menkul kıymetlerinin risk ağırlığının SA kapsamında %100'e çıkmasından kaynaklanmaktadır. Bunu operasyonel riskin sermaye yükümlülüğüne ilavesinin neden olduğu olumsuz katkı takip etmektedir. Kurumsal alacaklar için de derecelendirme notlarının kullanımı esası getirilmiş, ancak çok az sayıda müşterinin derecelendirme notunun bulunması nedeniyle bu alacaklar derecesiz olarak %100 risk ağırlığına tabi olmuştur. Bankalar portföyü de, derecelendirme notuna dayalı risk ağırlığı uygulaması nedeniyle olumsuz katkının ortaya çıktığı bir diğer portföy durumundadır (BDDK QIS-TR 2 Çalışması, 2007).

2.6. Yeni Basel Sermaye Uzlaşısının KOBİ'ler Üzerine Etkileri

Basel-II uzlaşısı, gerek uygulama alanı gerekse içerisindeki yöntemler dikkate alındığında, ulusal ve uluslararası bankacılık sektörünün istikrarı ve denetlenmesi konularında ilgili tüm çevrelerce kabul görmüş köklü değişiklikler getiren uluslararası bir standarttır ve Basel Komitesi tarafından şimdiye kadar yürütülen en kapsamlı proje niteliğindedir. Bu özelliği ile Basel-II'nin, başta bankacılık sektörü ve bankacılık denetim otoriteleri olmak üzere, bankalar ile ilişki içerisinde bulunan tüm taraflar (kurumsal ve bireysel müşteriler, derecelendirme şirketleri, veri sağlayıcı şirketler, vd.) ve ülke ekonomileri üzerinde önemli etkilerinin olması beklenmektedir. Bu kesimler içerisinde Basel-II'nin muhtemel etkilerinin en fazla hissedileceğinin düşünüldüğü kesim küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdir (KOBİ). Bunda KOBİ'lerin ülke ekonomileri için kritik bir konumda bulunması, KOBİ'lerin Basel-II'de yer alan bazı avantajlı uygulamalardan faydalanmasının diğer şirketlere göre daha zor olması özellikle gelişmekte olan ülkelerde KOBİ'lerin profesyonel yönetimden uzak oluşu hususlarının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.1. KOBİ Kredilerine İlişkin Basel II Hükümleri

Basel-II uzlaşısında KOBİ'lere yönelik en kritik hüküm olan KOBİ tanımı bazı durumlarda kredilerin hangi portföye dahil edileceği açısından önem kazanırken, bazı durumlarda da aynı portföy içerisinde büyük ölçekli şirketler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır. KOBİ olarak nitelendirilecek şirketler için Basel-II'de yer alan temel kriter 50 milyon €'luk ciro kriteridir. Bu kritere göre KOBİ'nin dahil olduğu konsolide şirketler grubunun yıllık cirosu 50 milyon €'dan daha az ise söz konusu şirket KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanında, yıllık cironun firma büyüklüğünü ifade etmede anlamlı olmadığı durumlarda, denetim otoriteleri bankaların, yıllık ciro yerine toplam bilanço büyüklüğünü dikkate almalarına izin verebilmektedir (BCBS, 2003, s. 2-3).

KOBİ kriterinin önem kazandığı ilk husus kredilerin hangi portföyde sınıflandırılacağına belirlendiği aşamadır. Bahsi geçen portföy sınıflandırması şirketlerin kullanacağı kredi tutarının 1 milyon €'nun altında veya üstünde olmasına göre temel olarak “kurumsal portföy” ve “perakende portföy” olarak adlandırılmaktadır. Perakende portföy, bireysel krediler ile belli şartları taşıyan KOBİ kredilerini içermektedir. KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınıflandırılabilmesi için söz konusu KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullanılan toplam kredi tutarının 1 milyon €'dan az olması ve söz konusu toplam kredinin perakende portföyün önemli bir kısmını teşkil etmemesi gerekmektedir. Ayrıca perakende portföyde sınıflandırılan kredilerin bankalar tarafından çeşitli açılardan portföy olarak toplu bir şekilde yönetiliyor olması gerekmektedir. Kurumsal portföy ise büyük ölçekli şirketlere verilen krediler ile KOBİ'lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları kapsamaktadır (BCBS, 2003, s. 3). Ayrıca İDD yaklaşımlarını

kullanan bankalar kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde ‘özel amaçlı kredilendirme’ faaliyetlerini ayrı sınıflandırmak zorundadırlar. Bu kategori içerisinde “proje finansmanı”, “duran varlık finansmanı”, “mal/emtia finansmanı”, “gelir getiren gayrimenkul finansmanı” ve “yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı” faaliyetleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kredilendirme faaliyetlerinin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin, kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal veya projeden sağlanacak gelirler ile yapılacak olmasıdır (Yüksel, 2005, s. 16).

2.6.1.1. Ticari-Kurumsal Kredilendirmede Geleneksel Yaklaşım

Basel II Uzlaşısı hazırlık çalışmaları öncesi bankalarda genel kabul görmüş kredi değerlendirme yaklaşımda amaç “iyi kredi” vermektir. Bu yaklaşımda her firma, banka içerisindeki kredi komitelerinde piyasa konusunda tecrübeli uzmanlarca incelenir, finansal kurumlar nezdinde istihbaratı yapılır, sonucu olumlu çıkan firmalara kredi tahsis edilirdi. Bu krediler güvence için teminat altına alınır ve geri ödemeler izlenir. Böyle bir yapının risk odaklı olmaması nedeni ile de fiyatlama bankanın fon maliyetinin üzerine bir kar payı koyması yoluyla yapılır (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 11).

İstihbarat ve Analiz \Rightarrow Kredi Tahsis \Rightarrow Kredi İzleme

Fiyat = Fonlama maliyeti + kar payı

- Kredi tahsis öncesi değerlendirmeler uzman görüşleri ile yapıldığı için sonuçlar subjektif olmakta, bir uzmanca “kötü” bulunan firma diğer bir uzmanca “iyi” bulunabilmekte,

- Kredilendirme, taşınan risklerin sayısallaştırılmasına dayanmadığı için firmaların riskleri fiyatlanamamakta ve riskleri yönetebilen iyi firmalar daha az kabiliyetli Firmalara nazaran bunun avantajlarından yararlanamamakta,
- Farklı bankaların farklı değerlendirme kriterleri bankacılık sektöründe ortak bir fiyatlamamanın oluşmasını engellemektedir.

Geleneksel yaklaşımın dezavantajlarının zaman içinde ortaya çıkması ile bankalarda “geleneksel yaklaşım”dan “risk odaklı” yaklaşıma doğru bir kayış başlamıştır (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 10-11).

2.6.1.2. Ticari-Kurumsal Kredilendirmede Basel II Yaklaşımı

Basel II ile birlikte subjektif kriterlerle yapılan geleneksel kredi değerlendirme yöntemlerinden, krediyi kullanan taraf ve kredinin türlerinin sayısal değerlendirmelerle risk kabiliyetini ölçüldüğü ve buna göre kredinin fiyatlamasının yapıldığı sürece doğru bir geçiş yaşanmaya başlanmıştır. Yeni yaklaşımda “iyi” veya “kötü” kredi değil, “riskli” veya “az riskli” kredi vardır, bir kredinin riskli olması onun “kötü” olduğu anlamına gelmez, önemli olan kredinin riskinin iyi analiz edilmesi ve doğru fiyatlanmasıdır (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 11-12).

Basel II çerçevesinde risklerin bankalarca daha iyi ölçülebilmesinin, riske dayalı fiyatlamayı da beraberinde getirmesi beklenmektedir. Riske dayalı fiyatlama, bankanın krediye uygulayacağı fiyatı ilgili kredide kaynaklı üstlendiği riske göre belirlemesi, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya satarken, daha düşük riskli ürünleri daha ucuza satması olarak yorumlanabilir. Daha geniş bir tanım olmakla birlikte KOBİ temsilcileri açısından kredi riski, firmaların kullandığı kredilerin bankalar üzerinde oluşturduğu risk olarak yorumlanabilir. Bu anlamda, riskliliğin ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır; kredi kullananın risklilik seviyesi ve kredi işleminin risklilik seviyesi.

Kredi kullananın riski firma derecelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 11-12).

2.6.1.3. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi ve Derecelendirme Notu'nun Etkisi

Bankalar tarafından kullanılan kredilerin kime verildiğinin riskinin ölçülmesinde kullanılan kriter, firmanın derecelendirme notudur. Firmanın mali olan (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ve mali olmayan (yönetici ve ortakların geçmişi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) verilerinin değerlendirilmesi sonucu elde edilen derecelendirme notu bankaya, bu firmaya tahsis edilen kredi sonucu yükleneceği riski göstermektedir. Derecelendirme işlemi ile bankanın ilgili kredi için tutması gereken sermayenin belirlenmesinde girdi olarak kullanılır. Yani, kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden mahrum bırakacaktır. Bir rating sistemi kullanılmasında amaç, firmanın taşıdığı riskleri objektif değerlendirmelere tabi tutarak ölçmektir (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 13).

Basel II Uzlaşısına hazırlık çalışmaları kapsamında birçok banka hali hazırda kendi bünyelerinde derecelendirme sistemlerinin oluşturmuşlardır. Ayrıca Türkiye Bankalar Birliği (TBB) kapsamında oluşturulan çalışma grupları ile bankalardan bağımsız bir 'Dış Derecelendirme şirketi' kurulması yolunda araştırma ve çalışmalar yapılması istenmiştir (KOBİ Finans Bilgi Servisi II, 2010). Türkiye'deki bankaların çoğu kendi iç derecelendirme sistemlerini oluşturmuş olsalar da BASEL II ile özellikle Kurumsal Portföyde yer alan firmalar için Uluslararası Derecelendirme Kuruluşlarının verdiği notlar oldukça önem kazanacaktır. Basel-II ile birlikte reel sektördeki firmalar

bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilerek bir rating notuna sahip olacaklardır. Bu rating notları AAA-AA-A-BBB-BB-B-CCC-CC-C olarak sıralanacaktır. Bu rating belirlenirken firmanın mali yapısı kadar yönetim ve organizasyon yapısı, kurumsallaşma düzeyi, insan kaynağı gibi mali olmayan niteliksel faktörler de dikkate alınacaktır. AAA rating notuna sahip firmalar en düşük kredi fiyatları ile borçlanabilecekken C notuna sahip firmalar daha yüksek kredi faizleri ile borçlanabilecektir (İTKİB, 2007).

2.6.1.4. Derecelendirmede Perakende KOBİ ve Kurumsal KOBİ Ayrımının Etkisi

Basel II Uzlaşısı ile birlikte kurumsal portföyde ki firmaların risk ağırlığı firmanın kredi notuna göre belirlenecektir. Risk Ağırlığı bankaların söz konusu firma için karşılık olarak tutacağı sermaye miktarını ve dolayısıyla banka için getirisiz sermaye miktarını gösterdiğinden risk ağırlığı arttıkça firmanın kullanacağı fonun maliyetinin artması, risk ağırlığı azaldıkça söz konusu fonun maliyetinin azalması kaçınılmazdır. Aynı şekilde kurumsal portföyde bulunan firmalarında daha uygun fiyatlarla borçlanabilmeleri için mutlaka bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş bir derecelendirme notuna sahip olmaları gerekliliğidir. Aksi takdirde derecelendirilmemiş bu tür firmalar %100 risk ağırlığına tabi olacak ve risk ağırlığı Türkiye'nin risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır (Beşinci M. , 2010).

Perakende portföyde yer alan firmalar için ise bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu verilmiş olmasa bile %75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Bu durumda derecelendirme notu olmayan bir KOBİ bir bankadaki riskinin 1 Milyon EUR üzerinde olması nedeni ile Kurumsal KOBİ olarak nitelendirilecek, %100 risk ağırlığına tabi olacak ve daha yüksek maliyetle

borçlanabilecekken aynı firma diğer bir bankadan 1 Milyon EUR altında kredi kullanıyorsa o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu olmamasına rağmen %75 risk ağırlığına tabi olacak ve daha uygun fiyatla borçlanabilecektir. Tabii bu noktada göz önünde bulundurulması gereken konu uluslararası derecelendirmeye tabi tutulmuş, notu iyi olan ve kurumsal portföy içinde yer alan bir firmanın %20'lere kadar düşebilen risk ağırlığına dahil olması dolayısıyla çok daha uygun fiyatlarla borçlanabilmesidir (Yayla & Türker Kaya, 2005, s. 4).

2.6.2. Türkiye'de KOBİ Tanımları

Ülkemiz literatüründe farklı kurumların KOBİ tanımına ilişkin farklı kriterler kullandığı görülmektedir. Söz konusu tanımlar genelde faaliyet gösterilen sektör, çalışan sayısı, sabit yatırım tutarı ve KOBİ sermayesinin önemli bir kısmının büyük ölçekli işletmelere ait olmaması kriterlerine dayanmaktadır. Farklı kurumlarca kullanılan KOBİ tanımları Tablo 14'de yer almaktadır. Avrupa Birliği mevzuatında benimsenen tanımda ise 250'den daha az çalışanı olma, yıllık cirosunun 50 milyon €'dan az olması, yılsonu bilanço tutarının 43 milyon €'dan az olması ve KOBİ'nin bir veya birkaç büyük şirkete ait olmaması kriterleri kullanılmaktadır. Basel-II içerisinde de dikkate alınan 50 milyon € kriteri dikkate alınırca, ülkemizde faaliyet gösteren şirketlerin önemli bir bölümü KOBİ olarak sınıflandırılacaktır (Basel II Yönlendirme Komitesi, TBB, 2004a, s. 5).

Tablo 14: Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları

KURUM	SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI	SABİT YATIRIM TUTARI	GRUP İLİŞKİSİ
KOSGEB	İmalat Sanayi	≤ 150 Kişi	-	-
HALKBANKASI	İmalat Sanayi	≤ 250 Kişi	< 1.500.000 TL	-
EXİMBANK	İmalat Sanayi	≤ 200 Kişi	< 2.000.000 \$	-
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Tarım, Turizm, Sağlık, Eğitim, Madencilik, Yazılım, Geliştirme	≤ 250 Kişi	< 950.000 TL	< %25
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	≤ 200 Kişi	< 2.000.000 \$	-
DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ	-	≤ 100 Kişi	-	-
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI	-	≤ 100 Kişi	-	-
KREDİ GARANTİ FONU	-	≤ 250 Kişi	-	-

Kaynak: BDDK, 2006

Bu konuda gösterge niteliğinde kullanılabilecek bir diğer istatistik de TC Merkez Bankası tarafından yayımlanan Sektör Bilançolarıdır. 2003 yılsonu verileri üzerinden gerçekleştirilen ve 7,507 firmanın kapsandığı çalışmada, net satış hasılatı 40 milyon €'nin üzerinde olan firma sayısı sadece 702'dir (TCMB, 2004, s. 8). KOBİ tanımlarında yaşanan karmaşıklığın giderilmesi ve Avrupa Birliği ile uyumlu tek bir tek bir KOBİ tanımının belirlenmesi için yapılan çalışmalar sonucu hazırlanan yönetmelik 18.11.2006 tarih ve 997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlanmıştır (Resmi Gazete, 997 / 2006).

Böylelikle Küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasında bu Yönetmelik hükümleri esas alınacak ancak; KOBİ'lere yönelik destek sağlayan kuruluşlar, bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi

sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebilecek, devlet yardımları dışındaki uygulamalar için ise sadece çalışan sayıları dikkate alınabilecektir.

KOBİ'ler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

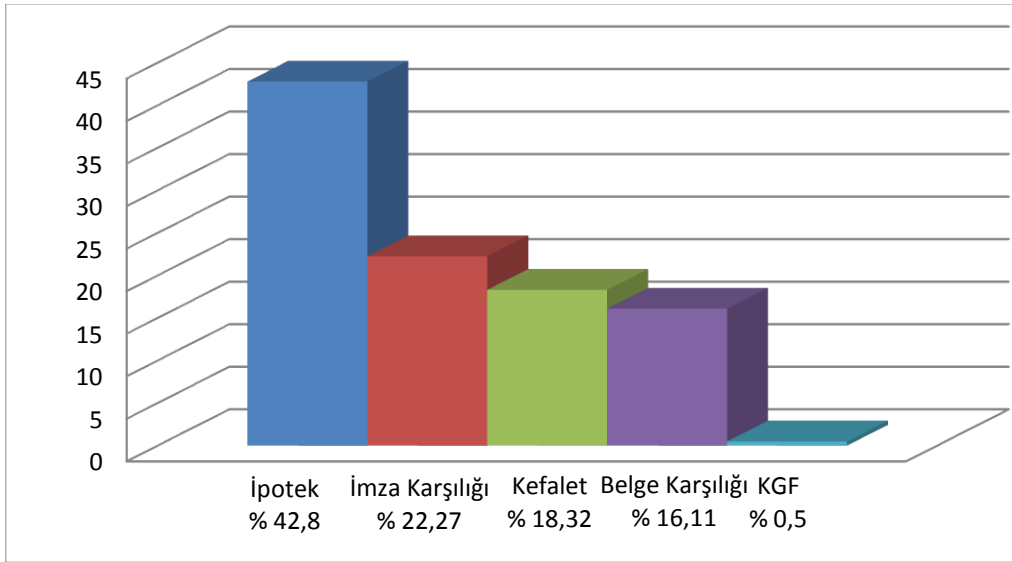
- a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,
- b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler,
- c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeler (Resmi Gazete, 997 / 2006).

2.6.3. Ülkemizde Kullanılmakta Olan Teminat Türlerinin Basel II Sürecindeki Yeri ve Önemi

Basel II uzlaşısı ile birlikte, bankaların kullandıkları kredilere karşılık talep ettikleri teminat türlerinde önemli değişikliklerin olması beklenmektedir. Özellikle yeni uzlaşısı ile birlikte ülkemizde yaygın bir biçimde kullanılan teminat türleri, Basel II standart yaklaşımında risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır. Anılan teminat türleri ile ilgili, Basel II'de ülke denetim otoritelerine ulusal inisiyatif kullanma imkanının sağlanmamış olması da, bu konuda herhangi bir esnekliğe yer verilmediğini göstermektedir. Ancak içsel derecelendirme yaklaşımının kullanılması halinde, denetim otoritesine ispat edilmek kaydıyla risk azaltıcı etkisi olan tüm teminat türleri hesaplama dahil edilebilecektir. KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilerde karşılaştıkları önemli problemlerden biri de bu krediler için teminat ve/veya garanti sağlanmasıdır. Bu kapsamda ülkemizde banka kredilerinde en sık kullanılan teminat

türü gayrimenkul ipotekleri, kefaletler açısından ise işletme sahiplerinden ya da grubun diğer firmalarından alınan kefaletlerdir. Banka kredilerinde payı artan bir garanti türü de KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilere garanti/kefalet sağlama amacıyla kurulmuş olan Kredi Garanti Fonu A.Ş. tarafından verilen garanti ve kefaletlerdir. Bu kapsamda KOSGEB tarafından 40.000'den fazla yakın işletme üzerinde yapılan anket çalışması sonuçlarına göre banka kredileri için verilen teminat ve garantiler Grafik 21'de yer almaktadır (Cansız, 2008, s. 46).

Şekil 2: Ülkemizde Yaygın Olarak Kullanılan Teminat Türleri

Kaynak: KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu, Aralık 2004

Basel II dokümanında teminatlı işlem, bankaların maruz kaldıkları kredi riskinin borçlu veya borçlu adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamen veya kısmen güvence altına alındığı işlem olarak tanımlanmış ve bankaların basit ya da kapsamlı yöntemden sadece birisini kullanarak kredi risklerini azaltabilecekleri belirtilmiştir. Basel II ile birlikte, Basel I'den farklı olarak kredi riskini azaltmak amacıyla kullanılan teminatların yanı sıra garanti ve türev ürünler de, belli koşullar altında dikkate alınabilmektedir. Garantilerin hesaplamalarda dikkate alınabilmesi için, garantiler olmaksızın hesaplanan sermaye yükümlülüğünün, garantiler dikkate alındıktan sonra

hesaplanan sermaye yükümlülüğünden mutlaka yüksek olması gerekmektedir. Ayrıca kredi türev enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplama dahil edilebilmektedir. Son olarak, bilanço içi netleşme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilmektedir (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, s. 32-33).

Ayrıca Basel II uzlaşısında değinilmeyen, fakat ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminat türlerinin ulusal inisiyatif alanları içerisinde bankalarca teminata alınmaya devam edilmesi beklenmektedir. Bu teminatları; Gayrimenkul İpoteği, Alacağın Temliki, Gerçek Müşteri Çeki veya Senedi, Gerçek veya Tüzel Kişi Kefaleti olarak sıralayabiliriz. (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006, s. 33-34).

“*Gayrimenkul İpoteği*”, Basel II uzlaşısında bir risk azaltım unsuru olarak değil bir alacak türü olarak tanımlanmaktadır. Özellikle konut alımını finanse etmek amacıyla gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen konut kredileri ve ticari kredilere konu ticari amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı verilen krediler şeklinde bir alacak ayırımına gidilmektedir. Konut finansmanı amacıyla tahsis edilen kredilere konu risk ağırlığı %35 iken, ticari kredi tahsisi amacıyla temin edilen ticari amaçlı gayrimenkulun ipotek edildiği bir kredide risk ağırlığı %100 olarak dikkate alınacaktır. Bankalar içsel derecelendirme yaklaşımında risk derecelendirmelerinde farklı hesaplamalara giderken Standart yaklaşımda uygulama yukarıda bahsedildiği şekilde ele alınmaktadır. Basel II’de bir alacak türü olarak değerlendirilen gayrimenkul ipoteği, ülkemizde tamamen farklı olarak hemen hemen her türden kredi çeşidi için (konut, ticari, yatırım, ihtisas, tüketici, Eximbank kredileri vb.) kabul gören bir teminat niteliği taşımaktadır (Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, 2006).

“Alacak Temliki” karşılığı kredi kullandırımı teminata alınan alacağın ağırlıkla kamu kurumlarından kaynaklı olması ve alacak temlikinin karşılıklar kararname kapsamında II. Grup Likit teminatlar arasında değerlendirilmesi nedeniyle kredilendirme noktasında bankalarca tercih edilen bir kredi türüdür. Her ne kadar Karşılıklar Karanamesi kapsamında likit teminatlar arasında değerlendirilsede Basel II standart yaklaşımında risk azaltıcı teminatlar arasında değerlendirilmemektedir. Bu durumun teminatlandırma açısından KOBİ’ler aleyhine olduğunu söylemek mümkündür (Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, 2006).

“Gerçek Müşteri Çeki veya Senedi”, KOBİ’lerin ağırlıkla işletme faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tahsil ve tediye akışında kullandıkları gerçek müşteri çeki ve ya senedi ülkemizde KOBİ’lerin bankalardan kullandıkları kredilere karşılık gösterdikleri yegane teminatlardandır. Basel II dokümanında, yalnızca ulusal tercihler kapsamında ve temerrüde uğramış alacakların teminatlandırılmasında 3 yıllık bir geçiş dönemi için dikkate alınan bu tür kıymetli evraklar bankalarca standart yaklaşımın uygulanması durumunda risk azaltıcı teknikler arasında değerlendirilmeyecektir.

“Gerçek veya Tüzel Kişi Kefaleti” karşılığı kredi kullandırılması, Basel II uzlaşısında sadece “A-” veya üzeri derecelendirme notuna sahip firmalar ile tüm banka garantileri ve kredi türevleri teminat olarak kabul edilmektedir. Ancak ülkemizde hiçbir firma halihazırda “A-“ veya üzerinde derecelendirme notuna sahip olmadığından, anılan firmaların vermiş oldukları kefaletlerin kredi riskini azaltıcı unsur olarak kullanılması mümkün gözükmemektedir. Ülkemizde kredi teminatları içerisinde yer alan “KGF”nin de (Kredi Garanti Fonu) herhangi bir derecelendirme kuruluşundan almış olduğu derecelendirme notu bulunmadığı için vereceği kefaletlerin risk azaltıcı etkisi bulunmamaktadır. Bu itibarla önümüzdeki dönemde, risk yönetimi ve Basel II

anlayışıyla uyumlu, yüksek kaliteli bir kefalet hizmetinin varlığı KOBİ'ler için çok büyük bir önem arz edecektir. Benzer şekilde, “*Taahhüt Rehni ve Ticari İşletme Rehni*”ne Basel II’de yer verilmemesi KOBİ’ler açısından teminat verilebilir unsurlarda önemli bir kısıtlamayı beraberinde getirmektedir. Her ne kadar tüm bu teminatlar karşılığı ulusal bankalarca KOBİ’lere kredi tahsis edilmesine devam edilecek olsa da Basel II standart yaklaşım ile belirlenen firma kredi risk ağırlığını azaltıcı teminat unsuru olarak kabul edilmeyecektir. Yani mevcut teminat yapısının sürdürülmesinin, firmalar için ortaya çıkacak sermaye yükümlülüğünün ve kredi maliyetinin azaltılması kapsamında herhangi bir pozitif etkisi olmayacaktır (Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, 2006).

2.6.4. Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri

Basel II uzlaşısı çerçevesinde uluslararası literatürde yer alan uygulamaların kamu otoriteleri ve mali kesimlerce ülkemiz geneline entegre edilmeye çalışılması hali hazırda devam eden reel sektör ve mali sektör uygulamalarında köklü değişikliklere yol açacağı düşünülmektedir. Bu değişikliklerin bankalar başta olmak üzere reel sektör firmaları üzerinde birçok etkilere yol açması da beklenmektedir. Özellikle kredi miktarı, kredi maliyeti, derecelendirme gibi alanlara etkileri en çok merak edilen konuların başında gelmektedir (Yüksel, 2005, s. 36-37).

2.6.4.1. Kredi Miktarı

Basel-II ile birlikte bankalarca risk yönetimi, asgari sermaye yeterliliği ve teminat kavramlarının önem kazanması kredi kullandırım aşamalarında köklü değişikliklere yol açacağı düşünülse de hali hazırda herhangi bir kesime kullanılacak kredilerin toplam hacminde önemli bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir.

Hatta KOBİ'lere kullanılacak toplam kredi hacmi bu açıdan değerlendirildiğinde özellikle kurumsal portföye uygulanan %100 risk ağırlığı uygulaması nedeniyle perakende KOBİ portföyüne uygulanan %75 risk ağırlığı uygulamasından ülkemiz ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerinin artması sonucunu doğuracağı tahmin edilmektedir. Özellikle kaynak bulmada zorlanan bankalar Basel II Kriterlerine uygunlukları ölçüsünde yurtdışından uygun koşullu düşük maliyetli kredi bulma imkanlarına sahip olabilecek ve bu durumun ülke genelinde KOBİ'lere sağlanacak fonların kaynağında artışları beraberinde getireceği düşünülmektedir (Yüksel, 2005).

2.6.4.2. Kredi Maliyeti

Basel-II uzlaşısının reel sektör ve mali kesime etkilerinin en çok merak edildiği bir diğer konuda KOBİ'lere kullanılacak kredilerin maliyetleri konusudur. Kredi maliyeti esas anlamda endirekt olarak bankaların sahip olduğu kaynağın maliyetine (mevduatlara verdiği faiz oranı, yurt dışı sendikasyonlarla bulduğu kredilerin maliyeti vb), kredinin kullanılacağı tarafın sahip olduğu risk primine, ekonomik konjunktürde piyasa ve faiz oranlarını etkileyen göstergelerin pozisyonuna, politik ve siyasi gelişmelere bağlıdır. Basel II Uzlaşısı ile bankacılık ve mali sektörlerde amaçlanan istikrar ekonomik konjunktürde piyasa ve faiz oranlarının olumlu hareket etmesine, bankaların Basel II uyum kabiliyetine göre yurtdışındaki imajlarının düzelmesi ve düşük maliyetli fon bulmalarına son olarak kredi kullanacak kesimlerin yönetim ve finansman alanlarında kendilerini geliştirmeleri sonucunu doğuracak bununda KOBİ'lerin kullanacakları kredilerin maliyetlerine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. Burada bir diğer önemli konu kredi kullanan tarafların sahip oldukları risk primlerini belirleyen

bankaların ve derecelendirme kuruluşlarının risk derecelendirme metotlarındaki değişikliklerin ortaya çıkarabileceği farklılaşmadır (Yüksel, 2005).

2.6.4.3. Derecelendirme Gereklere ve Kurumsal Yönetişim

Basel-II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkanlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için önem arz eden konuların başında derecelendirme gereklerinin sağlanması gelmektedir. Derecelendirme notlarını verecek olan bankalar ve derecelendirme kuruluşlarının KOBİ'lere iyi bir derecelendirme notu verebilmeleri için KOBİ'lerin ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeleri ve uygulamaları, kayıt dışı faaliyetlerin bitirmeleri, başta yüksek özkaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri de ön plana çıkacaktır (Yüksel, 2005).

2.7. Kredi Derecelendirmesi

Firmaların içinde buldukları risk durumları ve borç ödeyebilirliklerinin veya finansman araçlarını temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilirliğinin derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve ilgili taraflara raporlanması sürecidir (SPK, 2003).

2.7.1. Derecelendirmeye Olan İhtiyaç

Geçmiş 19.yy. başlarına dayanan rating kavramı ilk olarak Amerikan demiryolu şirketlerinin tahvil ihraçlarının derecelendirilmesi ile finans literatürüne girmiş özellikle

1980'den itibaren küreselleşen finans piyasalarında sınırların kalkmasına paralel olarak tüm ülkelerin bankaların, firmaların ve kamu kurumlarının menkul kıymet ihracı veya diğer borçlanma şekilleri sonucunda ortaya çıkan kısa ve uzun vadeli yükümlülüklerin değerlendirilmesinde en önemli ölçü haline gelmiştir (İSO, 1997).

Derecelendirme kurumlarına olan ihtiyaç, özellikle son yıllarda, büyük artış göstermiştir. Ülkelerin risk düzeylerine göre sınıflandırılması, yatırımcılara, yatırım yapmayı düşündükleri ülkelerde karşılaşılabilecekleri riskler hakkında, diğer yatırım alanları da dikkate alınarak öngörüle bulunmayı sağlamaktadır (İSO, 1997).

2.7.2. Dünyada Derecelendirme

Dünya genelinde kredi derecelendirme alanında faaliyet gösteren uluslararası yeterliliğe sahip sektörünün liderleri durumuna gelmiş 4 şirket vardır. Bu şirketlerin ilki 1909 yılında demiryolu yatırımlarının analizini yapan John Moody tarafından kurulan derecelendirme şirkettir. Dun ve Bradstreet şirketlerinin bir bölümü olan Moody Yatırım Hizmetleri Şirketi, günümüzde, derecelendirme alanındaki en büyük iki firmadan biri olmuştur. Moody's i 1916 yılında bu alanda faaliyete başlayan Poor's Publishing şirketi izlemiştir. 1922 yılında Standard Statistics Company kurulmuş ve daha sonra bu şirket Poor's Publishing şirketi ile birleşerek Standard & Poor's adını almıştır. 1924 yılında bu alanda faaliyet göstermeye başlayan üçüncü şirket Fitch Publishing Company of New York dur. Derecelendirme konusunda dünyaca muteber bu üç firmaya 1980 yılında Duff & Phelps, 1974 yılında Thomson Bankwatch, 1978 yılında Avrupa kökenli IBCA ve 1985 yılında Japon kökenli Japanese Credit Rating Service eklenmiş ve bu firmalar rating endüstrisinin başlıca oyuncularını arasında yerlerini almışlardır (Gök, 2007).

Tablo 15: Derecelendirme Kurumlarının Notlandırma Sistemleri

Moody's	S&P	Fitch Rating	Duff & Phelps	NOTLARIN ANLAMLARI
				Yatırım yapılabilir - Yüksek Kredibilite
Aaa	AAA	AAA	AAA	Maksimum Güvenilirlik
Aa1	AA+	AA+	AA+	
Aa2	AA	AA	AA	Çok Yüksek Derece, Yüksek Kalite
Aa3	AA-	AA-	AA-	
A1	A+	A+	A+	
A2	A	A	A	Üst Orta Derece
A3	A-	A-	A-	
Baa1	BBB+	BBB+	BBB+	
Baa2	BBB	BBB	BBB	Alt Orta Derece
Baa3	BBB-	BBB-	BBB-	
				Oldukça Spekülatif - Düşük Kredibilite
Ba1	BB+	BB+	BB+	
Ba2	BB	BB	BB	Düşük Derece, Spekülatif
Ba3	BB-	BB-	BB-	
B1	B+	B+	B+	
B2	B	B	B	Yüksek Oranda Spekülatif
B3	B-	B-	B-	
				Çok spekülatif ve yüksek risk.
	CCC+			
Caa	CCC	CCC	CCC	Zayıf Durum, Yüksek Risk
	CCC-			
Ca	CC	CC		Çok Yüksek Oranda Spekülatif
C	C	C		Yukarıdakilerden de Spekülatif
	C1			Faiz ödemesi yapamıyor
		DDD		Taahhütlerini yerine getiremiyor
		DD	DD	
	D	D		

http://www.finhat.com.tr/Rating/Notlar_Ve_Anlamlari.html

2.7.3. Derecelendirme Faaliyetinin Kapsamı

Sermaye piyasasında derecelendirme faaliyeti; kredi derecelendirmesi ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum derecelendirmesi faaliyetlerini kapsar. Konu, Kurulun Seri:VIII, No:51 Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği'yle düzenlenmiştir (SPK, 2003).

İşletmelerce derecelendirme yaptırılması ihtiyaridir. Ancak, Kurul tarafından gerekli görülen durumlarda derecelendirme yaptırılması zorunlu tutulabilir.

Derecelendirme kuruluşları, işletmelerin talepleri olmaksızın derecelendirme yapabilirler. Derecelendirme kuruluşları, talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışması ve sonuçları hakkında kamuya açıklama yapmadan önce ilgili işletmelere bilgi vermek zorundadırlar. Derecelendirme çalışmasında işletmeler hakkında esas alınan bilgilere ilişkin olarak ilgili işletme tarafından yapılan değerlendirmeler, derecelendirme kuruluşlarınca titizlikle dikkate alınır.

Talebe bağlı olmayan derecelendirme çalışmasına bu Tebliğde belirlenen ilke, usul ve esaslara uygun olarak ilgili işletmenin birbirini izleyen 3 hesap dönemi süresince devam edilir. Verilen derecelendirme notu, en fazla 6 aylık dönemler itibariyle gözden geçirilerek, kamuya açıklanır.

Talebe bağlı olmayan derecelendirmelerde, müşteriden veya diğer kişi, kurum ve kuruluşlardan varsa sağlanan veya sağlanması öngörülen ücret ve benzeri menfaatlerin, derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu ile birlikte kamuya açıklanması zorunludur (SPK, 2003).

2.7.4. Türkiye'de Kredi Derecelendirme Faaliyetinde Bulunacak Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları İçin Şartlar

Kurul, Tebliğe göre derecelendirme faaliyeti yapabilecek uluslararası derecelendirme kuruluşlarını, Kurula başvurmaları halinde faaliyetlerinin kapsamı ve süresi, müşterileri, faaliyet gösterdikleri ülkeler ile bu ülkelerin yetkili otoriteleri tarafından kabul görüp görmedikleri ve kredibiliteleri bakımından değerlendirmeye tabi

tutarak, uygun gördüklerini Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşu olarak listeye alır (SPK, 2003).

Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşları, Türkiye'de gerçekleştirecekleri derecelendirme faaliyetleri ile ilgili kamuya açıklama ve bildirim yükümlülüklerinin Tebliğ hükümleri çerçevesinde yerine getirilmesini teminen Türkiye'de bir temsilci bulundurmak zorundadırlar (SPK, 2003).

Kurulca kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşlarının bağlı ortaklığı veya iştiraki olarak ya da bu kuruluşlar ile bilgi paylaşım sözleşmesi çerçevesinde derecelendirme faaliyetinde bulunmak isteyen kuruluşlar, Tebliğ hükümleri çerçevesinde yetkilendirilmeleri halinde Türkiye'de derecelendirme faaliyetinde bulunabilirler ve Kurulca yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları olarak bu Tebliğ hükümlerine tabi olurlar (SPK, 2003).

2.7.5. Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi

Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne uyum derecelendirmesi, işletmelerin Kurulca yayımlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne uyumlarının derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir. Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne uyum derecelendirmesinde bir bütün olarak tüm ilkelere uyum ile pay sahipleri, kamuyu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri ve yönetim kurulu ana bölümleri itibarıyla ayrı ayrı olmak üzere, 1 ile 10 arasında not verilir. Bu değerler arasında kalan (iki haneye kadar) küsuratlı notlar, tama iblağ edilmeksizin kamuya açıklanır (SPK, 2003).

2.7.6. Kredi Derecelendirme Sisteminde Esas Teşkil Eden Kurumsal Yönetim İlkeleri

İyi kurumsal yönetim uygulamalarının şirketler ve ülke açısından önemli yararları bulunmaktadır. Konuya şirketler açısından bakıldığında, kurumsal yönetim kalitesinin yüksek olması; düşük sermaye maliyeti, finansman imkanlarının ve likiditenin artması, krizlerin daha kolay atlatılması ve iyi yönetilen şirketlerin sermaye piyasalarından dışlanmaması anlamına gelmektedir. Yapılan ampirik çalışmalar, uluslararası yatırımcıların, şirketlerdeki kurumsal yönetim uygulamalarını en az finansal performansları kadar önemli bulduklarını; yatırım kararlarının alınmasında, bu konunun reform ihtiyacı olan ülkeler için daha önemli olduğunu düşündüklerini ve iyi kurumsal yönetim uygulamalarına sahip şirketler için daha fazla fiyat ödemeye hazır olduklarını göstermektedir. Konuya ülke açısından baktığımızda ise iyi kurumsal yönetim, ülkenin imajının yükselmesi, sermayenin yurt dışına kaçmasının önlenmesi, dahası yabancı sermaye yatırımlarının artması, ekonominin ve sermaye piyasalarının rekabet gücünün artması, krizlerin daha az zararla atlatılması, kaynakların daha etkin bir şekilde dağılması, yüksek refahın sağlanması ve sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Bir ülkenin kurumsal yönetim ortamını, ülkenin içinde bulunduğu genel şartlar, sermaye piyasasının gelişmişlik düzeyi ve şirket uygulamaları belirlemektedir. Ülke ile ilgili faktörler genel olarak, ekonomik durum, finansal ortam, rekabetin yoğunluğu, bankacılık sistemi, mülkiyet haklarının gelişmişliği ve benzeri faktörlerden oluşmaktadır. Sermaye piyasası ile ilgili faktörleri ise; piyasaya ilişkin düzenlemeler ve piyasanın alt yapısı, piyasa likiditesi, gelişmiş bir yatırımcı topluluğunun varlığı ve başta muhasebe standartları olmak üzere, uluslararası standartların uygulanma düzeyi oluşturmaktadır. Şirket uygulamalarında öne çıkan konular ise; finansal ve finansal

olmayan bilgilerin kamuya açıklanması, pay sahiplerinin eşitliği, yönetim kurullarının uygulamaları, yönetim kurullarının bağımsızlığı ve bunlara sağlanan maddi menfaatler, sermaye yapısı, halka açıklık oranları, hisse senetlerinin likiditesi, menfaat sahiplerinin alınan kararlara katılım düzeyi, şirketin çevreye duyarlılığı ve sosyal sorumluluk düzeyidir (SPK, 2003).

Kurumsal yönetim yaklaşımlarında, eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk kavramları olmazsa olmaz kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşitlik; şirket yönetiminin tüm faaliyetlerinde, pay ve menfaat sahiplerine eşit davranmasını ve olası çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini ifade eder. Şeffaflık; ticari sır niteliğindeki ve henüz kamuya açıklanmamış bilgiler hariç olmak üzere, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle kolay erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulması yaklaşımıdır. Hesap verebilirlik; yönetim kurulu üyelerinin esas itibarıyla anonim şirket tüzel kişiliğine ve dolayısıyla pay sahiplerine karşı olan hesap verme zorunluluğunu, sorumluluk ise; şirket yönetiminin anonim şirket adına yaptığı tüm faaliyetlerinin mevzuata, esas sözleşmeye ve şirket içi düzenlemelere uygunluğunu ve bunun denetlenmesini ifade eder (SPK, 2003).

2.7.7. Türkiye’de Derecelendirme Faaliyeti

SPK’nın 04.12.2003 tarih ve 25306 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Seri VIII, No:40 sayılı “Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar” tebliği, derecelendirme faaliyeti, kredi derecelendirmesi ve Kurumsal Yönetim ilkelerine Uyum derecelendirmesi faaliyetlerini kapsamaktadır. Tebliğ’de kredi derecelendirmesi “ortakların ve sermaye piyasası

kurumlarının risk durumları ve ödeyebilirliklerinin veya borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından bağımsız, tarafsız ve adil olarak değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyeti” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu tebliğe göre derecelendirme faaliyeti, Türkiye’de kurulan ve derecelendirme faaliyetinde bulunmak üzere SPK tarafından yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları ile Türkiye’de derecelendirme faaliyetinde bulunması SPK tarafından kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından yapılır. Tebliğde, derecelendirme kuruluşlarının başvuru, faaliyet, bağımsızlık esasları ve derecelendirme kuruluşları ile çalışanlarının çıkar çatışmalarından uzak tutulmasını sağlamaya yönelik esaslar bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda Türkiye’de kurulan ve SPK tarafından yetkilendirilen derecelendirme kuruluşları ve Türkiye’de derecelendirme faaliyetinde bulunması SPK tarafından kabul edilen uluslararası derecelendirme kuruluşları yer almaktadır (SPK, 2003).

Tablo 16: Türkiye’de Derecelendirme Kuruluşları

	Türkiye’de Kurulan ve SPK Tarafından Yetkilendirilen Derecelendirme Kuruluşları	Türkiye’de Derecelendirme Faaliyetinde Bulunması Kurulca Kabul Edilen Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları
Kredi Derecelendirmesi	1-Fitch Ratings Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. 2-JCR Avrasya Derecelendirme A.Ş. 3-TCR Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme A.Ş. 4-Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. 5-Kobirate Uluslararası Kredi Derecelendirme ve Kurumsal Yönetim Hizmetleri A.Ş. 6- TURKRATING İstanbul Uluslararası Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.	1-Standards and Poor's Corp. 2-Moody's Investor Service Inc. 3-Fitch Ratings Ltd.
Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirmesi	1-TCR Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme A.Ş. 2-Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. 3-Kobirate Uluslararası Kredi Derecelendirme ve Kurumsal Yönetim Hizmetleri A.Ş. 4-JCR Avrasya Derecelendirme A.Ş.	1-RiskMetrics Group Inc.

Kaynak:<http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&showmenu=yes&menuid=6&pid=10&subid=1&submenuheader=10>

2.7.8. Derecelendirme ve Derecelendirme Şirketlerine Yönelik Eleştiriler

Derecelendirme kavramının Basel II ile birlikte uygulamada önem kazanması ile birlikte bu uygulamanın sorunlara neden olabileceğine yönelik eleştiriler aşağıda yer almaktadır.

Kredi derecesi bulunan şirket sayısının, özellikle gelişmekte olan ülkelerde az olması ve hala yasal düzenlemelerin tamamlanamamış olması,

Kredi derecelendirme kuruluşları hizmet verdikleri şirketlerden ve hükümetlerden bunun karşılığında yüklüce bir ücret almaktadır. Hiçbir uluslararası düzenlemeye tabi olmadıklarından giderek kontrol edilemeyen bir güç haline gelmektedirler (T.C.M.B., 2005).

Kredi derecelendirme kuruluşları hem şirketler hem de ülkeler üzerindeki güçlerini zaman zaman kötüye kullanabilmektedirler (T.C.M.B., 2005).

Derecelendirme kuruluşlarının denetlenmemesi ve verdikleri dereceler için hukuki sorumluluklarının bulunmaması sorumluluk duymalarını engellemektedirler (Yanar, 2003).

Kredi derecelendirme kuruluşlarının etkisi, şirketler üzerinde baskı yaratmaktadır. Derecelendirme kuruluşlarının vereceği kredi notu, firmaların borçlanma maliyetleri üzerinde büyük etkiye sahip olduğundan firmaların geleceğini etkileyebilmektedir (T.C.M.B., 2005).

Derecelendirme kuruluşlarının yaptıkları derecelendirmelerin sadece kendilerine ve kamuya açıklanmış bilgilere dayanması, kredi derecelendirmesinin en büyük zayıflığı olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla derecelendirme kuruluşlarının derecelendirdikleri borçlu hakkında zamana uygun, doğru ve kapsamlı bilgilere sahip olmaması krizleri tahmin etmesini engellemektedir (Yanar, 2003).

Son olarak derecelendirme kuruluşlarının kriz öncesinde söz konusu ülkelerin derecelerini düşürmemelerinde bu ülkelerden derecelendirme karşılığında ücret almaları da bir neden olarak gösterilmektedir. Bu nedenlerle derecelendirme kuruluşları gelirlerinin kaynağını oluşturan iş ilişkilerini bozma korkusuyla not düşürmede isteksiz davranmaktadırlar (Tarkan, 2002)

2.8. Literatür Taraması

Basel II uzlaşısının hayata geçirilmesi noktasında uygulama ve denetim yetkisi Bankacılık Düzenleme ve Denetim Kurulunda bulunmaktadır. BDDK bu faaliyetlerini yerine getirirken tüm sektörü kapsayan bankalara yol gösterici nitelikte ve mevcut durumu değerlendiren farklı niteliklerde çalışmalar yaparak ülkemizin Basel II'ye geçiş sürecini en az etki ile aşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Bunların dışında finans ve akademik çevrelerce Basel II Kriterleri'nin KOBİ'lerin Finansmanına ve Türk Bankacılık Sektörüne etkilerini ele alan çok sayıda çalışmada yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda yer verilmiş ve bu sayede literatür taraması yapılarak “ Basel II Kriterleri Türk Bankacılık Sektörü ve KOBİ'ler Üzerine Etkileri: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Örneği” adlı tez çalışmamızın diğer yayınlanmış çalışmalar ile olan ortak ve ayrık noktalarına dikkat çekilmiş ve özgünlüğüne vurgu yapılmıştır.

Münür Yayla ve Yasemin Kaya, Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci adlı çalışmalarında, (2005) Basel II'nin ortaya çıkış süreci, Basel II uzlaşısı ve 3 yapısal blok kavramların incelemiş, Basel II uzlaşısının finansal çevrelere muhtemel etkilerine değinmiş, Basel II'nin küresel ekonomide uygulanmasından yola çıkarak Türk Bankacılık sektörünün Basel II'ye geçiş süreci ve bu sürece ilişkin tespitlerde bulunmuşlardır. Çalışmanın sonucunda, Avrupa Birliği ile bütünleşme isteğinde olan Türk finans sektörünün “risk yönetimi kültür”ünü yaygınlaştırması ve AB bankaları ile olan yakınsamanın sağlanması gerekliliği vurgu yapılmış ve Basel-II'nin Bankalar, Düzenleyici kuruluşlar ve Reel Sektör firmaları için bir fırsat olduğu sonucuna varılmıştır.

Basel-II'ye Geçişe İlişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Yol Haritası Taslağı, 30 Mayıs 2005 tarihinde kamuoyuna açıklanmıştır. Yol Haritasında, bankaların Basel-II'ye yönelik kendi yol haritalarını oluşturmaları ve altışar aylık

dönemlerde yürüttükleri faaliyetlere ilişkin olarak İlerleme Raporları vasıtasıyla bankacılık düzenleme Denetleme Kurumunu bilgilendirmeleri öngörülmektedir. BDDK Risk Yönetimi Daire Başkanlığı'nın yayınladığı, Bankacılık sektörü Basel II İlerleme Raporunda, Aralık 2009 itibarıyla Bankaların CRD/Basel II'ye Geçişine İlişkin İlerleme Anketine verilen cevaplar değerlendirilerek elde edilen bilgiler derlenmiş ve özel önem arz ettiği düşünülen konular ele alınarak toplulaştırılmış veriler üzerinden kamuoyunun bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

Anket;

1. Strateji ve Politikalara İlişkin Çalışmalar
2. Basel II'ye Yönelik Uyum Çalışmaları
3. Birinci Yapısal Blok
4. İkinci Yapısal Blok
5. Üçüncü Yapısal Blok olmak üzere beş ana başlıktan oluşmuştur.

Ankete katılan Bankaların son durumları değerlendirilmiş ve sonuç olarak Bankacılık sektörünün %99'u CRD/Basel II çalışmalarını yürütecek üst yönetim ve birimlerini oluşturmuştur. Bankaların CRD/Basel II'ye uyum durumu anketler üzerinden incelendiğinde kredi riskinde bankaların %99'unun standart yaklaşıma %50 ila %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda %50'nin üzerinde uyum sağlayan bankalar geçen döneme göre artarak %53'e yükselmiştir. Bankaların tamamı piyasa riskinde standart yöntemle uyum sağlarken, içsel ölçüm yöntemlerinde ve değerlemeye ilişkin hususlarda büyük ölçüde (%75-%100) uyumlu olan bankaların oranı sırasıyla %86 ve %83'dür. Spesifik riske ilişkin hususlarda büyük ölçüde uyumlu olduğunu belirten bankaların oranı %39 seviyesinde kalmaktadır. Operasyonel riskte bankaların tamamı şu anda kullanılmakta olan temel gösterge yaklaşımına uyum sağlarken, standart yaklaşımda

%75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %30'da kalmaktadır. İkinci yapısal bloğa uyumun birinci yapısal bloğa kıyasla daha düşük düzeyde olduğu dikkat çekmektedir. Kredi riskinin birinci yapısal blokta kapsanmayan hükümlerine ilişkin uyum durumunun %75-%100 aralığında olduğunu belirten bankalar sektörün sadece %1'ini oluşturmaktadır. Yapısal faiz oranı riski ve likidite riskine ilişkin uyum düzeyi %50-%100 aralığında olan bankaların Türk bankacılık sistemi aktif büyüklüğü içindeki payı ise %99 düzeyindedir. Üçüncü yapısal blok hükümlerine ise bankaların %93'unun %50 ila %100 arasında uyum sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Ayhan Yüksel (BDDK Araştırma Dairesi) “Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri” (2005) adlı çalışmasında Basel II'nin KOBİ kredilerine muhtemel etkileri değerlendirilmeye çalışmış, bu çerçevede ilk olarak Türkiye'de kullanılan KOBİ tanımları, KOBİ'lerin ülke ekonomisi içerisindeki yeri ve finansman kaynaklarını incelemiştir. Daha sonra Basel II KOBİ hükümlerine değinmiş, Basel II'de kullanılan KOBİ tanımı, risk ağırlıklarının belirlenmesi ve kredi riski azaltım tekniklerini incelemiştir. Ardından Basel II'nin KOBİ kredilerine etkileri bankalar ve KOBİ'ler açısından değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda genel bulgulara yer verilmiş ve bankalar, KOBİ'ler ve kamu otoritelerine konuya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

İbrahim Arslan, “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri” (2007) adlı çalışmasında, Basel I ve Basel II kriterlerinin ortaya çıkış süreçlerini değerlendirerek, Basel II kriterleri ile Bankacılık Sektöründe uygulanmaya başlanacak olan risk hesaplama yöntemleri ve krediye esas alınan teminatları incelemiş ve Basel II ile beraber uygulamaya alınacak risk modelleri ile teminat türlerinin ülke ekonomisi, KOBİ'ler, Bankalar ve Denetim Otoritelerine olan etkilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonunda hem KOBİ'lerin, öncelikle şeffaflık ve kurumsal yönetim açısından yerine

getirmeleri gereken hususlarda hem de Bankaların kredi teminat türlerinde yaşanacak değişimler ile risk derecelendirme modellerinin uygulanması sürecinde sıkıntılar yaşayabilecekleri sonucuna varmış ve bir takım önerilerde bulunmuştur.

S.Teker, K.E.Bolgün ve M.B.Akçay “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması” (2005) adlı çalışmalarında; Bankacılık riskleri ve ölçüm modelleri üzerinde durmuşlar ve bir Türk Bankasının 2002-2003 yılı gerçek mali verileri üzerinden yola çıkarak, Bankanın üstlendiği Kredi, Piyasa ve Operasyonel riskleri farklı hesaplama yöntemleri ile ölçerek bu risklerin Basel II uzlaşısı çerçevesinde Banka'nın asgari sermaye yeterliliği üzerine olan etkilerini araştırmışlardır. Çalışmanın sonunda Basel II standartlarının uygulanmasının örnek Banka'nın sermaye yeterliliği oranını önemli ölçüde düşürdüğü sonucuna varılmış ve Bankalar daha basit ve standart yöntemlerle risk ölçümlerinden, daha detaylı ve hassas risk ölçümlerine yöneldikçe, alınan riskleri daha doğru tanımlama, ölçebilme ve yönetebilme yeteneğine sahip olacakları sonucuna varılmıştır.

Kerem Ruşen Çelik “Basel-II'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Etkileri: Gaziantep' te Bir Uygulama” (2007) adlı yüksek lisans tez çalışmasında KOBİ'lerin finansmanında Basel II uygulamalarının olası etkilerini analiz ederek, Basel II - KOBİ ilişkisi çerçevesinde Basel II kriterlerinin finansal sistem açısından sermaye yeterliliği ve risk yönetimi konusunda getireceği yeni standartları değerlendirmişlerdir. Uygulama kısmında ise, Gaziantep ilinde imalat sanayinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin Basel II kriterlerine bakış açıları ve Basel II'ye uyum sürecinde bu işletmelerin alması gereken aksiyonlar anket yoluyla analiz edilmiş, kredilendirme sürecinde KOBİ'lerin karşılaşılabilecekleri güçlükler ve bu konuda alınması gerekli olan tedbirler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda Basel II Kriterleri incelendiğinde, Basel

II'nin bankaları ilgilendiren standartlar bütünü olarak görülmesine karşılık aslında tüm ekonomik hayatı ve özellikle de KOBİ'leri yakından etkileyen hükümler içerdiğine vurgu yapılarak elde edilen bilgiler ışığında, KOBİ'lerin Basel II standartlarına henüz hazır olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Basel II kriterlerinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte Basel II'ye yönelik her hangi bir hazırlık yapmayan KOBİ'lerin ciddi bir takım sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacağı sonucuna varılmıştır.

S. Bayraktar ve Y. Köse, “KOBİ'lerin Finansmanı ve Finansal Sorunları: Zonguldak Örneği” (2007) adlı çalışmalarında KOBİ'lerin en önemli sorunlarından birisinin finansman sorunu olduğu görüşünden hareketle, Türkiye'deki KOBİ'lerin var olan finans yapıları ve alternatif finansman kullanım olanaklarını incelemişlerdir. Böylece finansman problemlerinin nedenlerinin belirlenmesi ve alınabilecek önlemlere ışık tutulması amaçlanmıştır. Bu amaçlarla izlenen anket yöntemini ile KOBİ'lerin alternatif finansman kaynaklarına olan talepleri değerlendirilmiş ve KOBİ'lerin alternatif finansal kaynaklar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bu nedenle KOSGEB ve Bankalar tarafından KOBİ'lerin alternatif finansal kaynaklar hakkında bilgilendirilmesi Kamu otoritelerinin de KOBİ'lere alternatif finansal kaynaklara yönelim konusunda teşvikler sağlamasının gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Ankara Sanayi ve Ticaret Odası, “Basel II KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi” (2007) adlı hazırladığı rapor ile Basel II konusunda uygulayıcıları bilgilendirmek ve sürecin reel sektöre ne gibi etkileri olacağını ortaya koymak amacıyla içerisinde Basel II kriterlerinin kapsamı, risk ölçüm modelleri, KOBİ'ler ve ülke ekonomisi içerisindeki yerleri, Basel II'nin KOBİ'lere etkileri ve son olarak KOBİ'lere düşen görevler, avantaj ve dezavantajlarını içeren değerlendirmelerin bulunduğu

çalışma ile firmaları bu süreçte bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Basel II ile birlikte hem bankaların hem dış derecelendirme kuruluşlarının, niteliksel faktörlere önem vermesi öngörülmüş, bu niteliksel faktörlerin başında şirketin ürünlerinin kalitesi, pazar payı, üst yönetimin profesyonelliği, şirketin sermaye yapısının sergilediği özellikler ve şeffaflık kavramlarının önemi vurgulanmıştır. Eğer şirket sağlam bir finansal yapı sergiliyorsa riski daha düşük olacağından daha yüksek bir rating kategorisine atanarak daha düşük maliyetli kredi imkanlarına sahip olacağı sonucuna varılmış ve bu istikamette KOBİ'lere önerilerde bulunulmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği, "Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri" (2004) adlı yayınladığı çalışmada, Türkiye'de KOBİ tanımları, yeni sermaye yeterliliği uzlaşısı ile risk yönetimi konusunda finans sektörüne yeni standartlar getirecek olan Basel II'nin tanıtımı ve önümüzdeki yıllarda uygulanması planlanan Basel II standartları ile KOBİ'lerin geçiş sürecinde yaşayacağı zorluklar ve almaları gereken aksiyonları değerlendirmiş son olarak diğer çalışmalardan farklı olarak Basel II ile Standart Yaklaşımına göre KOBİ'lere kullanılacak kredilerde yüksek rating notu ve güçlü teminatların kredi faiz oranında sağladığı avantajları vurgulayan sayısal örnekler verilerek konun KOBİ'lerce daha iyi anlaşılmasında yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada reel sektör ile finans sektörünün ekonominin ayrılmaz parçaları olduğu bilinciyle, değişime ayak uyduramamanın doğuracağı sonuçların KOBİ'ler için yaşamsal derecede önem taşıdığı vurgulanmıştır. Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlanması ve değişimin doğru yönetilmesi KOBİ'lerin daha düşük maliyetlerde kredi temin etmeleri ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarını olumlu yönde etkileyeceği sonucuna varılmıştır.

Türkiye Bankalar Birliği, KOBİ'ler Alt Çalışma Grubu'nun yayınladığı "Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri" (2006) adlı çalışmada öncelikle Basel II'nin ortaya çıkış süreci ve üç temel prensip üzerine durulmuş, risk modelleri ile kredi riski ölçüm yaklaşımları incelenerek buradan hareketle Basel II'nin uluslararası ekonomilere ve Türkiye ekonomisine etkileri değerlendirilmiş, Türkiye'de KOBİ'lerin genel yapısı ve sorunları incelenerek Basel II sürecinde derecelendirme ve teminatlandırma işlemlerinin portföy grupları bazında KOBİ'lere etkileri incelenmiştir. Ayrıca ülkemizde kullanılan teminat türlerinin Basel II sürecindeki yeri ve öneminden bahsedilerek senaryo ve sayısal örneklendirme çalışmaları yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler, Avrupa Birliği'ne giriş ve Basel II sürecinde uluslararası rekabete hazırlanmaları gerekliliği yapısal rehabilitasyon ve reorganizasyonlarını gerçekleştirebilen işletmelerin varlıklarını geliştirerek sürdürebilecekleri sonucuna varılmıştır. Basel II ile gelecek olan değişime uyum sağlayamayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetlerinin artacağı ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmalarının zorlaşacağından küçük ve orta ölçekli işletmelerin dikkat etmeleri gereken husus, mevcut durumu sürekli sorgulama, geleceğe yönelik tahminler ve öngörülerde bulunma, değişen trendleri yakalayarak şirketlerini şimdiden geleceğe yönelik bu sürece hazırlama ve tüm bu sayılanlar için gerekirse organizasyon yapısından iş süreçlerine, pazarlama anlayışından ürün çeşidine kadar tüm işleyişini değiştirmeye yönelik adımları atmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD)'ın hazırladığı "Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri" (2007) adlı çalışmada Basel II Uzlaşısının kapsamı, kredi riski hesaplama yöntemleri, denetim otoritesi ve piyasa disiplini konularında değerlendirmeler yapmış, yeni uzlaşımın reel sektör firmalarına olan etkilerini

araştırmıştır. Sonuç olarak Basel II' nin tüm ekonomik hayatı ve özellikle de KOBİ'leri yakından etkileyen hükümler içerdiğine vurgu yapılarak elde edilen bilgiler ışığında, Basel II kriterlerinin uygulamaya geçirilmesiyle birlikte yeni uzlaşya yönelik her hangi bir hazırlık yapmayan KOBİ'lerin ciddi bir takım sorunlarla karşılaşması kaçınılmaz olacağı sonucuna varmıştır.

Süleyman Uyar ve Hakan Aygören, daha önce yayınlanmış Basel II kriterleri esaslı çalışmalardan farklı olarak Basel II'nin bankalar ve Türkiye ekonomisi üzerine etkilerine değinmeksizin, çalışmalarında yeni uzlaşının işletmelerin faaliyetlerine etkisini kredi maliyetleri ve risk açısından ele almış aynı zamanda finansal raporlama süreçleri alanlarında yaşanacak değişimleri değerlendirmişlerdir. "Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olan Etkileri: Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi" (2006) adlı çalışmalarında, Türkiye'de finansal raporlama sürecinde kullanılacak mali tabloların şeffaflığı ve güvenilirliğini sağlayan ortak ve geçerli bir muhasebe standardının oluşturulması gereğine dikkat çekilmiş ayrıca işletme yönetiminde eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk gibi kurumsal yönetim ilkelerinin önemine vurgu yapılmış. Bu ilkeler çerçevesinde uygun bir kurumsal yönetim modeli oluşturulması sonucuna varılmıştır.

Nevin Yörük "Basel II Standartlarının KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması" (2007) adlı çalışmasında Basel-II düzenlemelerini ele alınarak yeni uzlaşının önemi ve özelliklerini KOBİ'ler açısından incelemiş, Basel II'ye geçiş sürecinde firmaların yaşayacağı finansman sorunlarının belirlenmesine, KOBİ'ler tarafından anlaşılması ve uygulanması konularını değerlendirmiştir. Basel-II Standartları'nın KOBİ'ler üzerinde yaratacağı potansiyel rekabetin araştırılmasına yönelik Amasya ilinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli

işletmeler üzerinde anket çalışmaları gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak Basel-II'ye geçişle birlikte KOBİ'lerin banka kredilerinden yeterince ve uygun maliyetlerle yararlanabilmeleri için sermaye yapılarını kurumsal yönetimle birlikte güçlendirmeleri, bağımsız derecelendirme kuruluşlarından olumlu kredi notu alabilmesi ve düşük maliyetlerle kredi kullanabilmesi için mali bilgilerin düzenli ve doğru olarak raporlanması, uluslararası standartlara uygun mali tablolar hazırlanması, finansal raporlamada bilişim teknolojilerindeki gelişmelerden yararlanması, faaliyetlerin kayıt altına alınması ve şeffaf bir politika izlenmesinin gereklerine vurgu yapmış ve Basel-II kriterleri ile birlikte kredilendirmede riske dayalı bir fiyatlama yapılacağından KOBİ'lere kredi maliyetlerini düşürmek için uygun teminat olanaklarının önemine değinmiştir.

Mehmet H. Eken, "Basel II Kriterleri ve KOBİ'lerin Finansman Olanakları" (2008) adlı çalışmasında KOBİ'lerin finansman kaynaklarını incelemiş, Basel II Kriterleri ile KOBİ'lerin finansmanı arasındaki ilişkileri değerlendirilmiş, kredi riski hesaplanmasında teminatlandırma ve derecelendirme metotlarını incelemiştir. Çalışmanın sonunda Basel II kriterlerinin KOBİ'lerin kredi temin olanakları ile kredi maliyetleri üzerinde ya hiç etkisi olmayacağı, ya da eğer olursa bu etkinin göz ardı edilebilecek kadar küçük olacağı sonucuna varmıştır.

Mehmet H. Eken "Basel II ve Risk Yönetimi" (2008) adlı bir diğer çalışmasında BIS bünyesinde faaliyet gösteren Basel Komitesi'nin kuruluşu, faaliyetleri ve amaçları hakkında bilgi vermiş, Basel Komitesi tarafından geliştirilen BASEL II uzlaşısının kapsamını ve içeriğini değerlendirmiştir. Asgari sermaye yeterliliği hesaplama yöntemleri, risk modellerini değerlendirmiş Bankalarda risk yönetimi, önemi, ölçülmesi, yönetilmesi ve raporlanması konularına değinmiştir. Son olarak Basel II ve risk

yönetimi sürecini ilişkilendirmiştir. Sonuç olarak Basel II kriterlerine ilişkin Türkiye’de “risk yönetimi ve raporlama”, “Piyasa riskini ölçmenin risk yönetiminin çok küçük bir unsuru olduğu gerçeği”, “risk yönetiminin kredi miktarından ibaret olduğu yanlışı”, “Risk yönetiminin iç denetim ve kontrollerle sınırlanmaması” ve “risk yönetim komitelerinin oluşturulmasında göz önünde tutulması gerekli kavramlardan” bahsederek bu konularda tespitler yaparak önerilerde bulunmuştur.

Yusuf Kurtoğlu, Yeni Basel II uzlaşısını değerlendirdiği “Basel II ve KOBİ Kredileri Sermaye Yeterliliği ve Sermaye Standartlarında Uluslararası Uyum” (2009) adlı çalışmasında finansal sistemde halen uygulanmakta olan Basel I düzenlemeleri kapsamındaki kredilendirme sistemi ve risk ağırlıklarından bahsederek yeni uzlaşımın getirdiği Kredi Riski Hesaplama Yöntemleri, Kobi Kredi Türleri, Operasyonel Risk ile Hesaplama yöntemleri, ikinci ve üçüncü yapısal blok kavramlarını üzerinde durmuştur. Sonuç olarak kredi fiyatının belirlenmesinde firma yönetimi yanında, kredinin veya teminatının türü, derecelendirme notu ve kredi risk ağırlığı gibi, bankanın karşılık olarak ayıracağı sermayenin maliyetine etki edeceği unsurların son derece önemli olduğu sonucuna vurgu yapmıştır.

Şakir Sakarya ve Suat Kara, Basel II sürecinin Balıkesir’deki işletmeler tarafından algılanması üzerine yaptıkları “Türkiye’de Basel II Sürecinin Gelişimi ve Balıkesir’deki İşletmeler Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma” (2008) adlı çalışmalarında, öncelikle Basel II’nin Dünya’da ve Türkiye’deki gelişimini değerlendirerek Basel II’nin reel sektör ile olan ilişkisini ele almış ve son olarak Balıkesir’deki Kobi’ler üzerine bir anket çalışması yaparak yeni uzlaşımın muhtemel etkilerini değerlendirmiştir. Sonuç olarak Balıkesir’deki işletmelerin büyük ölçüde Basel II’ye yönelik çalışmalara henüz başlamadığı ancak işletmelerin Basel II sürecini

sorunsuz olarak geçebileceklerini ve bu süreçte kullanılacak kredilendirme yaklaşımlarında da standart yaklaşımı tercih edecekleri sonucuna varmıştır.

Faik Çelik ve İhsan Kızıl yeni uzlaşının Türk bankacılığına etkilerini değerlendirdikleri “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı” (2008) adlı çalışmalarında, Basel II kriterleri ve üç yapısal blok üzerinde durmuş, yeni uzlaşının Türk bankacılık sistemi ve Kobi’lerin finansmanın etkilerini, uyarlanmasını ve risk azatım tekniklerine kısaca değinerek Kobi kredilerinde fiyatlama kavramlarını örneklerle açıklamaya çalışmışlardır. Sonuç olarak uzlaşa ile bankaların çalışma şekillerinde önemli değişikliklere gidecekleri ayrıca bu değişimin Kobi’leri büyük ölçüde etkilemesinden dolayı, Kobi’lerce alternatif finans yöntemlerinin daha fazla benimseneceği sonucuna varmışlardır.

Sadiye Oktay ve Halime Temel, Türkiye’deki bankaların Basel II’ye uyum sürecinde kredi riski yönetiminde karşılaştıkları sorunların tespit edilmesine yönelik yaptıkları “Basel II Kriterleri Ekseninde Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetiminin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Saha Çalışması” (2007) adlı çalışmalarında, Basel II, kredi riski, yönetimi ve ölçüm yaklaşımlarını değerlendirdikten sonra, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların Basel II uygulamalarında hangi aşamada oldukları, kredi riski yönetiminde karşılaştıkları içsel ve dışsal sorunların tespitine yönelik toplam 25 banka üzerinde anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Sonuç olarak bankaların Basel II hazırlık süreçlerini tamamlamaları, kredi ve risk kültürünü oluşturarak sadece kredi riski yönetiminde değil kurum çapında bütünleşik risk yönetimini etkin kılmalarının önemi ve risk yönetiminde üst yönetimin etkinliği, sağlıklı bir veri tabanı oluşturulması ve bilgi işlem teknolojilerinin geliştirilmesinin önemine vurgu yapmışlardır.

Ziraat Bankası, Risk Yönetimi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan Basel II Bilgilendirme Raporu (2006) adlı çalışma ile bankanın, Basel II uzlaşısı ile ilgili hayata geçirdiği veya planladığı düzenlemeler değerlendirilmiş, bu çalışmaların muhtemel etkileri ve banka içindeki uygulama sonuçları ortaya konarak ilgili tarafları bilgilendirmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Ziraat Bankası, Risk Yönetimi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan “Risk Yönetimi ve Ölçme Usulleri” (2006) adlı çalışma ile uluslararası platformda risk yönetiminin gelişimi çerçevesinde Basel II yeni sermaye uzlaşısı değerlendirilmiş, Türk bankacılık sektöründe risk yönetimi anlamında yapılan çalışmalar incelenerek risk yönetimi süreci ve bankaların maruz kaldığı riskler ile risk ölçüm modelleri detaylıca ele alınmıştır. Son olarakta BDDK düzenlemelerine bağlı olarak banka genelinde oluşturulan organizasyonel yapı ve düzenlemeler değerlendirilmiştir.

Eşref Yıldız, Basel II’ye geçişte Türk bankacılık sisteminde yaşanacak uyum sorunları ve bu uyum sorunlarının Basel II ile yapılan değişiklikler çerçevesinde hangi hususlarda öne çıkacağını incelemek ve önerilerde bulunmak amacıyla hazırladığı “Basel II’nin Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri” (2007) adlı yüksek lisans tez çalışmasında, BIS, Basel Komitesi, Basel I ve Basel II kavramlarını incelemiş, Türk bankacılığının Basel II’ye yönelik hazırlık çalışmalarını değerlendirmiş son olarak Basel II’nin ekonomik çevrelere muhtemel etkilerini ele almıştır. Sonuç olarak bankalarda risk yönetimi sürecinin, piyasa disiplini ve denetiminin önemine dikkat çekmiş ve yeni uzlaşısı ile beraber hayata geçirilecek bu değişikliklere yönelik Türk bankalarının hazırlık yapmaları gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Nihal Değirmenci, Basel uzlaşılarının gelişmekte olan ülkelere etkilerini değerlendirmek amacıyla hazırladığı “Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel

Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi” (2003) adlı uzmanlık tezinde, Basel I ve Basel II standartlarını ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, sermaye yeterliliği konusundaki entegrasyonun gelişimini ele almış, finansal sistemin istikrarlı, bankacılık gözetim ve denetiminin etkin olduğu İngiltere örneği ile Türkiye ile taşıdığı benzerlik ve gelişmekte olan bir ülke olan Güney Kore’deki uygulamaları değerlendirmiştir. Son olarak Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliği düzenlemelerinin gelişimi ve Kasım 2000 – Şubat 2001 krizleri sonrasında yaşanan yapılandırma sürecinde risk yönetimi ve kültürünün oluşturulması konularını incelemiştir.

Murat Kaya, “Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve KOBİ’ler Üzerine Etkisi” (2007) adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Basel düzenlemelerinin temelini oluşturan sermaye yeterliliği kavramını açıklamış, Basel Komitesi hakkında bilgiler vermiş ve Basel I ile Basel II uzlaşılarının ortaya çıkış süreçleri, risk hesaplama modelleri ile kullanılan yaklaşımlar hakkında değerlendirmeler yapmış, Basel II kriterleri çerçevesinde KOBİ’lerin ülke ekonomisi içindeki yeri ve önemi ile yeni uzlaşının muhtemel etkilerini incelemiştir. Son olarak yeni uzlaşının kobi’ler üzerine etkilerinin belirlenmesine yönelik Isparta ve Antalya illerinde faaliyet gösteren kobi’ler üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmaların sonucunda KOBİ’lerin yeni uzlaşının hayata geçmesi ile yaşayacakları sıkıntılar ve bu sıkıntıları bertaraf etmek için almaları gereken önlemler ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları sonucuna varmıştır.

Kamile B. Aydoğmuşoğlu yeni uzlaşının kobi kredilerine etkilerini araştırdığı “Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı’nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredilerine Etkileri” (2007) adlı yüksek lisans tezinde sermaye yeterliliği tanımlarını ele

almış ve Basel I'den Basel II'ye geçiş süreciyle beraber, ülkemizde günümüze kadar yapılmış olan sermaye yeterliliği konusundaki çalışmaları ele almıştır. Ayrıca kobi'lerin tanımları, özellikleri, avantaj ve dezavantajları ile birlikte ülkemiz ve dünya ekonomisi içindeki yerlerini değerlendirmiş ve Basel II hükümlerinin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Son olarak Basel öncesi ve sonrası kredilendirme süreçlerinin hizmet ve üretim sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'ler ve bunlara kaynak aktaran bankalar üzerindeki etkilerini ayrı ayrı incelemiştir. Bu incelemede kullanılan hesaplamalar, geleneksel, Basel I ve Basel II'deki farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurmuş böylelikle sistemler arasındaki farklar ve sonuçları bankalar ve KOBİ'ler açısından ortaya koymuştur.

Teoman Matlum birçok ülkede uygulanmaya çalışılan sermaye yeterliliği uzlaşısının Türk ekonomisine etkisini incelediği "Basel-II Uzlaşısının Finansal Kesim ve Türk Ekonomisine Etkisi" (2007) adlı doktora tez çalışmasında, küreselleşme olgusu öncesi ve sonrası kriz örnekleri ile finansal liberalizasyon süreci ile gelişen krizleri analiz edilerek benzer yönlerini incelemiştir, bu krizlerin hazırlayıcısı olan finansal riskleri ele almış ve risk yönetiminin oluşabilecek benzer krizleri önlemedeki önemi vurgulanmıştır. Basel-II uzlaşısının oluşabilecek krizleri önlemedeki olumlu etkisini tespit etmeye çalışmış, Basel-II'ye geçiş aşamasında ortaya çıkabilecek sorunlar ve yapılan çalışmalar ile finansal ve reel sektörün durumunu incelemiştir. Bu kapsamda bankacılık sektörünü etkileyen riskler ele alınarak, sektörün sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına yönelik örnek uygulama ile sektörel bazda yapılan inceleme kapsamında, reel kesimin en önemli unsuru olan KOBİ'lerin Basel-II'ye uyumunun hangi aşamada olduğu 2006 yılı reel sektör temel verileri ışığında araştırmış, bu uyumun bir an önce sağlanması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Aynı şekilde, Basel-II

uygulamalarının standart ve içsel derecelendirmeye dayalı yöntemleri kullanan bankalar açısından KOBİ kredilerine etkisini farklı örnekler yardımıyla incelemiş ve tüm bunların etkileşimi sonucunda Türk ekonomisinin yeni uygulamadan nasıl etkileneceği ve bu etkinin olumlu olabilmesi için alınması gereken önlemleri tespit etmeye çalışmıştır.

Serkan Güleryendağ “Basel Uzlaşısının Türk Bankacılık ve Reel Sektör Firmaları Üzerindeki Olası Etkileri”ni araştırdığı yüksek lisans tezinde, (2006) Türkiye’de bankalar ve reel sektörün Basel II düzenlemelerinden ne şekilde etkileneceği konusunu değerlendirmiş, finansal düzenlemelerin oluşum sebepleri Basel II düzenlemelerinin, Türkiye’de uygulanabilirliğini incelemiştir. Son olarak Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliği düzenlemelerinin gelişimi ve Basel standartlarının uygulanma süreci, bu sürecin bankacılık sektörüne ve reel sektöre olası etkileri ile uygulama sürecinde neler yapılması gerektiğini değerlendirmiştir.

Figen Kocabıyık Yeni Basel Uzlaşısını değerlendirdiği “Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sistemine Genel Bir Bakış” (2007) adlı yüksek lisans tezinde 1988 yılında yayınlanan Basel I Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, zayıf yönleri, Basel II’ye duyulan ihtiyaç, Basel I ve Basel II arasındaki farklar, Basel II ile birlikte gündeme gelen operasyonel riskin sermaye yeterliliğini ne yönde etkilediği, operasyonel riskin ölçüm yöntemleri ve Basel II’ye geçişin muhtemel etkilerini değerlendirmiştir.

Hakan Ulusu Basel II uzlaşısının KOBİ’ler üzerine etkilerini araştırdığı yüksek lisans tez çalışmasında (2008) Uluslararası Ödemeler Bankası ve onun bünyesinde oluşturulan Basel Komitesi’nin sermaye yeterliliği düzenlemelerine yönelimlerine ve bu kapsamdaki misyon ve hedefleri araştırmış ayrıca Basel II Düzenlemesi’nin amaç, kapsam ve hedeflerini ele değerlendirerek Türkiye’deki KOBİ’lerin mevcut durumu ve

finansman sorunlarını incelemiştir. Son olarak KOBİ kredilerine ilişkin Basel II kriterlerine yer verilerek bu kriterlerin uygulamaya geçirilmesi halinde KOBİ'lerin yaşayabileceği zorluklar ortaya koymuş ve bu kapsamda KOBİ'lere çeşitli öneriler getirmiştir.

Hakan Tanyıldız'ın Basel II kriterleri çerçevesinde Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimini araştırmak amacıyla hazırladığı yüksek lisans tez çalışmasında, (2007) Türk Bankacılık Sisteminde yaşanan krizleri ve bu krizlerde bankacılık risklerinin etkilerini değerlendirmiş ayrıca bankaların karşılaştıkları riskler ve risk yönetim sürecini analiz ederek, dünyadaki ve Türkiye'deki risk yönetimi uygulamalarını değerlendirmiştir. Risk yönetiminde Basel II Düzenlemeleri ana başlığı altında BIS ve Basel Komitesi, Basel I düzenlemeleri, Basel II kriterlerinin tanımı ve amacını incelemiş Basel II uzlaşısının Türk Bankacılık Sistemine etkilerini incelemiş, Basel II'nin Türk Bankacılık Sisteminde risk yönetimine etkilerine yer vermiştir. Son olarak sektördeki bankaların konu ile ilgili mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek amacıyla bankaların risk yönetim birimlerine 22 sorudan oluşan bir anket sunmuş ve ankete verilen yanıtları değerlendirerek bankaların Basel II kriterlerine genel çerçevede uyumunun hangi aşamada olduğu konusunda değerlendirmeler yapmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BASEL II KRİTERLERİ'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ ÜZERİNDE

ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE

T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş. ÖRNEĞİ

Basel II Kriterlerinin Türk bankacılık sistemi üzerine etkilerini Ziraat Bankası örneğinden yola çıkarak değerlendireceğimiz bu bölümde, ilk olarak Türk bankacılık sektörünün temelini oluşturan Ziraat Bankası'nın kuruluşu, çalışmaları ve 147 yıllık tarihinde bankacılık sektöründe iz bırakmış uygulamalarından bahsedecek daha sonra 2009 yılı faaliyet raporlarından faydalanarak bugün geldiği noktayı değerlendireceğiz. Son olarak Ziraat Bankasının Basel II uzlaşısına yönelik mevzuat, kredi değerlendirme, risk modelleri, risk izleme ve yönetimi konusunda gerçekleştirdiği çalışmalardan bahsederek çalışmamızı sonlandıracağız.

3.1. Ziraat Bankasının Kuruluşu

Mithat Paşa 1863 yılında Pirot Kasabası'nda kurduğu ilk Memleket Sandığını oluştururken Türk gelenekleri arasında zaten var olan ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan imece geleneğinden esinlenmiştir. 1867 yılında "Memleket Sandıkları Nizamnamesi" nin yürürlüğe girmesiyle Osmanlı Devleti'nin her yanında Sandıklar faaliyete başlamış ve uzun yıllar başarıyla hizmet vermiştir. Daha sonra 1883 yılında Menafi Sandıkları kurulur ve Memleket Sandıklarının yerini alır. 15 Ağustos 1888'de Menafi Sandıkları'nın yerine işlevlerini üstlenecek modern finans kuruluşu olarak Ziraat Bankası resmen kurulur. 28 Ağustos 1888'de Ziraat Bankası Nizamnamesi yürürlüğe girer; 17 Eylül'de ise Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü faaliyetlerine başlar. Menafi Sandıkları Banka şubelerine dönüştürülürken, teşkilatlı tarımsal kredi tarihimizde yeni bir dönem başlar. 1. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı yıllarında Ziraat Bankası stratejik

görevler üstlenir. 1919'da oluşturulan Kuvay-ı Milliye müfrezelerinin giderlerinin karşılanabilmesi için sandıklardan para alınarak askerlere teçhizat sağlanır. TBMM'nin 23 Nisan 1920'de, Ankara'da açılmasıyla birlikte, Meclisin kontrolü altındaki ülke topraklarında faaliyet gösteren tüm şube ve sandıklar, Ziraat Bankası Ankara Şubesi'ne bağlanır. Takiben Banka'nın İzmir ve İstanbul teşkilatları da Ankara'ya bağlanır. 23 Ekim 1922'de Banka yeniden milli bütünlüğüne kavuşur (TCZB, 2010). Bugün geldiği nokta itibariyle, 124,5 milyar TL'ye (83,3 milyar ABD doları) ulaşan toplam varlıkları ve %15'lik sektör payı ile Türk bankacılık sektörünün en büyüğüdür. Ülke genelinde 428 noktada tek toplam 1.305 şube 22.198 çalışanı ile hizmet veren, günde ortalama 1,7 milyon adet bankacılık işlemi gerçekleştiren, risk-getiri dengesini kârlılık ile eş anlı gözetilen stratejileri ile en zorlu piyasa konjonktürlerinde bile müşterilerine kesintisiz kaynak aktaran, 3,5 milyar TL'lik dönem net kârı ile son altı yıldır ülkemizin en kârlı bankası unvanına sahip olan T.C. Ziraat Bankası, toplam aktif, toplam mevduat, toplam mevduat hesabı sayısı, toplam tasarruf mevduatı, TL krediler, bireysel krediler, tarımsal krediler gibi alanlarda da bankacılık sektöründe en büyük paya sahiptir. Yurt dışında 17 ülkede 67 noktada müşterilerine hizmet veren Banka, diğer taraftan Türkiye'de finansal kiralama, bireysel emeklilik, sigortacılık, yatırım bankacılığı, portföy yönetimi ve bilişim teknolojileri alanlarında hizmet sunan geniş bir iştirak portföyüne sahiptir.

Banka Tarihinin Kilometre Taşları

1863

- Mithat Paşa tarafından Pirot kasabasında bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturan Memleket Sandıkları kuruldu (20 Kasım).
- 3-12 Ay vadeli ve kişi başına azami 20 liralık ilk tarımsal kredi uygulaması başladı.

1867

- Memleket Sandıkları Nizamnamesi yürürlüğe girdi.
- Ülkemizde ilk kez teşkilatlı kredi sistemi mevzuatı oluştu.

1888

- Ziraat Bankası Nizamnamesi yürürlüğe girdi (28 Ağustos).
- İlk defa faiz karşılığı mevduat kabul edildi.
- Nominal sermayesi 10 milyon TL olan Ziraat Bankası hükümetin himayesinde ve Ticaret ve Nafia Nezareti'nin kontrolü altında bir Devlet Müessesesi oldu.

1892

- Bankanın teftiş hizmetlerini kendi müfettişleri görmeye başladı.
- Hazineye ilk kredi verildi.
- Banka faaliyetleri daha etkin bir şekilde denetlenmeye başlandı.

1916

- Ziraat Bankası Kanunu çıkarıldı (23 Mart).
- Tarımsal işletmelere kredi, tahvil ve kefalet karşılığı avans kullandırılmaya başlandı.
- İlk devlet tahvili satışı yapıldı.
- Bugünkü Mevduat Sertifikası benzeri "Tevdiatı Nakdiye Senetleri" çıkarıldı.

1919

- Kurtuluş Savaşı sırasında oluşturulan Kuvayı Milliye müfrezelerinin giderlerinin karşılanabilmesi için Ziraat Bankası sandıklarından para alınıp askerlere teçhizat sağlandı.

1920

- Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte, TBMM'nin nüfuzu altındaki topraklarda bulunan şube ve sandıkların idaresi görevi Ziraat Bankası Ankara Şubesi'ne verildi (23 Nisan).

1924

- Ziraat Bankası'nı, kaynaklarını günlük ihtiyaçlara harcayan hükümetlerin siyasi etkisinden kurtarmak, gerçek sahipleri olan çiftçilerin eline ve yönetimine teslim etmek ve tarımsal kredilerle sınırlanmış olan faaliyetlerini genişletmek amacıyla, TBMM'de 444 sayılı Bütçe Kanunu kabul edildi (19 Mart).
- Bütçe Kanunu ile Ziraat Bankası bir devlet müessesesi olmaktan çıkarıldı ve Anonim Şirket haline geldi.

1945

- 3202 sayılı Kanun'da hazırlanacağı belirtilen ve 198 maddeden oluşan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası (TCZB) Tüzüğü tamamlanarak yürürlüğe girdi.

- TCZB Tüzüğü, Genel Müdürlük birimlerinde büyük çapta bir yeniden yapılanmayı gündeme getirdi.

1975

- Hamburg Temsilciliği açıldı.
- Kıbrıs'ta Lefkoşe, Gazi Magosa ve Güzelyurt Şubeleri açıldı.

1977

- Alınan yeni bir Yönetim Kurulu Kararıyla, "Yurt düzeyinde yaygın Ziraat Bankası teşkilatının verimli ve etkili bir yönetime kavuşması için gereken tedbirleri almak, faaliyetlerini yakından izlemek ve Genel Müdürlük'te oluşan kararların şubelere tam ve doğru olarak uygulanmasını sağlamak amacıyla" Ege (İzmir), Marmara (İstanbul), İç Anadolu (Ankara), Doğu Anadolu (Erzurum), ve Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır) Bölge Müdürlükleri kuruldu.
- Artan şube sayısının bir gereği olarak merkezi yönetimden, yerinden yönetime geçilmeye başlandı.

1983

- New York temsilciliği şubeye dönüştürüldü.
- Duisburg, Berlin, Münih, Stuttgart ve Rotterdam Temsilcilikleri açıldı.

1988

- Euromoney Dergisinin, " Özkaynak Büyüklüğüne Göre İlk 500 Banka" sıralamasında Ziraat Bankası 452. oldu.

1989

- Bankamızda ilk Yatırım Fonu (Fon I) kuruldu.
- Ziraat Altın adı altında altın satışına başlandı.
- İlk tüketici kredisi verildi.
- İlk kredi kartı verildi.

1990

- ATM'lerin yanında, Türkiye'de ilk kez hizmete sunulan Yabancı Para Bozma Makinaları, Self Servis Danışma Terminalleri ve Sesli Mesaj Sistemleri ile bu proje, ülkenin ilk "İnsansız Elektronik Şube" mantığında çalışan ve 24 saat hizmet verme amacına yönelik bir atılım oldu.
- Tahvil-Bono alım satımına başlandı.
- Hisse Senedi alım satım işlemlerine başlandı.

1993

- Ziraat Bank Moscow, Kazkommerts Ziraat International Bank (KZI Bank), Turkmen Turkish Commercial Bank (TTC Bank) ve Uzbekistan Turkish Bank (UT Bank) kuruldu ve faaliyete geçti.
- Ziraat Bankası Euromoney Dergisinin "İlk 500 Banka" sıralamasında 202. net kâra göre 41. özkaynak kârlılığına göre dünya 1.si, ve Dünyanın En Hızlı Gelişen İlk 50 Bankası sıralamasında da 12. oldu.

1998

- Sofya Şubesi açıldı.
- Stuttgart, Hannover, Frankfurt ve Duisburg Temsilcilikleri, şube olarak faaliyete geçti. Bankanın yazılım atağı, yeni ürün ve hizmetlerin sunumunu kolaylaştırdı.

1999

- Dövizde endeksli, spot ve gün içi kredi uygulamaları başlatıldı.
- Üsküp Şubesi faaliyete geçti.
- Turkish-Ziraat Bank Bosnia D.D., VISA ve EUROPAY lisansı alarak Ziraat Kart A.Ş. koordinatörlüğünde Bosna-Hersek'te ilk kez "VISA acquiring" ve "issuing" işlemlerine başladı.
- Berlin ve Münih Temsilcilikleri şube olarak faaliyete geçti.

2000

- 25 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen 4603 sayılı kanunla T.C. Ziraat Bankası, Anonim Şirket haline getirildi.

2001

- Kamu Bankalarının yeniden yapılandırılmaları kapsamında, Ziraat Bankası 2001 yılından başlayarak büyük bir değişim içine girdi.
- Şubat 2001 Krizinin ardından Kamu Bankaları, Vural Akışık başkanlığında ortak bir yönetim kurulu tarafından yönetilmeye başlandı.
- Bankanın organizasyon yapısı, çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre tamamen değiştirildi.
- Operasyon ağırlıklı bankacılık anlayışına, pazarlama nosyonu eklendi.
- Emlak Bankası, Ziraat Bankası ile birleştirilerek kapatıldı.
- 37 adet merkez şube seçilerek, merkezi yönetimin bazı yetkileri bu şubelere devredildi.
- Banka çalışanları Özel Hukuk Hükümlerine göre çalıştırılmaya başlandı.

2002

- Krizden sonra ilk krediler verilmeye başlandı.

2003

- Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne Can Akın Çağlar atandı.

2005

- Misyonunu başarı ile tamamlamasının ardından, Kamu Bankaları Ortak Yönetimi uygulaması sona erdi (TCZB, 2010).

3.2. 2009 Yılında Ziraat Bankası

Ziraat Bankası, yurt içinde 1.203 şube, 70 özel işlem merkezi ve 29 büro, 1 şanj bürosu ve 2 mobil araç, dünyanın 17 ülkesinde 11 şube, 9 iştirak ve 2 temsilcilik ile faaliyet göstermektedir. 22.198 olan personel sayısı ile sektörün %12'sini, şube sayısı açısından ise sektörün %14'ünü oluşturan Banka, başka hiçbir bankanın bulunmadığı 428 ilçe ve beldede hizmet vermektedir (TCZB 2009 Yılı Faaliyet Raporları, 2009).

T.C. Ziraat Bankası, KKTC'deki 4 şube, bir alt şube ve bir bürosunun yanı sıra, New York, Londra, Sofya, Tiflis, Atina, Gümülcine ve Bağdat şubeleri ile Filibe (Plovdiv-Bulgaristan) altşubesi; Karaçi ve Tahran temsilcilikleri; Almanya, Makedonya, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Kazakistan, Özbekistan, Rusya ve Türkmenistan'da bulunan yurtdışı iştirak bankaları ve bunların şube, alt şube ve büroları dahil edildiğinde dünyanın dört bir yanında 67 noktada faaliyet gösteren, dünya çapında en yaygın Türk Bankası konumundadır. Toplam aktifleri 124,5 milyar TL'yi aşarken, net karı da 3.511 milyon TL olmuştur. Bankanın brüt karı 4.417 milyon TL, vergi karşılığı ise 906 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Global ekonomik krizin etkilerinin hissedildiği bir yıl olmasına rağmen haftalık 1 milyar TL'nin altına düşmeyen bir hızda kredi kullandırmaya devam etmiş, toplam kredileri, geçen yılın aynı dönemine göre %19 artış göstererek 37 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2009 yılında sektörde en çok TL kredi kullandıran banka konumuna gelen T.C. Ziraat Bankası'nın TL kredi bakiyesi, 34,5

milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal krediler bir önceki yıla göre %21 oranında artarak 7.708 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2008 yılında haftada ortalama 109 milyon TL tarımsal kredi kullanılırken, bu rakam 2009 yılında 155 milyon TL'ye yükselmiştir. Son 6 yılda yaklaşık 3 milyon üreticiye 25,4 milyar TL tarımsal kredi kullanılmıştır. Bireysel kredi bakiyesinde bankacılık sektöründe liderliğe yükselmiştir. Kredi portföyünün ağırlıklı bir kısmını oluşturan bireysel krediler, 2009 yılsonunda, bir önceki yıla göre %26 oranında bir artışla 16,9 milyar TL olarak gerçekleşmiş, sektörün yaklaşık %13'ünü oluşturmuştur. İhtiyaç kredilerinde, ülke genelinde her 4 kişiden birisi kredisini Ziraat'ten kullanmıştır. 2009 yılsonunda 10,2 milyar TL'ye yükselen toplam ihtiyaç kredileri ile açık ara sektör liderliğini sürdürmektedir. İhtiyaç kredilerinde son bir yılda %37 oranında artış sağlanmış, sektör payını %26'ya çıkarmıştır. Ticari krediler de, 2009 yılında %9 artış göstermiş ve yılsonu itibarıyla 8,2 milyar TL'yi aşmıştır. KOBİ kredilerinde ise 2,8 milyar TL'ye ulaşılmıştır. Uygulanan sağlıklı kredi ve takip politikası sayesinde, toplam kredilerde %19 oranındaki yıllık artışa karşılık, Banka'nın karşılık ayırmadığı fon kaynaklı krediler ve diğer alacaklar hariç tutulduğunda takipteki alacak oranı %1,9 ile sektör ortalamasının oldukça altında tutulmuştur. Mevduat konusunda sektör lideri olan ve bu alanda sektörün yaklaşık beşte birini oluşturan Ziraat Bankası'nın toplam mevduat miktarı, 2009 yılında %17,5 oranında artarak 98,5 milyar TL'ye ulaşmıştır (TCZB 2009 Yılı Faaliyet Raporları, 2009).

Tablo 17: Başlıca Finansal Göstergeler

AKTİFLER (Milyon TL)	31.12.2009
Likit Aktifler ve Bankalar	14.604
Menkul Değerler	70.988
Krediler	36.725
Diğer Aktifler	2.212
Toplam Aktifler	124.529
PASİFLER (Milyon TL)	2009
Mevduat	98.529
Mevduat Dışı Kaynaklar	12.411
Diğer Pasifler	3.234
Özkaynaklar	10.354
Toplam Pasifler	124.529
RASYOLAR (%)	2009
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	23,2
Özkaynak / Toplam Aktifler	8,3
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	29,5
Takipteki Krediler (Brüt) / Toplam Krediler (*)	2,3
YP Aktifler / YP Pasifler	99,7
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	11,7

Kaynak: Ziraat Bankası 2009 Faaliyet Raporları

3.3. T.C. Ziraat Bankası Bünyesinde Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde Yapılan Düzenlemeler

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" doğrultusunda, icra fonksiyonundan bağımsız çalışmak üzere Banka'nın maruz kaldığı risklerin yönetilmesi amacıyla gerekli risk yönetimi sürecinin, Banka'nın yurtdışı şubeleri ile iştiraklerini de kapsayan konsolide yapı içerisinde oluşturulmasını ve idame ettirilmesini sağlamak amacıyla Risk Yönetimi Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. Ayrıca bakanlık çatısı altında Piyasa Riski

Yönetimi, Kredi Riski Yönetimi ve Operasyonel Risk Yönetimi Bölümleri faaliyet göstermektedir (TCZB Risk Yönetmi Daire Başkanlığı, 2007).

İlgili Komiteler

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 08.02.2001 tarih ve 24312 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" doğrultusunda, Banka'da risk yönetimine ilişkin olarak aşağıda belirtilen Komiteler tesis edilmiştir (TCZB Risk Yönetmi Daire Başkanlığı, 2007).

- Üst Düzey Risk Komitesi

Üst Düzey Risk Komitesi'nin amacı, Banka'nın üstlenmiş olduğu risklerin mali yapısını etkilemesini önleyecek her türlü risk yönetimi strateji ve politikalarını oluşturmak ve geliştirmektir.

- Operasyonel Risk Komitesi

Operasyonel Risk Komitesinin amacı, Risk Yönetimi ve İç Denetim Grubunun tespit ve çalışmalarını değerlendirerek, Banka'nın taşıdığı operasyonel risklerin Banka'nın mali yapısına olumsuz etkisinin azaltılması amacıyla gerekli strateji ve politikaların oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunmaktır (TCZB Risk Yönetmi Daire Başkanlığı, 2007).

3.3.1. Risk Yönetimi

Bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısını, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemeye yönelik olarak belirlenen politikalar, ve maruz kalınan risklerin tanımlanmasını, ölçülmesini, izlenmesini,

raporlanmasını sağlamaya yönelik tesis edilen tüm süreçleri ifade edilmektedir. Risk yönetiminin amacı; (TCZB Risk Yönetmi Daire Başkanlığı, 2007).

- Risk ölçümüne yönelik uluslararası kabul görmüş modeller ve yöntemler üzerinde araştırmalar ve çalışmalar yaparak, risk ölçüm model ve tekniklerinin Banka yapısına ne şekilde uygulanabileceğine yönelik çalışmalar yapmak, teknoloji desteğini sağlamak,
- Uygulanan model ve tekniklere uygun bir şekilde muhtemel risk senaryoları ile stres testleri hazırlamak ve geriye dönük test uygulamaları yapmak,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun risk yönetimi ile ilgili yayınladığı tebliğ ve yönetmelik ile taslak düzenlemelere ilişkin gerekli çalışmaları, raporlamaları yapmak ve gerektiğinde görüş bildirmek,
- Sermaye Yeterliliği Rasyosunda 'Piyasa Riskine Esas Tutarı' Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yönetmeliği uyarınca hesaplamak suretiyle, piyasa riski için bulundurulması gereken sermaye yükümlülüğünü tespit etmek ve Sermaye Yeterliliği Rasyosu hesaplamasına dahil edilmesini teminen ilgili birime bildirmek.
- Aktif- Pasif Yönetimi riskleri kapsamında bilançonun bütününe ilişkin faiz oranı riski ve likidite riski üzerinde çalışmalar yapmak.
- Kredi Riski Yönetimi ile ilgili olarak Banka'da oluşturulacak olan erken uyarı sistemi konusunda yapılacak çalışmalarda yer almak (TCZB Risk Yönetmi Daire Başkanlığı, 2007).

3.3.2. *Kredi Riski Yönetimi*

Kredi Riski yönetiminin amacı T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'nin maruz kaldığı kredi riskine ilişkin stratejilerin belirlenmesi ve yönetilmesidir. BDDK tarafından 01.11.2006 tarihinde yayımlanan “Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik”in 36. Maddesi esas alınarak düzenlenen yönetmelikle BDDK'nın Basel II yol haritasına paralel olarak, Basel II kapsamında öncelikli Standart Yöntem olmak üzere, niteliksel ve niceliksel koşulların yerine getirilmesiyle de İleri Ölçüm Yöntemlerine geçiş konusunda çalışmalar yürütülmesi amaçlanmıştır. Banka, kredi riskine maruz tutarı “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde hesaplanmasını ve dolayısıyla, sermaye yeterliliği standart oranının mevcut düzenlemelerde yer alan sınırın üzerinde kalmasını sağlayacak yapıda kredi risklerini yönetmektedir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

Ölçüm ve İzleme;

Banka, ölçüm faaliyetlerini BDDK'nın düzenlemelerine uygun olarak yürütmektedir. Aynı zamanda karşı karşıya olduğu kredi riskinin sayısal olarak ifade edilebilmesi amacıyla Basel II dokümanında belirtilen ölçüm yöntemlerine yönelik olarak çalışmalar da yürütür. BDDK'nın yol haritasına paralel olarak öncelikle Standart Yöntemle kredi riskini ölçer, aynı zamanda İleri Ölçüm Yöntemlerine geçiş konusunda çalışmalar yürütür (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

Risk Azaltım Teknikleri;

Kullandırılan krediler için risk azaltım tekniklerinin kullanılması, bankanın bu krediler için tutmakla yükümlü olacağı sermaye tutarını azaltıcı unsur olduğundan hali

hazırda risk azaltım tekniklerini kullanmaktadır (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

- 1) Teminatlar,
- 2) Netleştirme Anlaşmaları,
- 3) Garantiler,
- 4) Kredi Türevleri,
- 5) Sigorta;

3.3.3. Piyasa Riski Yönetimi

Banka, BDDK'nın düzenlemeleri çerçevesinde faaliyetlerinin hacmine, niteliğine ve karmaşıklığına uygun olarak piyasa risklerinin yönetilmesini sağlar. Piyasa risklerinin yönetimine ilişkin olarak pozisyonlarının yapısı ve karmaşıklığı ile uyumlu ölçüm, izleme, limitleme, stres testi ile senaryo analizi çalışmalarının yürütülmesini ve sonuçların Denetim Komitesi ile Genel Müdüre raporlanmasını sağlar. Yeni ürün ve hizmetlerin piyasa riskleri açısından değerlendirilmesi esastır. Banka, piyasa riskine maruz tutarın “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde hesaplanmasını sağlar. Dolayısıyla sermaye yeterliliği standart oranının, mevcut düzenlemelerde yer alan sınırın üzerinde kalmasını sağlayacak yapıda piyasa riskini yönetir. Bunun yanı sıra Basel II İkinci Dayanak kapsamında yer alan likidite ve yapısal faiz oranı riskleri maruziyetlerini gözetir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

Ölçüm ve İzleme;

Bankanın maruz kaldığı piyasa risklerinin ortaya konulabilmesi amacıyla, ölçüm ve izlemeler gerçekleştirilerek ilgili birimlere raporlama yapılır.(TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007):

Standart Metod; Sermaye Yeterliliğinin belirlenmesi amacıyla, piyasa risklerinin ölçülmesinde Banka'nın kendi ölçüm modelini kullanması BDDK'nın iznine tabidir. Bunun dışında piyasa riskine esas sermaye yükümlülüğünün tespitinde kullanılan yöntem, "Standart Metod" ile ölçümdür.

Sermaye Yeterlilik Rasyosunda yer alan "Piyasa Riskine Esas Tutar" kapsamında faiz oranı riski, kur riski, hisse senedi riski, pozisyon riski ve spesifik riske ilişkin sermaye yükümlülüğü Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yürürlükteki yönetmeliğinde yer alan "Standart Metod" uyarınca hesaplanır.

Riske Maruz Değer Hesaplama Yöntemleri; Banka'da piyasa riskinin (kur riski, faiz oranı riski) izlenmesi amacıyla uluslararası kabul görmüş istatistiksel metodlar (Riske Maruz Değer Hesaplamaları) üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

Diğer Analizler; Likidite Riski ve Faiz Oranı Riski'nin izlenmesini teminen Likidite Gap Analizi (TL), Gap Analizi (TL), Duration Analizi (Macaulay Süresi) v.b. yapılır. Finansal piyasaların durumunu ampirik olarak ifade edebilmek ve makro ekonominin içinde bulunduğu durumun piyasalar tarafından nasıl algılandığını göstermek açısından periyodik olarak Finansal Eğilim Endeksi hesaplanmaktadır.

Piyasa Riski:

- Standart Yöntem: BDDK tarafından yayımlanan Piyasa Riski Raporlama Seti açıklamalarına uygun olarak yapılır.
- Riske Maruz Değer Analizi: "Klasik Tarihsel Benzetim" yöntemi ile birlikte "Lineer Spline" verim eğrisi yaklaşımı kullanılarak yapılır.

Stres Testi Çalışmaları;

Bankanın finansal gücüne etki eden parametrelerde yaşanacak olumsuz gelişmelerin, faaliyetlere ve piyasa risklerine etkisinin önceden değerlendirilebilmesi amacıyla stres testi uygulamalarının yapılmakta ve sonuçları bankanın stratejik karar alma sürecinde kullanılmaktadır. Piyasa riski için yapılacak stres testlerinin, YTL, USD ve EUR para birimlerine ilişkin kurlarda ve faiz oranlarında önemli dalgalanmaların yaşandığı durumların, Bankanın gelir-gider yapısı ile bilanço değerine etkisini gösterir niteliktedir. (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

3.3.4. Operasyonel Risk Yönetimi Strateji ve Politikası

BDDK'nın düzenlemeleri çerçevesinde faaliyetlerin hacmine, niteliğine ve karmaşıklığına uygun olarak operasyonel riskin yönetilmesi amacıyla operasyonel risk yönetimi ve stratejisi oluşturulmuştur. BDDK'nın Basel II yol haritasına paralel olarak, Basel II kapsamında öncelikli Temel Gösterge Yöntemi olmak üzere, niteliksel ve niceliksel koşulların yerine getirilmesiyle Standart Yöntem veya Alternatif Standart Yönteme geçiş konusunda çalışmalar yürütülmektedir. Personelinin görev, yetki ve sorumluluklarını yerine getirirken; operasyonel risklerin farkında olmaları ve etkilerini değerlendirmeleri, söz konusu risklerin azaltılmasına ve/veya önlenmesine yönelik gerekli tedbirleri almaları veya alınmasına yönelik öneriler geliştirmeleri ile faaliyetlerini kontrol bilinci içerisinde yürütmeye çalışmaktadır. Yeni ürün ve hizmetler, personel, süreç, sistem ve dış kaynaklı operasyonel riskler açısından değerlendirilir. Bankanın maruz kalabileceği operasyonel risklerin kaynakları ile Bankanın yaklaşımı aşağıda belirtilmiştir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007);

1) Personel kaynaklı operasyonel risk;

Banka personelinin bilgi ve tecrübesinin yetersizliğinden veya bilerek mevzuata aykırı işlem gerçekleştirmesinden kaynaklanan risklerdir. Personelin görevini kötüye kullanması, yetkisiz işlem yapması veya kasıtlı olarak usulsüz eylemleri gerçekleştirmesi gibi olaylar nedeniyle maruz kalınan kayıp veya zarar ihtimalidir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

2) Organizasyonel-Süreç kaynaklı operasyonel risk;

Banka organizasyon yapısı ve işleyişiyle ilgili sorunlardan doğan risklerdir. Banka içerisindeki bilgi akışının yetersizliği, yetki sınırlarının kesin olmaması, muhasebe hataları, iş süreçlerindeki aksaklık ve/veya değişikliklerden kaynaklanan belirsizlikler nedeniyle maruz kalınan kayıp veya zarar ihtimalidir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

3) Sistem kaynaklı operasyonel risk;

Banka bilgi sistemlerine ilişkin teknik sorunlar ve aksamalardan kaynaklanan risklerdir. Yazılım, donanım ve networkten kaynaklanan hatalar ve aksamalar, virüs problemleri, telekomünikasyon kesintileri, sistemlerin iş yükünü kaldıramaması gibi olaylar nedeniyle maruz kalınan kayıp veya zarar ihtimalidir (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

Ölçüm ve İzleme;

Banka, ölçüm faaliyetleri kapsamında şu çalışmalarını yapmaktadır.

- Operasyonel risk veri tabanı; operasyonel risk yoğunlaşma noktalarının tespit edilmesi ile verilerin İleri Ölçüm Yaklaşımı kapsamında bir model oluşturması amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

- Operasyonel riske maruz tutarın hesaplanması, BDDK tarafından yayımlanacak düzenlemeler uyarınca operasyonel risklere ilişkin sermaye yeterliliği Temel Gösterge Yaklaşımına göre hesaplanmaktadır.

Banka, izleme faaliyetleri kapsamında şu çalışmaları yapar.

1) Öz Değerlendirme Yöntemi:

Banka, operasyonel risklerin izlenmesine yönelik olarak Öz Değerlendirme Yöntemi ile genel anlamda risklerin personel tarafından değerlendirilmesi sağlanmaktadır.

2) Operasyonel Risk Haritası:

Banka, Birim ve Şubelerinin risklilik düzeyini analiz etmek ve yoğunlaşmaları tespit etmek üzere risk haritası oluşturmaktadır.

3) Bilgi Teknolojileri Risk Yönetimi Çalışmaları:

Banka, bilgi teknolojileri risk yönetimi çalışmaları kapsamında; CobiT (The Control Objective for Information and Related Technologies) ve ISO/IEC 27001 standart ve ilkelerinin uygulanması konusunda çalışmalar yürütmektedir.

3.4. Basel II Uzlaşısı Çerçevesinde Ziraat Bankası'nda Kredi Değerlendirme

Yöntemleri

Basel II uzlaşısı çerçevesinde bankalar KOBİ ve Kurumsal kredi değerlendirmelerinde Scoring ve Rating gibi derecelendirme modülleri geliştirerek kredi taleplerini bu modüller aracılığıyla sonuçlandıracaktır. Bu süreçte kredi derecelendirme anlamında gerekli teknolojik alt yapıyı oluşturamamış bankalarsa kamu otoritesince yetkili kılınmış ulusal veya uluslararası derecelendirme kuruluşlarının firmalara verdikleri notlara istinaden kredi değerlendirmelerini sonuçlandıracaklardır. Türk bankacılık sektöründe Ziraat Bankası gibi diğer bankalarda da Basel II Uzlaşısına yönelik çalışmalar hayata geçirilmeden

önce kredi değerlendirme ve tahsis yöntemleri firmanın sadece mali verilerinin değerlendirildiği mali tahlil raporlarının yanı sıra, firma hakkında yapılan piyasa istihbarat çalışmaları ve kredi komitesinde görevli personellerin kişisel değerlendirmeleri ile sonuçlandırılmaktaydı. Her ne kadar ülkemizde Basel II Kriterleri resmen uygulanmaya başlanmamış olsa bile 2004 yılından buyana bankalarca yapılan hazırlık çalışmaları neticesinde içinde Ziraat Bankası'nın da bulunduğu sektörün aktif büyüklüğünün %80-85'inin oluşturan bankalar kredi değerlendirme ve tahsis aşamasında krediyi kullanacak firmanın mali ve mali olmayan verileriyle değerlendirme yapılabilecek "Scoring" ve "Rating" modüllerini geliştirmiş ve kısmen uygulamaya almışlardır (TCZB Risk Yönetimi Daire Başkanlığı, 2007).

Bu çalışmalar kapsamında Ziraat Bankası 20 Eylül 2007 tarihinde ilgili birimlerce bir çalışma grubu oluşturmuş, modellerin hazırlanması ve test çalışmalarının yürütülmesi kapsamında 20.04.2009 tarihinde banka genelinde veri biriktirmek amacıyla firma hakkında hazırlanan mali tahlil raporlarına ek olarak kredi değerlendirme ve tahsis aşamasında Rating yöntemini kullanmaya başlamıştır (TCZB, 2009).

3.4.1. Rating Yönteminin Esasları ve İşleyişi

Rating yöntemi, temel özellikleri ve hesaplama sistemleri aynı olmakla birlikte hedef aldıkları gruba yönelik çeşitli farklılıklar içeren imalat, pazarlama, turizm, hizmet ve taahhüt sektörlerinde faaliyet gösteren yıllık net satış tutarı 7,5 Milyon TL üzeri olan ticari kredi müşterileri için kullanılmaktadır. Rating işlemi kabaca firmaya ait mali verilerin sisteme aktarılması ve mali olmayan veriler bölümünde yer alan soruların cevaplanması suretiyle yapılmaktadır. Mali verilerden alınan puanlar firmanın mali tablolarından türetilen oranlardan hesaplanmakta, firma faaliyet gösterdiği sektörün ortalama rasyolarına olan

yakınlığına göre puanlanmaktadır. Mali olmayan verilerden alınan puanlar ise hazırlanan soru setleri ile objektifleştirilmiş olan firmanın mali olmayan verilerini içeren, mümkün olduğu durumlarda belgeler ile desteklenen verilerle hesaplanmaktadır (TCZB, 2009).

Mali olmayan kriterler faaliyet alanı bazında farklılaşan ve model başında farklı ağırlıklara sahip olan, sektör ve dışsal etkiler, ortaklar, yönetim, firma faaliyet kalitesi, finansal kuruluşlar ve piyasa ile ilişkiler olmak üzere 4 ana grupta toplanmıştır. Mali kriterler incelenen firmanın mali tablolarını temel alan likidite, karlılık, büyüme, finansal yapı, performans rasyo analizlerini içermektedir. Sistemde mali analiz için genel kabul görmüş 63 rasyo tanımlanmıştır. Hesaplanan her bir rasyo değeri firmanın faaliyet gösterdiği sektörün rasyosu ile kıyaslanmakta ve bu kıyaslanma sonucunda puan verilmektedir. Mali verilerin analiz edilmesinde kullanılan sektörlere ilişkin rasyo değerleri TCMB tarafından her yıl açıklanan sektör bilançoları kullanılarak hesaplanmakta olup, imalatta 25, pazarlamada 12, turizmde 3, hizmette 16, taahhütte 1 olmak üzere sistemde 5 ana faaliyet alanının altında 57 alt sektör tanımlanmıştır. Rating puanının hesaplanmasında mali ve mali olmayan verilerin ağırlıkları Tablo 17’de olduğu gibi sınıflandırılmıştır (TCZB, 2009).

Tablo 18: Rating Modülü Veri Sınıflandırılması

	İmalat, Hizmet, Pazarlama, Turizm	Taahhüt
Mali Veriler	%60	%50
Mali Olmayan Veriler	%40	%50

Kaynak: TCZB, Ticari Krediler D.B.

Rating yönteminde mali ve mali olmayan verilerden elde edilen Rating notu 100 tam puan üzerinden değerlendirilmekte ve aşağıdaki skalaya göre müşteriye bir Rating notu verilmektedir.

Tablo 19: Rating Puanı ve Not Skalası

Puan	Not	Rating Notu Tanımı
100 – 88,01	AAA	En yüksek kredi kalitesine sahip, finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti ideal olan
88,00 – 78,51	AA	Kredi kalitesi ve finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti çok yüksek
78,50 – 72,01	A	Finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti çok iyi
72,00 – 66,51	BBB	Finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti yüksek
66,50 – 61,01	BB	Finansal yükümlülüklerini yerine getirme kabiliyeti yeterli
61,00 – 56,51	B	Finansal yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesine kısa vadede sahip ancak uzun vadede olumsuz ekonomik koşulların yarattığı belirsizliklerden etkilenebilir
56,50 – 52,01	CCC	Finansal yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesine şüpheyle sahip ancak olumsuz ekonomik koşullara hayli hassas
52,00 – 48,51	CC	Finansal yükümlülüklerinin yerine getirebilmesi için ekonomik koşulların olumlu gelişmesi gerekir
48,50 – 45,01	C	Finansal yükümlülüklerin ödenmeme riski orta düzeyde
45,00 – ve Altı	D	Finansal yükümlülüklerin ödenmeme riski yüksek

Kaynak: TCZB, Ticari Krediler D.B.

3.4.2. Scoring Yöntemi Esasları ve İşleyişi

Scoring Yöntemi, KOBİ'lere yönelik kredi açılması sisteminin standartlaştırılması, kredi karar sisteminin merkezi yapıya kavuşturulması, kredi sürecinin kısaltılması amacıyla yönelik, imalat, pazarlama, hizmet ve turizm sektörlerinde faaliyet gösteren, bilanço esasına göre defter tutan ve yılsonu net satışları 7,5 Milyon TL'ye kadar olan küçük ve orta ölçekli müşterilerin kredi kararlarının tespitine yönelik bir derecelendirme modülüdür. Scoring yönetimi firmaların kredi değerliliklerini ölçmekle birlikte aynı zamanda firmaların kullanabileceği kredi miktarını da belirlemekte iken, Rating yönteminde kredi miktarı belirlenmemekte, sadece firmaların kredi değerliliğini ölçmekte ve sınıflandırmaktadır (TCZB, 2009).

Scoring yönteminin genel işleyişi, müşterilerin ölçeği, mali ve mali olmayan verileri ile bilanço dışı varlıkları (kefil olan firma ortaklarının varlıkları) değerlendirilerek scoring puanı ve puana göre kredinin teminatı belirlenmekte, kredi miktarı müşterinin faaliyet

gösterdiği sektöre göre geliştirilen formüllerle hesaplanmaktadır. Scoring puanının hesaplanmasında mali ve mali olmayan verilerin ağırlıkları Tablo 19’de olduğu gibi sınıflandırılmıştır (TCZB, 2009).

Tablo 20: Rating Modülü Veri Sınıflandırılması

	Cirosu 3 Milyon TL’ye Kadar Olan firmalar (Küçük Model)	Cirosu 3–7,5 Milyon TL Arası Olan firmalar (Küçük Model)
Mali Veriler	%50	%60
Mali Olmayan Veriler	%50	%40

Kaynak: TCZB, Risk Yönetimi

Mali olmayan değerlendirme moralite, ortaklık yapısı, işletme bilgileri, banka ilişkileri ve sektöre özgü bilgiler olmak üzere beş temel grup üzerinde toplanmıştır. Mali değerlendirmede ise likidite oranları, finansal yapı oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları ana grupları halinde toplanmıştır.

Scoring yönteminde mali ve mali olmayan verilerden elde edilen scoring notu 100 tam puan üzerinden değerlendirilmekte ve aşağıdaki skalaya göre müşteriye bir scor notu verilmektedir.

Tablo 21 Scoring Puanı ve Not Skalası

Puan	Not	Scor Notu Tanımı
100 – 92,51	A+	Kredi değeri liliği mükemmel
92,50 – 85,01	A-	
85,00 – 78,51	B+	Kredi değeri liliği çok iyi
78,50 – 72,01	B-	
72,00 – 66,51	C+	Kredi değeri liliği iyi
66,50 – 61,01	C-	
61,00 – 56,51	D+	
56,50 – 52,01	D-	Kredi değeri liliği orta
52,00 – 48,51	E+	
48,50 – 45,01	E-	Kredi değeri liliği düşük
45,00 ve Altı	F	Kredi değeri liliği zayıf

Kaynak: TCZB, Ticari Krediler D.B.

3.4.3. Ziraat Bankası'nın Basel II Uzlaşısına Yönelik Hazırlıklarının Değerlendirilmesi

Basel II Kriterleri'ne uyum sürecinin devam ettiği Türk Bankacılık sektöründe, bankalar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun rehberliği ve denetiminde, Türkiye Bankalar Birliği'nin desteği ile kendi içlerinde çalışma grupları oluşturmuş ve BDDK'nın belirlediği ve ara ara güncellediği yol haritasına istinaden çalışmalarını devam ettirmektedirler. Ziraat Bankası da bu yol haritasına istinaden Basel II Uzlaşısına yönelik hazırlık çalışmalarını yönetim kurulunca tespit edilmiş ilgili birimlerince yürütmektedir. Ziraat Bankası'nın bu çalışmalar kapsamında uygulamaya aldığı çalışmaların bazıları aşağıda ki gibidir.

- Bankacılık Düzenleme ve denetleme Kurumu'nun 08.02.2001 tarih 24312 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" kapsamında Banka'nın üstlenmiş olduğu risklerin mali

yapısını etkilemesinin önleyecek her türlü risk yönetimi stratejisi ve politikalarını oluşturmak amacıyla icra fonksiyonundan bağımsız çalışmak üzere “Risk Yönetimi Daire Başkanlığı” oluşturulmuştur.

- Risk yönetimi çerçevesinde, Kredi Riski yönetimi ve asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında göz önünde tutulan Kredi Riski'nin ölçülmesi konularında “Standart Yöntem” ve “İleri Ölçüm Yöntemlerinde” çalışmalar yapmıştır.
- Risk yönetimi çerçevesinde, Piyasa Riski yönetimi ve asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında göz önünde tutulan Piyasa Riski'nin ölçülmesi konularında BDDK'nın belirlediği Basel II yol haritası kapsamında “Standart Metot” ve “Riske Maruz Değer Hesaplama Yöntemleri” hakkında çalışmalar yapmıştır.
- Operasyonel Risk Yönetimi kapsamında operasyonel riskin hesaplanması ve yönetilmesi konularında çalışmalar yapmış ve BDDK'nın Basel II yol haritası kapsamında İleri Ölçüm Yaklaşımı kapsamında çalışmalar yürütmektedir.
- Basel II Kriterleri çerçevesinde kredi değerlendirme ve tahsis aşamalarında yeni uzlaşının öngördüğü derecelendirme sitemleri üzerine çalışmalar yürütmüştür. Bu kapsamda KOBİ ve Kurumsal kredi başvurularının değerlendirilmesi ve firmanın risk profilinin oluşturularak kredibilitesini ölçmek amacıyla “Rating” ve “Scoring” yöntemlerini geliştirmiş ve kısmi uygulamaya almıştır.
- Ziraat Bankası Basel II Uzlaşısı çerçevesinde Operasyonel Risk kavramı ile ilgili çalışmalar yapmış, Banka genelinde karşılaşılabilecek muhtemel tüm operasyonel risklerin yer verildiği bir Operasyonel Risk Kataloğu hazırlamıştır.

SONUÇ

Sermaye yeterliliği rasyoları, banka denetim otoriteleri ve finansal çevreler tarafından bankaların mali sağlamlığının en önemli göstergeleri olarak kabul edilmektedir. Banka sermaye yeterliliklerine ilişkin hesaplama yöntemlerinde referans olarak alınan en önemli kaynak şüphesiz Basel Bankacılık Denetim Komitesidir. Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği uygulamalarını birbiriyle uyumlu hale getirebilmek amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Uzlaşısını yayımlamıştır. Bu düzenlemenin riske karşı duyarlılığının düşük olması nedeni ile 2004 yılında ikinci sermaye yeterliliği düzenlemesi olan Basel II yayınlanmıştır. 2007 yılının başından itibaren G-10 ülkelerinde uygulanmaya başlanan Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın 2012 yılından itibaren ülkemizde de uygulanmaya başlanması planlanmaktadır.

Uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel II düzenlemesi, halihazırda fon toplayan, kredi veren, ulusal ve uluslararası sermaye piyasalarında kar amaçlı işlemler yapan bankaların sermaye yapısı, risk algılaması, kurumsal yönetim ve denetim ilkeleri ile kredi değerlendirme ve tahsis alanlarında önemli değişiklikleri de beraberinde getirmektedir.

Bankalar Basel II uygulamaları ile birlikte krediyi kullanan taraf ve bulunduğu sektör ile kredinin türü ve teminatları alanlarında karşılaşılabilecekleri riskleri subjektif değerlendirmelerden uzak bilimsel niteliklerdeki ölçümlerle belirleyerek kullandıracağı kredinin fiyatını tüm risk hesaplamalarının sonuçlarına göre belirleyecektir.

125 Milyar TL aktif büyüklüğü, 100 Milyar TL'yi aşan mevduatı ve 37 Milyar TL tutarındaki kredi bakiyesi ile Türkiye'nin en büyük bankası olan Ziraat Bankası'nın

Basel II'ye hazırlık sürecindeki yapılanması ve bu sürece göstereceği uyumun derecesi, Türk Bankacılık sisteminin de Basel II Uzlaşısına uyumunun iyi bir göstergesi olacaktır.

Ziraat Bankası'nın Basel II Uzlaşısına uyum çerçevesinde yaptığı çalışmalar değerlendirildiğinde, BDDK'nın yayınladığı yol haritasına paralel Banka'nın Basel II Uzlaşısına yönelik çalışmalarını yürütecek olan Banka içi birimlerini örgütlemiş, olması, Kredi Riski, Piyasa Riski ve Operasyonel Risk kavramlarının ölçümüne yönelik BDDK'nın öngördüğü hesaplama yöntemleri ile Firma derecelendirme ve kredi değerlendirme süreçleri olan "İçsel Derecelendirme Yöntemi" kapsamında "Rating" ve "Scoring" yöntemlerini geliştirmiş ve uygulamaya almış olması sektörün Basel II Uzlaşısının hayata geçirilmesi konusunda oldukça ilerleme kaydettiği ve bu alanda çok sıkıntı yaşamayacağını da bir göstergesi niteliğini taşımaktadır.

Derecelendirme kuruluşlarının yaptıkları değerlendirmelerin sadece kendilerine ve kamuya açıklanmış bilgilere dayanması, kredi derecelendirmesinin en büyük zayıflığı olarak yorumlanmaktadır. Dolayısıyla derecelendirme kuruluşlarının derecelendirdikleri borçlu hakkında zamana uygun, doğru ve kapsamlı bilgilere sahip olmaması krizleri tahmin etmesini engellemektedir. Bu zayıflığın giderilmesi, ancak uluslararası muhasebe ve kamuyu bilgilendirme yükümlüklerinin standart hale getirilmesi ile mümkün olacaktır.

Özellikle Basel II Uzlaşısının KOBİ'lere etkisinin değerlendirildiği bölümde de değinildiği gibi Türkiye'de finansal çevreler ve kamu otoritelerince birbirinden farklı KOBİ tanımlarının uygulanıyor oluşu, ülkemizde ki KOBİ tanımının Basel Uzlaşılarında ki KOBİ tanımından çok farklı ve yetersiz oluşu da uzlaşının hayata geçirilmesi sürecinde karşılaşılabilecek sorunlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bankaların halihazırda Ticari kredi müşterilerinin KOBİ ve

Kurumsal müşteri olarak ayırması ve ülkemizde kullanılan KOBİ tanımlarında işletmelerin yıl sonu cirolarının 10-25 milyon TL arasında yer alması uzlaşısı sonrası yenilenecek KOBİ tanımı ardından Bankaların müşteri portföylerinin yeniden gruplandırılmaları gerekliliğini ortaya çıkaracaktır.

Basel II Uzlaşısı çerçevesinde bankaların kullandıracakları kredilere alacakları teminatlarda da bir dizi değişiklikler olması beklenmektedir. Özellikle ülkemizde çok yaygın bir şekilde kullanılan teminat türlerinden olan kefalet ve gerçek kişi çek – senet gibi kredi teminatlarının Basel II’de risk azaltım teknikleri içerisinde yer almaması KOBİ’lerin bankalardan kullanacakları krediler için teminat sağlamalarını da zorlaştıracaktır. Ayrıca Basel II uzlaşısında sadece “A-” veya üzeri derecelendirme notuna sahip firmalar ile tüm banka garantileri ve kredi türevleri teminat olarak kabul edilmektedir. Ancak ülkemizde hiçbir firma halihazırda “A-“ veya üzerinde derecelendirme notuna sahip olmadığından, anılan firmaların vermiş oldukları kefaletlerin kredi riskini azaltıcı unsur olarak kullanılması mümkün gözükmemektedir. Ülkemizde kredi teminatları içerisinde yer alan “KGF”nin de (Kredi Garanti Fonu) herhangi bir derecelendirme kuruluşundan almış olduğu derecelendirme notu bulunmadığı için vereceği kefaletlerin risk azaltıcı etkisi bulunmamaktadır. Bu itibarla önümüzdeki dönemde, risk yönetimi ve Basel II anlayışıyla uyumlu, yüksek kaliteli bir kefalet hizmetinin varlığı KOBİ’ler için çok büyük bir önem arz edecektir.

KOBİ’ler açısından Basel-II sonrasında avantajlı koşullarda kredi kullanmanın en etkin yolu iyi bir derecelendirme notuna sahip olmak olacaktır. Bu çerçevede KOBİ’lerin bankalarca veya bağımsız kredi değerlendirme kurumlarınca kullanılan derecelendirme sistemleri hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu sistemlerin gereklerini yerine getirme konusunda adım atmaları önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abaan, Z. E. (2004).** Para Hukuku ve Kaynakları. Ankara: TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Akgemci, T. (2001).** KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler. Ankara: KOSGEB - T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yayınları.
- Altıntaş, A. M. (2006).** Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği. Ankara: Turhan Kitap Evi.
- Apak, S. (1993).** Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği ve Cooke Rasyosu. Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi .
- Arslan, İ. (2007).** Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (18), s. 49-66.
- Babuşcu, Ş. (2002).** Bankacılıkta Şube Performans Ölçümü. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- Babuşcu, Ş. (2005).** Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi. İstanbul: Akademi Consulting&Training Yayınları.
- Bakdur, A. (2003).** Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı / Mali Piyasalar Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BCBS. (2010).** About the Basel Committee.
- BCBS. (1996).** Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks.
- BCBS. (2003).** Consequences of Basel II for SME's. Brüksel: Governor of the Bank of Spain and Chairman of the Basel Committee.
- BCBS. (2004a).** Implementation of The New Basel II: Practical Considerations. Basel: Bank for International Settlements.
- BCBS. (2004b).** International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel: Bank for International Settlements.
- BCBS. (1999).** New Capital Accord Advisory Report. Basel: BIS.
- BCBS. (2001).** Working Paper on The Regulatory Treatment of Operational Risk. Basel: Bank for International Settlement.
- BDDK. (2005a).** Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK. (2002).** Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı. Ankara: BDDK, Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK. (2006).** Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayınları.
- BDDK. (2001).** Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik.
- BDDK. (2005b).** Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.

- BDDK. (2004a).** Basel II'nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar. Ankara: Bankacılık Denetleme Düzenleme Kurumu, Araştırma Dairesi Yayınları.
- BDDK. (2010a).** Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Yayınları.
- BDDK (2007).** Basel II 2. Sayısal Etki Çalışması QIS-TR 2 Değerlendirme Raporu. Ankara: BDDK Strateji Geliştirme Dairesi Yayınları.
- BDDK.(2004b).** Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel sermaye Uzlaşısı - İkinci Yapısal Blok). Ankara: Bank for International Settlements Orjinal Çeviri BDDK Araştırma Dairesi Yayınları.
- BDDK (2010b).** Şubat 2010 İlerleme Raporu. Ankara: BDDK Risk Yönetimi Daire Başkanlığı Yayınları.
- BDDK. (2003).** Yıllık Rapor 2003. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Başkanlığı Yayınları.
- BDDK. (2005c).** 10 soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Yayınları.
- Beşinci, M. (2005).** Basel Kriterleri, Basel II'nin Finans ve Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum Süreci. Active Bankacılık ve Finans Dergisi , 1.
- Beşinci, M. (2010).** Kobi'ler İçin Kritik Dönemeç, Basel II
http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/020205/7720 .
- Beşinci, M.&Kaya, F. (2005).** Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II'ye Uyum Süreci. İşletme Finans Dergisi , 50-64.
- BHDM. (1989).** 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'na İlişkin Tebliğ. Ankara: 20234 / T.C. Resmi Gazete.
- BHDTM. (1993).** 3182 Sayılı Bakanlar Kanunu'na İlişkin Tebliğ. Ankara: 21539 / Resmi Gazete.
- BHDTM. (1995).** 3182 Sayılı Bankalar Kanununa İlişkin Tebliğ. Ankara: 22197 / Resmi Gazete.
- BHDTM. (1998).** Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Usul ve EsaslarHakkında Tebliğ. Ankara: 23388 / Resmi Gazete.
- Bolgün, E. Akçay, B. & Teker, S. (2005).** Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması. Sosyal Bilimler Dergisi , s. 44.
- Boyacıoğlu, M. A. (2002).** Basel II Uzlaşısı'na İlişkin Eleştiriler ve İyileştirme Önerileri. TBB Bankacılar Dergisi (41), 78.
- Cansız, M. (2008).** Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB. Ankara: DPT - Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Coşkun KÜÇÜKÖZMEN, (2006).** Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı. Ankara: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu, Araştırma Dairesi Yayınları.

- Danielson, J., Embrechts, P., Goodhart, C., & v.d. (2001).** An Academic Response to Basel II. Financial Markets Group.
- Değirmenci, N. (2003).** Sermae Yeterliliği Konusundaki Basel standartları ve Seçilmiş Batı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi. Ankara: T.C.M.B. bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Diñer, A. (2006).** Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler. Ankara: DPT, Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- DPT. (2007).** Kobi Stratejisi ve Eylem Planı. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Raporları.
- Erkumay, M. A. (2000).** KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Yararlanması. Ankara: T.C. Başbakanlık Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları.
- Güleryendağ, S. (2006).** Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık ve Reel Sektör Firmaları Üzerindeki Olası Etkileri. İstanbul: T.C. Maltepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- HDM ve TCMB. (1998a).** "Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Sermaye Tabanı" ve "Yabancı Para Net Vadeli İşlem Pozisyonu / Sermaye Tabanı" Standart Rasyosunun Bankalarca Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ. Ankara: 23338 / Resmi Gazete.
- HDM ve TCMB. (1998b).** "Yabancı Para Net Genel Pozisyon/Sermaye Tabanı" Standart Rasyosunun Bankalarca Hesaplanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ. Ankara: 23448 / Resmi Gazete.
- İrten, Y. E. (2010).** KOBİ'lerin Önemi ve İstanbul Bakanlar Konferansı. Genbilim - <http://www.genbilim.com/content/view/3917/89/> .
- İTKİB. (2007).** Basel II ve KOBİ'ler. <http://www.itkib.org.tr/default.asp?cid=RAPORLAR> .
- Kidder, L. A. (2003).** Basel II: roadblock or Opporinty. Mortgage Banking.
- KOBİ Finans Bilgi Servisi II. (2010).** Derecelendirme (Rating) Nedir? KOBİ Finans Bilgi Servisi- http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02020502/9798 .
- Konya Ticaret Odası. (2005).** Basel I & Basel II. Konya: KTO - Etüd Araştırma servisi.
- Matlum, T. (2007).** Basel II Uzlaşısının Finansal Kesim ve Türk Ekonomisine Etkisi. İstanbul.
- Mazıbaş, M. (2005).** Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı - Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme. Ankara: BDDK, Araştırma Raporları.
- Mazıbaş, M. (2002).** Operasyonel Risklerin Stokastik Yöntemlerle Modellenmesi. Ankara: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Yayınları.
- Melike, A. (2003).** Son Dönemde Bankacılık Alanında Gerçekleştirilen Yasal ve Düzenleyici Değişiklikler. TBB Bankacılar Dergisi , 75.
- Münir YAYLA, Y. T. (2005).** Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Yayınları.

- MÜSİAD. (2007).** Basel II Standartları ve KOBİ'lere Etkileri. İstanbul: Müstakil Sanayi ve İşadamları Derneği Çalışma Raporları.
- OECD. (2004).** Small and Medium - sized Enterprises in Turkey, Issues and Policies. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development.
- Okay, E. (2002).** Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi. İstanbul Ticaret Üniversitesi , Yüksek Lisans Tezi
- Özkan, S. (2010).** Ekonomik ve Finansal Göstergeler Mart 2010. Ankara: DPT Finansal Daire Başkanlığı KOBİ Finansal Araştırmalar Müdürlüğü Yayınları.
- Özün, A., & Candan, H. (2006).** Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II. İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Parasız, İ. (2004).** Basel II Yönünde Çalışmalar: Yalın, Nicel Kontrollerden, Nitel Kontrollere Yönelim. Active Bankacılık ve Finans Dergisi .
- Parasız, İ. (2002).** Enflasyon, Kriz, Ayarlamalar. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Powell, A. (2004, Nisan).** Basel II and Developing Countries: Sailing Through The Sea of Standarts. Universidad Turcuato Di Tela and The World Bank , s. 24-25.
- Resmi Gazete. (2002).** 24657 Sayılı Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik. Ankara: T.C. Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. (997 / 2006).** Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması. Ankara: Resmi Gazete.
- Stephany GRIFFITH, S. S. (2001).** Will The Proposed New Basel Accord Have a Net Negative Effect on developing Countries. Santiago - Chile: Tecnical Meeting on Some Key Issues for an Agenda on Financing for Development.
- Şükrü BİNAY, K. K. (1998).** Mali Liberalleşmede Merkez Bankasının Rolü 1980-1997. Ankara: T.C. Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tanyıldız, H. (2007).** Türk Bankacılık Sisteminde Basel II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi. Balıkesir Üniversitesi
- TBB. (2002).** Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı. İstanbul: TBB Araştırmalar servisi.
- TBB. (2006).** Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. Bankacılar Dergisi (58), s. 7.
- TBB. (2004).** Basel II Yönlendirme Komitesi, Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.
- TCMB. (2004).** Sektör Bilançoları 2001 - 2003. Ankara: TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları.
- TCZB 2009 Yılı Faaliyet Raporları. (2009).** Aralık 2009 Faaliyet Raporu. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
- TCZB. (2005).** Basel II Bilgilendirme Raporu. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı.
- TCZB. (2007a).** Kredi Riski Uygulama Esas ve Usulleri. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı.

- TCZB. (2007b).** Operasyonel Risk Yönetimi Esas ve Usulleri. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
- TCZB. (2007c).** Piyasa Riski İzleme Esas ve Usulleri. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı.
- TCZB. (2007d).** Piyasa ve Bilanço Riskleri Yönetimi Esas ve Usulleri . Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı.
- TCZB. (2007e).** Risk Yönetimi Uygulama Esas ve Usulleri. Ankara: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Risk Yönetimi Daire Başkanlığı.
- TCZB. (2009).** Scoring ve Rating Yöntemi Uygulama Esas ve Usulleri. Ankara: Ticari Krediler Daire Başkanlığı.
- TCZB. (2010).** Ziraat Bankası Tanıtım. Ankara: T.C. ziraat Bankası A.Ş. Tanıtım İlişkileri Daire Başkanlığı.
- Ulus, H. (2008).** Basel II Uygulamaları ve KOBİ'ler Üzerine Etkileri; Türkiye Örneği. Edirne.
- Uyar, S. (2003).** Bankacılık Krizleri. Ankara: Ziraat Matbacılık A.Ş.
- Yayla, M., & Türker Kaya, Y. (2005).** Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci. Ankara: BDDK, Araştırma Dairesi Yayınları.
- Yeldan, E. (2001).** Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve Büyüme. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, F. (2004).** Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Yüksel, A. (2005).** Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri. Ankara: BDDK Araştırma Dairesi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Adı ve Soyadı:	Numan YILDIZ
Doğum Yeri:	Ankara
Doğum Yılı:	21.12.1982
Medeni Hali:	Bekâr
Eğitim Durumu:	
Lise:	1996 – 2000 Alparslan Lisesi
Lisans:	2000 – 2004 Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Maliye Bölümü
Yüksek Lisans:	2007 – 2010 Gaziosmanpaşa Üniversitesi / İktisat
Yabancı Diller:	İngilizce
İş Deneyimi:	2006 –
Kurum:	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
Birim:	Ticari Pazarlama Daire Başkanlığı
Unvan:	Ticari Pazarlama Yetkilisi